

Timár György

Ami gyorsabb a halálnál

MB
103.556

Timár György
Ami gyorsabb
a halálnál

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Szépirodalmi Könyvtár
Budapest

Timár György

Ami gyorsabb a halálnál

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Szépirodalmi Könyvkiadó

Budapest

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

NB 103.556

1986

– Jézus Mária, a fiatalúr!
Szegény öreg Paula, összecsapja a kezét a meglepetéstől. Mennyire örül! Hány éve is, hogy nem látott? Eh, nevetséges, hát nem mindegy? Most aztán már tökéletesen egyre megy minden. Az öröme is meg az anyáskodó aggodalma is, ahogy végigfürkészi az arcom.

– Csak nem történt valami? Gabi úrfi!

Teljesen egyre megy minden. Ni, itt a faragott kutyacsalád. Pontosan tudtam eddig is, hogy itt van, a nagy előszobatükör alatt, s lám, most mégis... Milyen hirtelen meg tud nőni egy emlék! Sose gondoltam rá, mióta elmentem innen; ma estig, a Laposrétig. Rendszerint a könyvtárszoba meg az én szobám jutott az eszembe, ritkábban Iloné, aztán a zongora a hallban, és Paula, de ő még régebbről, kisfiú koromból; igen, mindez átvillant a fejemben Komáréknál is, Debrecenben is, az öreg Vermesnél is, de a kutyák nem. A kutyák soha. Tíz perccel ezelőttig. Pedig itt állnak, azaz fekszenek a helyükön, amióta megszülettem, sőt talán annál is régebben. Talán még Ilon se volt a világon, amikor idekerültek. Gyerekkoromban mindig a nagy ku-

tyán, a mamán lovagoltam (*a kutyamamin*, mondaná Lacika), apa meg vidáman tapsolva énekelte hozzá:

*Vá-lenciá,
álmaimban néha hallom,
hangod hozzám hogy beszél...
Vá-lenciá,
hol narancsfák illatától
édesen csapong a szél...*

Ez is mindegy már. Teljesen mindegy. Tulajdonképpen a Laposréten dőlt el. Ott undorodtam meg végleg magamtól. S ide is hiába jöttem, tudom. Nincs többé oltalom. Már sohasem felejthetem el azokat a nyitott szemeket meg azt a himbálódzó alakot a fán. Úgy látszik, részegnek kell lenni, hogy az ember őszinte lehessen magához.

– Istenem, milyen sápadtnak tetszik lenni! Tessek már beljebb kerülni! Jaj, lelkem, Gabi úrfi, főztek egy teát?

– Apa?

– Nincs itthon. Talán egy órája, hogy elment, annyi se. Hogy fogja sajnálni! Csak ide ment, a Bényei doktorékhoz. Kártyáznak. Azt mondta, jön, amikor jön, de persze csak holnap, aludni ott fog. De ha telefonál neki a fiatalúr...

– Nem, köszönöm, Paula. Nem fontos.

Direkt jó, hogy apa nincs itt. Megalázó volna most találkozni vele. Éppen most, és így. Gondolhattam, hogy zsugázik; tiszta szerencse, hogy nem

itt van a parti. Jó, hogy apa nincs itt, hogy senki nincs ebben a nyomorult házban, csak Paula.

– Gabi úrfi... Tessék fölmenni a dohányzóba. Izé... vagyis a Gabi úrfi régi szobájába. Tetszik tudni, az úr átalakíttatta dohányzónak. Oda tessék talán... Viszek egy jó teát, aztán meg összekaparok valami vacsorát is, biztosan éhesnek tetszik lenni.

– Köszönöm, Paula, hagyja csak. Egyik se kell. Valami innivaló nincs?

– Azt odafönn tartja az úr a dohányzóban. Ott a bárszekrény. Megágyazzak a Gabi úrfinak?

– Nem, köszönöm. Nem lesz rá szükség. Isten vele, Paula.

– Jójcákát, fiatalúr.

Szegény Paula. Szegény fiatalúr. Jójcákát. Jójcákát, Poprádi elvtárs. Hogy recseg ez a falépcső. Még inkább, mint az én időmben. Az én időm... Röhej. *Vá-lenciá.* Érdekes: miért nem gondoltam azóta sem a faragott kutyákra? Hasonlítanak a Lacika kutyáira, amelyek a képeskönyvben vannak. Egy mama, öt kicsi. Egyetlen tömbből. Nehéz munka lehetett kifaragni. Olyan lebegőek, olyan játékosak...

*...álmaimban néha hallom,
hangod hozzám hogy beszél...*

Megint lőnek. Még mindig a park felől hallatszik. Úristen, nem bírom. Mégiscsak ott kellett volna maradnom, a kerületiekkel, legalább becsülhetném magam valamire. Ott kellett volna maradnom, igen. De mi történt volna akkor Helm Gyuszival?

Ha ott maradok, az isten se menti meg. És így? Jó vicc. Így jobb neki? Borzasztó ez, képtelen vagyok logikusan gondolkozni, a Laposrét óta összekuszálódott bennem minden. Túl sokat ihattam a Gyuszi átkozott borából. Ijesztően nem értem magamat. Vagy talán az az ijesztő, hogy most értem magamat igazán?

Hol a nyavalyában van a kapcsoló? Na végre.

Ez lenne az én szobám? Még jó, hogy apa teljesen átpofozta, így legalább nem fáj semmi. És főleg az a nagyszerű, hogy kipárnáztatta az ajtókat. Nem bírom tovább hallgatni. Elviselhetetlen.

Ahá, a bárszekrény. Szó, ami szó, bűdös egy jó ízlése van az öregúrnak. Na persze, az elmaradhatatlan Scotch. Ebbe egy kis jég kellene.

Jég? Tisztára meghülyültem. Pont a jég hiányzik most nekem. Toronyóra láncsal.

A mindenségit, ez jólesett. Jó ez jég nélkül is. Egyébként mit akarok én még? Szaladjak talán vissza Komárhoz? A Töröttorrúnak meg annak a Francinak a karjaiba? Hallgassam meg Vermes gúnyos szavait a kisgidáról, aki szülei tilalma ellenére elszökött az erdőbe, ahol a gonosz farkasok megették? Vagy ugyanezt apától? Itt még a villanykapcsoló helyére sem emlékeztem. Nincs kiút. Semerre. Semerre.

Kalinszkit látom, amint rám hunyorít. Meg azt a halálba dermedt testet. Meg a kutyát a Laposréten.

Áruló vagyok.

Öt golyóm van. Kérdés, eljutok-e a másodikig. Állítólag, ha az agy kiadja a parancsot, az ujj idegei egy ideig még a halál beállta után is teljesítik azt,

legalábbis rövid ideig. Ha a szaladó csirkének lenyisszantják a fejét, még két-három lépést fut. Kettőt esetleg még húzhatok a ravaszon. De minek? Minek kettőt? Egy lövés nem is elég? Nagyzási hóbort. A whiskybe jég kell, a fejembe két golyó. Nem rossz.

Röhögni való látvány ez a szolgálati revolver a Times-on. Apa szívszélhűdést kapna, ha látná. Erre iszunk egyet, Poprádi elvtárs. Egészségére! Így, ni.

*...hol narancsfák illatától
édesen csapong a szél...*

Nem bírom, a párnázott ajtón is áthallatszik. A budaörsi tankok némelyike tán átállhatott a parkbeliekhez, különben már régen csönd volna. *Aki magyar, velünk tart.* Mi lehet most Marikával? Mi van Komárral? Hát Valival?

És én? Hol vagyok én? Ki vagyok én? Vagyok-e, voltam-e egyáltalán?

Igen, ma reggel még voltam. Legalábbis léteztem, a világ anyagi valóságához tartoztam: mosakodtam, borotválkoztam, mint máskor, pénzt vettem föl, s nem tudtam még, hogy mindez teljesen hiábavaló, hogy estére kiderül: nem vagyok. Istenem, milyen messze van a mai reggel! Milyen képtelenül, milyen jóvátehetetlenül messze!

Na mi az? A csuda vigye el, még aludtam volna. Negyed kilenc. Ezek lövések, vagy klopfolnak? Mi az ördög, ez a környék eddig egészen csendes volt.

Ma végre találkozom Valival. Marhaság, hogy tegnap nem voltam bent; ilyen időkben az ember tényleg nem rostokolhat a szobában. *Hol van a Főfej?* – kérdezték bizonyosan a fiúk. *Dolgozik* – felelte alkalmasint Vali. Azok megilletődötten elhallgatnak. Dolgozik, ahá. Ebből megint lesz valami. Az ifjúság követelései, pontok, tüntetés. Dolgozik a Főfej. Röhögni kell. Sokra megy a főiskola most ezzel a műszaki szöveggel. *Amerikanische Hängelager aus Stahlblech gepresst, mit Ringschmierlager.* Magyarul se sokkal érthetőbb: mi az isten lehet az a függő gyám? Meg a gyűrűs kenésű persely? Na hisz mindegy. Megrendelték, lefordítom. Élni csak kell. Szánalmas dolog, persze, hogy pont most kell ezzel vacakolnom, miközben odakint zajlik a történelem. De a legszebb az lenne, ha Meller kijelentené:

– Óriási vagy, cimborá, tőled aztán tényleg potyoghatnak a cigánygyerekek, te akkor is betartod a határidőt, csak hát, tudod, nincs most a könyvtárnak pénze, ebben a rumliban nem is csoda, remélem, belátod. . .

Akkor aztán két szék közt a pad alatt. Vali az este pokolian zord volt a telefonban.

– Idefigyelj, Gábor, azt hiszem, neked még sincs elég történelmi érzéked. Pesten fegyveres harc van, még a háztetőkön is lövöldöznek; ahogy jövök az utcán, mellettem egy öregasszony kampec, te meg

hulla kényelmesen fordítod a csapágyaidat. Föl se hívsz.

– Jól van, édes. Nem jössz fel? Gépelhetnél kicsit.

– Nem lehet. Lechner Bubi kiviszi a fiúkat az utcára. Szereztünk fáklyát. Délelőtt okvetlenül gyere be, állítólag áru érkezik. Pá.

Persze hogy bemegyek. Nagyon fontos, hogy a forradalom tiszta maradjon. Pláne, ha fegyverosztás lesz; ott aztán különösen kell vigyázni. *Amerikanische Hängelager aus Stahlblech gepresst*. Meg kéne kérdezni az öreg Vermest, mi az újság. Bizonyára hat óra óta ül a rádión. Gyerünk.

Na igen, hát persze hogy ott ül.

– Jó reggelt, Andor bácsi. Van valami?

- Dupla semmi. Ami tegnap.

– Vagyis?

– Ajvéből jelentik.

– Nono. Azért nem eszik olyan forrón.

Rémes egy beszari alak. A rádióban valami induló pattog. *Hängelager aus Stahlblech*. Az öreg föl-emeli a mutatóujját.

– Nézze, fiam, én egy öreg róka vagyok. Én már akkor is újságíró voltam, mikor a Tisza Pistát beiktatták. Én már megéltem két világháborút, két forradalmat, egy ellenforradalmat meg egy gettót. Nekem nehéz lukat beszélni a hasamba. Előbb lukad az ki egy golyótól, ahogy a dolgok állnak. Eből az egészből semmi jó nem néz ki. Csak figyelje meg. Itt még nagy gyilkolások lesznek, ahogy elnézem.

– Hát persze. Ahogy forradalomban szokás.

– Maga egy idealista, barátocskám. Nekem egy olyan forradalom nem gilt, ahol engem gyilkolnak meg. Vagy magát.

Mit lehet erre válaszolni? Kár minden szóért. Beszari alak. Elég, ha legyintek.

– Ja, különben az édesapja kereste telefonon, még hét óra tájban. Hogy mi van magával, nem csinál-e valami örültséget. Megnyugtattam, hogy tegnap ki se mozdult hazulról. Azt mondta, nem ismer magára, de azért örült, éreztem a hangján. Rendes ember az édesapja. Miért nem békülnek ki?

No, majd ma kimozdulok. Ezeknek minden örültség, csak az nem, ha az ember a szobában rohad. Három éve nem beszéltem apával; ha Ilon nem írna időnkint, nem is tudnánk egymásról semmit. Az az érzésem, apa azt hiszi, ma is olyan elvakult ökörvagyok, mint akkoriban. Na de azért nyárspolgár se lettem, hál' istennek.

Rendben van. Hát, ha egyéb újság nincs, akkor megyek mosakodni.

Brrr, de hideg ez a víz. Mit is álmodtam? Valamit pedig álmodtam, ha jól emlékszem, Valiról, de csak a hangulata maradt itt. *Aus Stahlblech gepresst.* Ta-ra-ram-pa-pam, ta-ra-ram-pa-pam... Az cifra dolog lehetett, azzal az öregasszonnyal. És ha Vali halt volna meg? Szörnyű. Igaz, a Kossuth téren többen is meghaltak csütörtökön. Hogy miért nem békülünk ki? Emlékszem, akkor is tömeg volt a Kossuth téren, negyvenkilencben, amikor a világifjúsági találkozó volt, óriási utcabál, ott ismerkedtem meg Jacqueline-nal.

– Salut!

Azt hitte, én is francia vagyok. Csak percek múlva derült ki, hogy nem, amikor ezt kérdezte:

– Que pensez-vous, est-ce qu'on peut picoler quelque part dans les parages?

Mármint, hogy lehet-e valahol a környéken „picoler”. Mi a fene az a „picoler”? Ma már tudom, ezt már többé nem felejtettem el: pityizálni. Akkor megtörten vallottam be, hogy nem tudom, mit jelent. A kezével mutatta az ivást, de nem minden hitetlenkedés nélkül.

– Hát maga nem francia?

– Nem. Magyar vagyok.

Nagyot nézett.

– Diable! De hát maga nagyon jól beszél franciául!

– Újságíró vagyok. Külpolitikai rovatnál.

– Járt nálunk?

– Eddig még nem. Otthon tanultam meg, még gyerekkoromban, egy mademoiselle-től. De ezt a szót valahogy sose hallottam tőle. Mademoiselle Louise nyilván nem szeretett „picoler”.

– Maguk gazdagok? Mi szegények vagyunk. Apám könyvkötő.

– Az enyém földbirtokos. Vagyis hogy az volt. Azonkívül tudós. Doktor Poprádi Lóránt, talán ismeri a nevét. Párizsban is tartott előadásokat. A földjét persze szétosztották a parasztoknak, de az esze egyben maradt. Jelenleg is az Akadémia tagja mint növénytermesztési lángelme. Tudja, ő olyan, mint a macska: mindig a talpára esik.

– Jóban vannak?

– Emberileg aránylag. De politikailag mit kezd-

jen az ember egy földbirtokossal? Na még ezt az egyetlen táncot, aztán gyerünk „picoler”. Helyes?

Aznap este volt apával az első kisebb összetűzésünk azóta, hogy a kiscgazdapárt kiment a divatból. Apa kifejtette, hogy a nagy árubőség tüstént megszűnik, mihelyt vége a világifjúsági céciónak, és a külföldiek hazamennek. Ordítottam, az asztalt vertem. Aztán, mikor a külföldiek hazamentek, mégsem az árubőség megcsappanásán, hanem a Rajk-ügyön vitáztunk.

– A forradalom fölfalja saját gyermekeit – mondta ő.

– Szép kis gyermekek – így én.

– Ne légy naiv, Gábor. Ez tiszta humbug.

Megint ordítottam. De aztán ijesztő dolgok történtek. Egy hajnalon elvitték Gádoros elvtársat, a főszerkesztőnket, aki üres óráiban a dialektikát magyarázta nekünk, fiataloknak. Gádoros mint ellenség? Úgy látszik, az volt, különben miért vitték volna el? Fantasztikus, milyen ügyesen tudta leplezni magát!

Mindent elhittem. Mindent. De Jacqueline-nak nem válaszoltam, nem akartam a gyanús külfölddel levelezni.

Érdekes, milyen mély ráncok vannak az orrom mellett. Mégis túlzás, huszonhét éves korban. Na gyerünk, erre most nincs idő. Hova a csudába rakta ez a vén hülye a zsiletemet?

Akkor költöztem el hazulról. Tulajdonképpen iradatlan mázlim volt, megúsztam egy felmondással. Le is sittelhettek volna, ahogy ez akkoriban ment. Osztályidegen. Na persze, apja földbirtokos volt. . .

A katonaságnál ugyanez. Apja? Akadémikus. Cö, mi az, hogy akadémikus? Talán inkább volt földbirtokos, nem? C-lista, munkaszolgálat. Egyetlen szál párttag a hajdani Hunyadi SS-ek meg a kulákkölykök között. Takarodó este tízkor, ébresztő hajnali fél háromkor. Napközben meg ásni a földet, ásni a földet, ásni a földet. És Reiter „testvér”, aki bele akar lökni a tíz méter mély kubikárokba. Ugró az árok fölött. Sikerül-e átugranom? Éppen csak, hogy lehuppanok a túlsó parton. Reiter „testvér” vigyorog. *Szárnyas komcsi*, mondja. Mit keresek ezek közt? Apja: volt földbirtokos. Apa persze akkor is akadémiai tag volt, Kossuth-díjas, akkor avatták díszdoktorrá Cambridge-ben.

Komáréknál jó volt.

Az albérletet persze Lapaj hozta, a legvidámabb nyomdász, az élivő, élfalujáró és élszoknyapecér.

– El ám bizony hazulról, Poprádi elvtárs! Húszéves korban külön luk kell a férfiembernek, ahol meghúzhatja magát, meg másvalakit is, ha úgy adódik. Hogy hova? Ej, hát csak szólni kell! Teszem azt, a sógoroméknál megfelelne? Nagyon derék munkásemler, esztergályos a Villanyban. Van egy disszidáltaktól levetett lakása a Vadsóska utcában. Külön bejárat. Olcsó. Csak vigyázat, az unokahúgom nem jár együtt a szobával!

Marika. Mi lehet Marikával? Férjhez ment-e már?

Na még a nyakkendőt, aztán nyomás. Ta-ra-ram-pa-pam... Így ni. Ez megvolna. Hol a kézirat? Csak legalább kápé fizetne Meller.

– Viszlát, Andor bácsi.

Rám néz, ijedten.

– Ne izéljen, fiam. Komolyan el akar menni? Okosabbnak gondoltam. Eljön az emberért a halál úgyis, minek elébe menni? Na ja, ilyen az ifjúság. Csak vigyázzon magára. Az édesapja olyan boldog volt... Ne menjen bele semmiféle kalamajkába, nem magának való a hősködés. Maga egy ritka okos fiú, de isten látja lelkemet, nem hősnek született. Na, nem prédikálok. A maga dolga. Ellenben hozhatna valami harapnivalót hazajövet, kenyeret, ha netán látna valahol, meg amit éppen talál. Úgyis tartozik a fele lakbérrel.

Phű, csakhogy kint vagyok. A beszari alakoknak rendszerint be nem áll a szájuk. Adta vén liberálisa. Hülye. Ötvenegyben reszketett, hogy kitelepítik. Nézz oda, egészen hűvös van. Ezek mégis lövések, nem vitás. Persze nem kell mindenbe belemászni, ez tény. Pláne, amíg az ember tök egyedül van, és ráadásul fegyvertelen.

Az asszonyok bezzeg kint vannak az utcán. Felőlük csapkodhat a ménkű: a bevásárlás, az bevásárlás. Még ezek is bátrabbak annál a berezelt hólyagnál. Akárhogy sápítóznak is, legalább ki merik dugni az orrukat a dunyhájuk alól.

– ...Isten tudja, merre csalinkál. Az éjszaka nem jött haza, azt se tudom, mi van vele. És egyetlen szál kiskabátban... Olyan kis vézna gyerek, hisz tudja...

– Megőrültek ezek mind, Balóné. Az én kislányom is mit mondott tegnap...

Megőrültek? A negyvennyolcas ifjak is megőrültek annak idején? Nagyon jól tudjuk, mit csinálunk.

Szocialista forradalmat a zsarnokság ellen. Csak tördeljétek a kezeteket. Libák. Pedig nektek is csínáljuk.

Vajon Komárné is így sápítozna? Éppen, hogy nem szólna, ha baja van. Különben bezzeg. . .

– A dumájával szédítette meg édesapát – mondta Marika annak idején. Istenem, Marika. . . Látom-e még valaha az életben? Hány éves is most? Akkor volt a tizennyolcadikban, amikor megismerkedtünk, negyvenkilenc végén. Nem volt otthon senki, csak ő, amikor betoppantam.

– Ja, Poprádi elvtárs? Igen, édesapa szólt, hogy jön. Tessék, megmutatom a szobáját, egy pillanat, csak lecsavarom a gázt. Tudja, most én főzök, a karácsonyi szünet alatt. Ne haragudjék, de azt hittem. . . Olyan furcsa. . . Valahogy sokkal idősebbnek gondoltam.

– Értem. Túl fiatal vagyok magához.

– Jaj nem. . . Azaz nem így gondoltam. . . Csak Lapaj bácsi azt mondta, hogy maga egy nagyon csúnya, szemüveges ember, negyvenhét éves és kopasz. Én el is hittem neki, olyan komoly képpel állította.

– Ami azt illeti, huszonhét év múlva ez még akár be is következhet.

– Ááá. . . – Saját önkéntelen vallomásától megint elpirult. – Hát ez volna itt a szoba. Hogy tetszik? Azelőtt én laktam benne.

– Akkor különösen tetszik. Remélem, fölkeresi majd néha a régi emlékeit.

Marika, istenem. . . De rég is történt mindez. Majdnem hét éve. A gyerekünk ma már négy és fél esztendősen lenne. Még másfél évig se tartott az egész.

Amíg bevonultam, addig, ötvenegy nyaráig. Komár néni tudta, az öreg nem. Aztán kiderült, hogy a katonaság igazából nem is katonaság, hanem munkatábor. Elkecserekedtem, nem írtam. Miért hagyta Komár, hogy ide tegyenek? Éppen engem! Akkor ő már szervezőtitkár volt, függetlenített, utánanézhetett volna, hova a jóistenbe rakják a jövőbeli vezét. Hogy kommunista vagyok, tudta. Ő hozott be a gyárba, együtt jártunk szemináriumra is: felsőfokú filozófia. Amikor meg a Schäffer–Agócs-féle ügy volt, kijelentette, hogy nagy szolgálatot tettem a szocializmusnak.

Mikor is volt az? Ötven júliusa volt, persze, épp abban az időben, amikor Marikával elkezdődött, *ügy* is. Akkor még a kisserelében dolgoztam. Schäffer is ott dolgozott, Agócs is. Egymás mellett, a rövidpadon. A többi pad mind hosszabb volt, de az övéknél összeszűkült a terem, a nagypillér miatt, amögött volt az impregnáló kályha. Itt csak két ember számára volt hely.

Akkor még segédmunkás voltam. Anyagmozgató. Ültem a kiskocsin. Vártam a liftet. Föl az anyagraktárba. Pakolás. Várni a liftet. Le. Kihúzni a kocsit. Rakodás.

– Na, maga se csinálta ezt sokat életében.

Ezt Schäffer mondta, hosszú, szőke, harmincnegyeven körüli ember. A hang nem volt szokatlan, sokan ugrattak a gyárban, mihelyt meglátták hosszú ujjú fehér kezemet. Különben is fura jelenség lehettem, ahogy apa régi, londoni jersey pulóverében ülök a kocsin, várom a liftet, s közben úgy elábrándozom, hogy a lift már elment, mire föleszmélek.

Ég tudja, miken merenghettem úgy el akkoriban, Marikán-e, vagy életem méltatlan kettősségén, hogy egész lényemnél fogva újságíró volnék, közben pedig merő rövidlátásból kifolyólag trógernak kell lennem. De Schäffer hangja kevésbé csengett gúnyosan, mint a többieké. Szívesebben is beszélgetett velem, mint a többi szerelővel.

– Maga újságíró volt? Rögtön láttam magán, hogy nem ide való. Miért, azt hiszi, én mindig itt bűdösödtem? Színházjegyirodám volt, meg egy Packardom. Most itt vagyok. Azt hiszi, örökre? Nem, kezicsókolom, leszek én még följebb is. Magával együtt.

Ennek már szaga volt. *Légy észnél*, mondtam magamnak. *Figyelj*.

Az apró Agócs Lajos buzgón kontrázott Schäffernek.

– A tyúk meg az aranytojás, mi? Ne együk meg a jövőnket, dögöljünk meg azonnal. Én, szakikám, láttam, mi az a jólét. Kint voltam hadifogoly az amiknál. Az igen. Ezek itt fejre állhatnak, akkor sem érhetnek föl a bokájukig. Tudja, mi van ott? Megfelelő ember a megfelelő helyen. Ott nem létezik, hogy egy művelt embernek, egy újságírónak, huzalt kelljen cepelnie.

Tettem magam, hogy hajlok a szavukra, de este szóltam Komárnak.

– No nézd csak, ez egészen érdekes – mondta. – A kisszereldei vécén a napokban egy kettőskereszt volt a falba vésve, a hármashalommal. Aláírás: N.N.S. Tudod, mi ez, Poprádi elvtárs? „Nem, nem

soha.” Egyszóval innen fúj a szél. Majd utánané-
zünk. Te csak tartsd a frontot.

Tartottam. Egy hónap alatt a rendészet az egész társaságot felgöngyölítette. Schäffer Antal mögött a klérus állt (legalábbis így mondták), Agócs mögött az amerikai kémszolgálat. Igaz volt-e, nem-e, nem lehet tudni, de hogy jó helyre kerültek, az bizonyos. A kis Agócs Lajosról azt is mondták, hogy az amik külön iskolán képezték ki a diverzióra. A gyárban szabotázszt szerveztek. Az a technikus volt a főma-
cher, az a sötét képű alak, na, hogy is hívták? Kasz-
telli. Úgy van, Kasztelli Ferenc. Látványos röpgyű-
lésen vágtuk ki őket. Először Komár beszélt, majd
nekem adta át a szót. Zavarban voltam; most tör-
tént első ízben, hogy azok, akik különben rajtam
köszörülték a nyelvüket, halálosan komoly tekin-
tettel álltak körül a munkapadot, amelyen álltam.
Abból, amit mondtam, már nem sokra emlékszem.
*Ilyen aljas ügynökökkel nem dolgozunk tovább
együtt. Meg: Nekiünk drága a szocialista társadalom
és gyermekeink jövője.* Pufogtak a szavaim, pedig
igazam volt. Akkoriban minden pufogott, még az
igazság is. Utána ütemes taps. Schäffer is, Agócs is
tíz évet kapott. Mikor a röpgyűlésről elvezették
őket, Schäffer összehúzott, épp csak résnyire szű-
kült szemmel nézett rám, mint aki jól meg akar je-
gyezni magának, a Lajoska meg, az Agócs, odaszi-
szegte:

– Még találkozunk, pajtás.

Aznap este mondta Komár egy üveg szentgyörgy-
hegyi mellett, hogy nagy szolgálatot tettem. És

ugyanaznap késő este fedeztük föl Marikával a ná-szi palotát.

Nem, innen, a Vérmező felől nem lehet odalátni. Itt különben sincs semmi látnivaló. Csak sok az ember. Más hétköznapon ez a tájék délelőtt jófor-mán teljesen néptelen. Mi az, mit éljeneznek? Azt a három teherautót? Miért? Ahá: „A forradalmi Budapestnek.” Élelem. Zúg a taps. Ütemes. Nem, nem is ütemes, csak én hallom annak. A balatoni országút felől jöhettek, Baracskáról vagy Érdről. Esetleg Martonvásárról.

Hogy mit hoztak, nem látni, mindhárom autót ponyva födi.

A ná-szi palota fönn volt a Várban. Mások Ha-lászbástyának hívják. Akkor, ötven nyarán a nagy-torony még le volt zárva, úgy kellett átmásznunk a drótkerítésen. Marikának bele is akadt egyszer a szoknyája, s egy kis darabon elszakadt.

– Te jó ég! Mi lesz ebből? Mit szól majd édes-anya?

– Semmit. Mit szólna? A Várban sétáltunk, itt aztán épp elég rom van. Egy kiálló rozsdás huzalba akadtál, kész. Azért, mert neked büntudatod van, ő még nem fog semmire sem gondolni.

Fönn a Halászbástya nagytornyának legszélesebb platóján ültünk le. Teljes némaság. Az egész kör-nyék kihalt. Alattunk a ragyogóan kivilágított vá-ros. A plató mellvédje le van szakadva, körös-körül hatalmas kövek, ezekből lesz majd az új mellvéd, ha majd nekikezdenek a munkának. A plató szélére ülünk, lelógatjuk lábunkat a szakadék fölé. Csóko-lózunk.

- Ne... Gabi... vigyázz – liheg Marika.
- Ahogy mi fölmásztunk, mások is fölmászhatnak.
- Egészségükre. Nem fogjuk zavarni őket.
- De megláthatnak.
- Lehetséges. Mi viszont meghalljuk őket. Recseg a kőtörmelék, ha rálépnek.

Soha nem lesz ilyen boldogságban részem. Azóta sem volt soha, még akár a legpuhább, legkényelmesebb ágyban sem, Valival sem. Pedig Vali ragadozó, olyan, mint a vadmacska. Marika szelíd cica volt, a plató köve meg istentelenül kemény. De ez volt az ifjúság. A legteljesebb gyönyör. Hogy tudtam én ezt elfelejteni?

Tulajdonképpen nem is tudom, miért nem írtam neki attól kezdve, hogy bevonultam. Hogy Komárnál nem jelentkeztem, az érthető: részint a harag tette, részint a büszkeség. Hagyott engem ott rohadni a megbízhatatlanok között, azok közt, akiknek a kezébe nem lehet puskát adni. Szava sem volt hozzá; meglehet, nem is tudta, hol vagyok. De Marika! *Neki* miért nem írtam? Miért tűntem el egyik napról a másikra az életéből?

Érdekes, a mai napig nem tettem föl magamnak ezt a kérdést. Meguntam? Huszonkét éves korban az ember olyan csapodár! Vagy kényelmetlen érzés volt, hogy úgy hagytam ott, teherben? Akkoriban az orvos még sokba került, ha ilyesmiről volt szó; nem tudtam az egész pénzt összekaparni. Ötszázat adtam, a többit Komár néni ígérte. Még szerencse, hogy a homokfúvó-szekrénynél már többet kerestem, mint a trógerolással, különben még ötszázat sem adhattam volna. Ötszázat? Négyszázötven volt

a fizum, ebből ezer békekölcsön, az havi százas, maradt háromötven, ebből le a lakbér, cakpakk kettőötven jutott kajára, bagóra; ruhára már nem tellett. A homokfúvó-szekrénynél már fölmentem egy kicsit, öltönyre tettem félre az ötszázat. Könnyű szívvel adtam oda: katonáék úgys adnak ingyen-ruhát.

Igen, azt hiszem, nem volt bátorságom megtudni, mi lett vele. Azt, hogy meguntam, valószínűleg csak úgy beideologizáltam magamnak. Ez volt a lelki ürügy. Különben is hamar vigasztalódtam, kissé talán túlon túl hamar is. Rögtön az első debreceni eltávozáskor fölcsíptem azt a kis kőműveslányt. Persze ez nem volt az igazi; a Nagyerdő nem pótolhatta teljesen a Halászbástyát vagy a Nap-hegyet. Azt a lányt nem szerettem. Csak a teste kellett, meg hogy úgy hasonlított Jacqueline-ra, akinek nem írtam. Vezekeltem a Nagyerdőben. Nem mondom, eléggé kellemes fajtája a vezeklésnek, de azért vezeklés volt. Vezeklés, Jacqueline miatt. A gyávaságom miatt, amelyet homályosan és tisztázatlanul ugyan, de éreztem. Vezekeltem, s igyekeztem nem gondolni arra, hogy már újabb vezekelnivalóm is volna. Aztán meg, hogy leszereltem, tüstént befutott Vali, Marika valahol elmaradt az időben.

Még öt perc, és találkozom Valival. De mit is álmodtam róla? Pedig róla álmodtam, csak már elfelejtettem, mi volt az. Jó volna ott lenni, mire az áru befut. Vigyázni kell, ki kap belőle.

Most mintha alábbhagyott volna a dörgés. Miért hagyott alább? Mi történt?

Lehetséges, ha ott maradok, már nem élek. És így? Így talán élek? Furcsa dolog ez: még a halálba induló ember reflexei is ösztönösen az élet perspektíváját feltételezik. Ilon is meg akart halni egyszer, tizenhat éves korában, amikor az a fiú otthagyta.

– A Dunának megyek! – bömbölte. Aztán még hangosabban zokogva tette hozzá:

– Nem megyek, nem akarok tüdőgyulladást kapni!

Marika... Ki hitte volna, hogy így alakul? Hoszszú-hosszú ideje ma reggel jutott először eszembe, s aztán ez, ami ma este történt...

– Velünk vagy?

– Láthattad.

Igen, ezt mondtam: *láthattad*. Büszke voltam és hősies, pedig Vermes is megmondta, hogy én nem születtem hősnak.

Micsoda nagy, lomha, fekete csöve volt annak az ágyúnak. Akkor még néma volt, néma és fenyegető. Mint ezé a pisztolyé.

De hát lehetetlen. Még most sem fogom föl, hogy Vali ott van és tüzel. Elképzelem, ahogy sportmelegítőjében hasal egy pad mögött, cigarettáját begörbített markába fogja, hogy ne világítson, s a lövések közti szünetekben pihenésképp nyilván Lechner Bubival flörtöl. Bubi a szomszédos pad alatt szorongatja a puskáját, és röhög:

– Részvétem, Valikám. A Főfejed jól bedöglött.

Vali slukkol egyet, és elnyomja a csikket a porban.

– Gombház.

Gombház, igen. Töltsünk. De a whiskyből elég. Ezekben a napokban igazán nehéz beszerezni, apa beteg lesz, ha elfogy. Narancsbrandy? Kitűnő. Ezt biztosan Bécsből hozta az öreg, másfél hónapja, mikor ott járt a turistahajóval.

Gombház, ha leszakad. . . Tegnap ilyenkor még buzgón gépeltem a csapágyaimat. *Amerikanische Hängelager*. Meller előtt le a kalappal, úgy fizetett, mint egy katonatiszt. És micsoda körülmények között! Aranyos Robi. Mi lehet most vele? Mit csinálhat? Talált magának helyet, ahol meghúzódhat?

Sokra megyek most ezzel az ötszázzal. Persze, Vermesnek kellett volna vennem valami harapni-valót, de most már mindegy. Majd kibírja. Vermest is elfelejtettem, ahogy a kutyákat, a villanykapcsoló helyét, a Vadsóska utcai póznákat, és ahogy elfelejtettem Marikát is.

Ő nem felejtett el engem.

Hogyan emlékeznek majd rám az emberek? Azt, hogy valójában ki vagyok, senki nem tudhatja. Ki sejthetné például, mi történt velem a parkban? Ki érthetné, mit néznek azok a szörnyű, tágra nyílt szemek?

Semmit nem úgy akartam, ahogy sikerült. Az egész nap teljesen másképp alakult, mint ahogyan elgondoltam. Pedig hogy siettem a főiskolára! Jókedvűek voltunk, úgy éreztük, győzött az igazság. Én nem akartam, hogy Vali Marikára lőjön. Igaz, az öreg Vermes kinevetett reggel, amiért olyan naiv vagyok; de hát ki hitte volna? Esküszöm, most sem értem, mi történt? Mi lett ezekből a gyerekekből? Hogyan juthattak idáig?

El kéne határozni, mikor teszem meg. Most kilenc óra harmincöt; mondjuk, tizenegykor. Tizenegykor bezárom a kaput. Vagy nem egyszerűbb rögtön? Mire jó ez a haladék? Nem, egyáltalán nem félek. Éppen csak föl kell rá készülni. A halálraítéltektől egy időben megkérdezték, mi az utolsó kívánságuk. Aztán behozták a bort vagy a rántott csirkét, ki mit kért. Én másfél órát kérek. Másfél órát, az emlékezésnek.

Habár nem nagyon érdemes. Nincs olyan emlékem, amely meg ne keserednék visszamenőleg, Jacqueline-tól a mai délelőttig. Mert mindaz, ami délután és este történt, délelőtt kezdődött. Délelőtt, a főiskolán.

– **Hurrá! Itt a Főfej!**

A kis Sipos. Olyan lelkes, mintha tizenkettes totótalálata lenne. Ni, itt is, a folyosón, csupa megszállott tekintet. Szűcs Etelka egy kicsit kelletlenül néz ide, valószínűleg megint a politikai helyzetet és a forradalom perspektíváit ecsetelte éppen a körülötte ácsorgóknak, s most dühös, amiért kénytelen magasaróptú előadását megszakítani. De azért igyekszik kedvesen inteni, amire egyéb körülmények között is teljességgel képtelen, hát még ilyenkor. Hol van Vali? Ahá, úgy látszik, a nagyteremben van a kupaktanács.

– Szervusz, Gábor. – Varsa Fricit még az utóbbi napok eseményei sem billentették ki lomha nyugal-

mából. – Mi volt veled tegnap? Nem voltál a fáklyás felvonuláson.

– Dolgom volt. Valit nem láttad?

– Soltész polgártársnő éppen az imént vette át a fegyvereket. Lechner polgártárs százharminc puskát és valami hetvenöt revolvert szállítmányozott. Ami a továbbiakat illeti, én a magam részéről ezenel angolosan lelépek. Zászló, kokárda, fáklya meg ilyesmi nálam még elmegy, tűzszerszám, fájdalom, már nem. Egyébként, ha kell valami, csak szóljatok, szívesen segíték.

Nagy mulya szeme van ennek a Fricinek.

– Hülye vagy. Hol vannak a fegyverek?

– Hol lennének? A nagyteremben.

– Jó, köszönöm.

A katonaságnál csak ásni voltam jó, fegyvert nem adtak. Itt meg mindenki természetesnek veszi, hogy én vagyok a vezér, következésképp nekem kell szétosztanom a portékát. Hiába, na, az élet természetes kiválasztása nem mindenben követi a káderbizottságok döntéseit. Ez világos.

– Profok is vannak?

– Á, nincs itt senki. Baráth volt az egyetlen, körülnézett, aztán azt mondta: *Fajankók*, és elment. Ez most volt, nincs egy negyedórája. Amikor a pus-kák megjöttek.

– Helyes. Beszari trottyok ezek. Veled együtt, koma.

A kis Sipos megint itt ugrál. Sehogy se fér ma a bőrébe.

– Gábor, mihez kezdjünk? Lesz valami akció?

– Mindenki várjon.

Fene egye meg, fölényes és parancsolóan magabiztos vagyok, mint aki sokat tud, csak nem beszél. Nem szeretem ilyennek magamat. A tetejében fogalmam sincs, milyen akció legyen. Őszintén szólva előbb Mellert szerettem volna megkeresni. Ebben a tábornoki szerepkörben kifejezetten utálom magamat. Na mindegy, mindenesetre nézzük meg azokat a holmikat.

Te jó ég, ez a nagyterem? Esküszöm, ezek valami november hetediki festményt utánóznak. Összevissza áll, ül, hadonászik mindenki, puskák halomban, egyszerre öten-hatan is beszélnek, a katedrán kiterített térkép, éppen csak Lenin meg egy telefon hiányzik. Esetleg egy szikratávíró. Lenint többen is iparkodnak helyettesíteni, főleg Vali meg Lechner Bubi; Helm Gyuszi szemlátomást megelégszik a szverdlovi szerepkörrel, félrevonultan áll, s földöntúli boldogsággal emeli üdvözlésre a karját. Valaki elrikkantja magát:

– Á! A Főfej!

Egyszerre minden szem idenéz. Vali és Lechner Bubi egy kicsit elhúzódik egymástól. Na nézd csak. Vagy pusztá véletlen lett volna?

Áporodott, öreg padlószag van. Fűrészpor. Nevetséges, hogy ez az ostoba kézirat van nálam. *Aus Stahlblech gepresst*. Csönd van, ezt nézi mindenki. Azt hiszik, valami program vagy mi. Marha egy helyzet.

– Na mi van?

Ennél hülyébbet nem is kérdezhettem volna.

– Ez jó – mosolyog Valira Bubi. – „Mi van?”

Vali ismét egy kicsit közelebb húzódik hozzá.

Bubi a fejével félrelök egy szőke tincset a homlokából. Furcsa: szőkék egymás közt. Eddig azt hittem, Vali inkább a barnákat szereti.

– A helyzet – könyököl Bubi a térképre – meglehetősen bonyolult, és egyre inkább bonyolódik. A kormány dadog, amennyiben kormányról egyáltalán lehet beszélni. Csupa mellédumálás, szavalat. A tömeg elégedetlen.

Vali:

– Ki kell mennünk az utcára.

Az utcára. Hova az utcára? Csak úgy bele a vakvilágba?

– Követelés? Jelszó?

Csönd. Helm Gyuszi egy demizson szalmafonatát percegteti a körmével. Aztán egész halkán mondja, szemét a földre sunyva:

– Még nincs döntés. Vitatkoztunk.

– Hát ez kutyagumi. Függetlenség, a szovjet csapatok kivonása, semlegesség, szocializmus. Értethető? Ez valami. Ezt lehet. Miről kéne még vitatkozni?

Ismét csönd. Hosszú a csönd, mint egy sima zsebtolvaj ujja. Nem néznek egymásra. Helm Gyuszi le nem veszi a tekintetét rólam, de hallgat. Szomorú, megkínzott a nézése.

Vali szólal meg.

– Nézd, Gábor, ez már kevés. Fegyveres harc van.

Meller nincs itt. Az öreg Vermesnek kaját kell vinni. Csönd. A puskák halomban fekszenek a sarokban, akár a halottak.

A kis Sipos:

– Akció kell. Ez tény.

– Hány párt legyen? – Szűcs Etelka hangja sipít. Szegény lány, fogalma sincs róla, mikor mi a lényeg, és mi a mellékes. Különben észre se vettem, amikor bejött az ajtón. A szemüvege villog, mint a vénkisasszonyok kötőtűi. – Ezt a kérdést meg kell vitatnunk. Szerintem mindenkinek meg kell adnunk az engedélyt, aki pártot akar alakítani. Ez állampolgári jog.

Na nem, ezek tisztára olyanok, mint akik berúgtak. Mi az, hogy „meg kell adnunk”? Meg hogy hány párt legyen? Három nap alatt megőrültek.

– Honnan valók a puskák?

– A kerületi felkelő-parancsnokságtól. Vegyél te is, nesze.

Szolgálati revolver. Vajon honnan lophatták? Ez is hülyeség, úgy látszik, nem tudok alkalmazkodni. Mi az, hogy lopták? Forradalom van. Jól belesimul a tenyérbe. Megnyugtató. Hűvös. Erőt ad.

– Nem tudtam, hogy ilyen parancsnokság létezik – mondom, s közben a hangom ingerültségén érzem, hogy ez a körülmény sérti a hiúságomat. – Nekik mi a szándékuk?

Vali és Lechner Bubi összenéz. Bubi válaszol:

– A kerületi pártházhoz mennek. Nekünk is csatlakoznunk kell, délután. Ez volt a feltétel. Ezért kaptuk a fegyvert.

– Marhaság – mondom. – Ki bíbelődik ilyesmivel? Nem a kerületi titkárt kell megdönteni. Majd pont ő intézi el a függetlenséget. Inkább föl kéne mennünk a miniszterelnökségre, a követeléseinkről tárgyalni.

Vali:

– Nézd, Gábor, az utasítás, az utasítás. A felkelés vezetői így határoztak. Ők tudják, mit kell tennünk.

Ismét Bubi:

– Dudás utasítása.

– Én pedig a saját különbejáratú fejemmel szeretek gondolkodni – fakadok ki. – Engem nem érdekel, ha Dudás, ha nem Dudás, ez így büdös nekem, ez az egész. A felkelés vezetője. Mi az, hogy a felkelés vezetője? Ilyet nem ismerek. Ez egy spontán tömegmozgalom, tudomásom szerint, mégpedig a dogmatikusok klikkje ellen, de nem az egész párt ellen, és nem a szocializmus ellen. Mit akartok? Kapitalizmust? Hülyék!

– Igaza van. – Meller Robi áll az ajtóban. Végre! Aranyos Mellerkém, a legjobbkor jöttél. Magyarázd meg nekik!

Meller most nem mosolyog. Nagyon komoly, ahogy a szemüvege fölött jóságosan néz. Mindig jóságosan néz; most is.

– Gábornak igaza van. Vigyázni kell. A csürhe az ávósokat kergeti, holott nem ez a feladat. Sőt ez direkt veszélyes. Ez nem a mi programunk. Ez a legenyhébben kifejezve is fasizmus. Ha szabad mint könyvtárosnak megjegyezmem, a főiskola nem állhat be a fejtáncosok közé. Ez méltatlan lenne hozzánk.

A kis Sipos nem bírja:

– Szóval vigyük vissza a fegyvert?

Meller már bólintana, a humanista fejével. No nem, Robi, ezt nem szabad. Forradalmár, ha megragadhatja a hatalmat, megragadja.

– A fegyverek maradnak – mondom. – Amennyiben továbbra is elfogadjátok indítványaimat. Maradnak, de nem adjuk oda magunkat a söpredéknek. Egyébként is húszan-harmincan ha vagyunk a száz-harminc flintához. Mit szándékoztok tenni a többivel?

– A parancsnokságon azt mondták, osszuk szét az önkéntes jelentkezők közt. Minden kézre szükség van. – Lechner Bubi nem is engem néz, hanem Valit. Mindig csak Valit. – Aki eddig jelentkezett, a Kalinszki szobájába vezettük. De már türelmetlenek lehetnek. Vali azt mondta, várjuk meg, mi a te véleményed.

– Kifélék?

– Vegyes. Aki éppen a kapu előtt járt, amikor az áru jött.

– Gyerünk. Szűcs Eta, Helm Gyuszi, Sipos és Varsa itt marad vigyázni a fegyverekre. Egy lélek ide be nem teheti a lábát, csak akit Vali vagy Bubi idekísér. A többit fegyverrel kergetitek ki.

Kalinszki. Persze hogy az ő szobájába megyünk, persze hogy a jelentkezőket oda irányítják. Ha valaki nem jön, ha valaki nem jöhet ide, az Kalinszki. Ő se tanít többé géptant ebben a műintézetben. Úgy kell neki. Kellett neki elvágnia az értelmiségi származásúakat. Kalinszki tette hírhedtté a főiskolát, hogy ide csak a legtahóbbakat veszik föl. Bubi ellen nem tehetett semmit, az ő ügyében maga a miniszter szólt le telefonon, mert Bubi egyik nagybátyja vele ült, s mellette is halt meg negyvennégyben, a Margit körúti fegyházban. Valinak az apja főosztályvezető Sztálinvárosban, ergó származás mellékes. Helm

Gyuszi sváb parasztyerek Pomázról, ez rendben van, Varsa Frici apja hegesztő a Darugyárban, ez direkt kitűnő, Szűcs Etelka egyéves korától árvaházban nevelkedett, ez is elmegy, idáig minden rendben. A kis Sipos apja, míg élt, fűszeressegéd volt, de Kalinszki annak idején már ez ellen is szót emelt. Őrült ez a Kalinszki. Teljesen megértem Lechner Bubit, hogy megüzente neki: többé be ne merje tenni a lábát a főiskolára, mert agyonverik. Egye meg, amit főzött.

Szép a szobája ennek a Kalinszkinak. A többi tanáré persze olyan, mint valami cella. Ha nem így lenne, csoda volna.

Öt ember? Ennyi az egész? Hát sokan nem jelentkeztek, annyi szent. Ezeket itt elintézzük hamar.

– Szíveskedjenek kifáradni a folyosóra, és egyenként bejönni – mondom. – Bubi, légy szíves, maradj velük. Vali és Robi, üljetek le.

Elegem van a Vali–Bubi együttesből. Különben is jobb, ha a káderezést az enyéimmal csinálom.

– Mire jó ez a céció? Adják ide a stukkert, és kész.

– Ez valami ipari tanuló lehet, ez a nyikhaj. Az egész forradalomból ez az egyetlen lényeges a számára. A stukker. Big Billt akar játszani, a többi smafu neki. Nyápic, vézna egy kölyök. A tetejébe kiskabátban. *(Isten tudja, merre csalinkál. Az éjszaka nem jött haza, azt se tudom, mi van vele. . . Megőriültek ezek mind, Balóné. . .)*

– Te maradj itt. A többi várjon kint. Bubi, légy szíves, csukd be az ajtót.

Félretaposott, elnyűtt cipő van a fiún. Szeplős a kölyök arca, a szeme elúszó, zöldes.

– Vedd ki a szádból a cigarettát. Aki nem ismeri a fegyelmet, az nem harcos. Hogy hívnak?

– Vakulya Mihály.

– Ipari tanuló vagy?

– Az. A Budai Villanyban.

Na nézd csak. Kicsi a világ.

– Komárt ismered?

– Komár? Mintha már hallottam volna a nevét. De ismerni nem ismerem.

– Hát kit ismersz onnan?

– A Zelenkát, hogy a jóisten dagasztana tésztát belőle.

– Az kicsoda? Azt meg én nem ismerem.

– Az oktatóm. Ha egy millimétert elreszelek, már jön az ünnepi szentbeszéd a szocializmusról. Egyszer külön ki is hozott, hogy slágereket fütyörészek meló közben. Az anyja úristenit. A lányokat meg fogdossa, de egyik se mer szólni, mind attól fél, hogy kibillent vele a Zelenka, és akkor kivágják, mint a rongyot. Mert nagy ember a Zelenka, tetszik tudni, hiába hogy csak műhelyoktató, mert vannak fejes barátai, azok elintéznék neki mindent. Az Erzsit is megmarkolászta, pedig azzal már smároltam is.

– Ide minek jöttél?

– Megmondtam. A stukkerért.

– Mire az neked?

– Ezt se érti? Azt hittem, világos. Elegem van!

– A Zelenkából?

– Abból. Meg élni akarok. Elég volt.

– Apád hol dolgozik?

Ni, hogy megvillan a szeme. Miért villant így meg a szeme?

– Nincs apám.

Érdekes: nem azt mondta, hogy „*nekem* nincs apám”. Pedig aki fattyúgyerek, az rendszerint úgy mondja.

Hm.

– Rendben van, Miska. De azt kérdeztem, hol dolgozik.

Újabb villanás. Vagy inkább rebbenés. Lapos pillantás, alulról fölfelé. Az ajkát meg összeszorítja.

– Nos?

– Csepelen. Művezető. De ő is komcsi.

– Hát aztán? Én mi vagyok?

– Maga?! – Milyen komikus most, ahogy ilyen bambán eltátja a száját. – Hát akkor hogyhogy...?

Nem fejezi be. Vali szólal meg.

– Azt hiszem, kár húzni az időt. Adjuk ki neki a pisztolyt, és menjünk tovább. Még ezer más dolgunk van.

– Ne adjunk semmit – mondja Meller.

– Nem adunk neked fegyvert, Miska. A bizottság kettő-egy arányban szótöbbséggel elutasítja a kérésedet. Olyannak adunk csak, aki tudja, merre kell fordítani a csövét. És aki elmúlt tizennyolc éves.

– Hát akkor süssék meg az egészet! Megmondhatták volna rögtön. Kimegyek a téri csoporthoz, úgyis oda indultam. Azok majd adnak, legyenek csak nyugodtak.

– Menj szépen haza a szüleidhez, öregem. Anyád nyilván azt se tudja, merre jársz, élsz-e, halsz-e. Menj haza, Miska. Hallod?

Már csak a fejét dugja vissza az ajtóból, meg a karját.

– Ezt! Értik?

Egy pillanatig csönd van újra. Aztán Vali oda-
szól:

– El vagytok maradva egy brosúrával. A párt el-
játszotta magát, itt már nem lehet centizgetni. Vagy,
vagy.

Nyílik az ajtó, sofőrsapkás, ravasz képű ember
lép be. Olyan hatvanas lehet.

– Jónapot kívánok. Szenk János őrmester, tisz-
telettel.

– Őrmester? Hány éves?

– Hát hiszen nem is ilyen mostani gyorstalpaló
őrmester volnék. Még igazi, a jobb évjáratokból.
Borban is az a jó, nem igaz?

Meller már int a fejével: szó se lehet róla.

– Sajnos – mondom – nem adhatunk magának
fegyvert.

– Nofene. Aztán meg miért nem? Van pedig ben-
ne gyakorlatom jócskán. – És hunyorít. – Megjártam
én a Don-kanyart is, a kerettel.

Vali próbálja elsimítani az affért:

– Idős már ahhoz a bácsi.

Meller megtoldja:

– Nem lehet, kérem.

– Tessék, hát mégis a kölyöknek volt igaza, a
szentségit! Maguk forradalmárok? Vénasszonyok
maguk, okoskodó szamarak! Ahelyett, hogy rájuk
mennének, mint az isten haragja, ahogy ők gyűttek
miránk! Mi az, hogy idős vagyok? Majd odaterem-
tenék én nekik! Coki, koszosak, elég volt tizenegy
évig a pünkösdi királyságból!

Nekem is elegendő volt ebből a szónoklatból:

– Kérem, megmondtuk világosan, hogy nem kap fegyvert. Óhajt még valamit?

Köp egyet, megfordul, kimegy. Majdnem össze-
ütközik az ajtóban Bubival.

– Fogózzatok meg. Bejött ez a szarházi.

– Kicsoda?

– Kalinszki.

Már ott is áll az ajtóban. Még vékonyabb, még
görnyedtebb, mint máskor. Az arca még ráncosabb,
még undokabb. Úgy látszik, tényleg gyomorbajos.
Meller önkéntelenül feláll, Vali is. Kalinszki mögött
ott nyüzsög a fél főiskola. Ott ágaskodik az ajtóban
a lenn hagyott őrség is: Helm Gyuszi, a kis Sipos,
Szűcs Etelka. Csak Varsa Fricit nem látom. Derék
jó Frici, ő aztán ott marad, ahova állítják. Csak ne
volna olyan lassú a felfogása szegénynek. Helm
Gyuszi változatlanul engem bámul; úgy látszik,
tudhat valamit, amit én nem tudok.

Kalinszki körülnéz a szobában.

– Mi az, még nem égették el a könyveimet? Mi-
csoda meglepetés.

Leül. Az íróasztal melletti székbe, ahol az imént
Vali ült. Az íróasztalhoz nem ülhet, ott én trónolok,
tüntetően, mint a megváltozott erőviszonyok jel-
képe. Kalinszki rám néz.

– Maga kicsoda?

Meller válaszol helyettem.

– A főiskolai könyvtár fordítója. Az ő kezén megy
át a német és francia nyelvű dokumentációs anyag.

– Örvendek. – Kis szünet. Bubi és Vali összenéz,
Vali inkább kérdő tekintettel. Bubi megvonja a vál-
lát. – Uraim, megkaptam az üzenetüket, agyonvere-

tésem tárgyában. Tessék, a rendelkezésükre állok. Ha azt képzelik, hogy félek maguktól, vagy hogy a jelen alkalom tiszteletére megváltoztattam az elveimet, tévednek. Továbbá: ha úgy gondolják, hogy a gyilkosság megfelelő harci forma, s hogy bármiféle ügyet eredményesen szolgálhat, megint csak tévednek. Ez csak arról tanúskodik, hogy ismételt felhívásom ellenére sem olvasták Marxot. Abban a vitairatában például...

Lechner Bubi érzi, hogy be kell avatkoznia, különben leég a kollégák és főleg Vali előtt.

– Hagyjuk talán most Marxot. Gondolom, ez nem éppen a legalkalmasabb időpont, ezt az urat emlegetni.

Kalinszki válaszolna, de megelőzőm.

– Ezzel a véleménnyel nem értek egyet. De ha már Marxnál tartunk, megkérdezném: hol, melyik vitairatában tanította akár ő, akár bármelyik tanítványa, hogy az értelmiségi származás büntetendő?

– Sehol. Nem is büntetendő. De ha a szociális összetétellel kapcsolatos problémakörre céloz, beláthatja, hogy minden forradalom elsősorban a saját erőire támaszkodik.

– Elég hiba a forradalomtól, ha az értelmiséget nem tekinti a saját erejének, legalábbis potenciálisan.

– Kedves uram, más valamit potenciálisan tekinteni, és megint más, ha az embernek káderszempontról kell döntenie egy-egy konkrét ügyben. Ha adva van, teszem, ötven hely egy évfolyamon, akkor ebből negyvenötöt a munkások és a dolgozó parasztok gyermekei számára...

– Numerus clausus? – kérdez közbe Meller Robi.
– Ilyet már volt szerencsém megérni. Ami numerus clausus-szal kezdődik, az többnyire numerus nullus-szal végződik. Köszönöm. Egyébiránt is: ki tehet a születése előtt arról, hogy milyen foglalkozású az apja, s hogy milyenek a felmenő ági rokonok vagyoni körülményei?

Vali hangja hűvös és fanyar:

– Nem hinném, hogy a káderpolitika ankétjára gyűltünk itt össze. – Vali most is Bubit nézi, ezúttal némi szemrehányó sürgetéssel. Istenem, ez nem is Vali. Lehetetlen. Mi történt itt? Ez nem az a Vali, akit én megismertem. Ez a vérszomjas szüfrazsett, ez lenne az a fehérszoknyás lány, akit négy éve a tenispályán megláttam? Ez a harcias amazon ugyanaz a hamvas, szőke kislány, aki a margitszigeti halastónál majdnem elájult az első csóktól? Igaz, amikor magához tért, már ismét önmaga volt (vagy tán éppen nem önmaga, hanem a szerepe, a póza, az önmaga kompenzálása? de hiszen ez is ő!), mert tüstént azt mondta:

– Még! Jobban!

Szinte gyanús is volt, hogy egyáltalán nem ellenkezett. Félig elalél az első csóktól, aztán meg gyűrünk, tót az anyjának, jöhet minden? De nem, nem játszott meg magát. Ez a kettősség ténylegesen benne van, ilyen a lénye. Fél, és agresszív. Azért agresszív, mert fél. De mitől fél vajon Vali? Mitől?

Kalinszki is éppen a félelemről beszél.

– ...mert gyávák. Csak üzengetni tudnak. Hát tessék, rajta, kössenek föl. No, mi lesz? Itt vagyok.

Kommunista vagyok, ahogy az apám. Őt is megölték, megölhetnek engem is.

Pokoli ötletem támad.

– Mondja, Kalinszki elvtárs: mi volt az édesapja foglalkozása?

– Számtantanár volt a mezőhegyesi gimnáziumban. Első tanórájától az utolsóig. Az iskolából hurcolták el.

A kis Sipos felrikkant:

– Értelmiségi! Értelmiségi!

Helm Gyszi egészen kipirultan kontráz, s közben idekacsint:

– Értelmiségi származású nem taníthat a főiskolán! Éljenek a forradalom legsajátabb erői!

Óriási zsidvaj. Mindenki ordít, Szűcs Etelka a leginkább, de nem lehet kivenni, mit. Körülveszik Kalinszki székét. Kalinszki feláll. Lechner odalép hozzá, és pofon vágja. Vali szemén köpi. Meller Robi odarohan, igyekszik Kalinszki meg a tömeg közé állni, de félreponderítik. Kalinszki egyenesen áll, és mosolyog. Még sohasem láttam mosolyogni, most látom először. Már záporoznak a pofonok, ütik a fejét, ki hol éri. Két-három ismeretlen is oda-furakszik, hogy megüsse. Persze, akik fegyverért öttek és még nem kerültek sorra.

Fegyver. Úgy van. Most erre van szükség.

Pisztolyom csövét a mennyezet felé fordítom, és csak úgy ültömben meghúzom a ravaszt.

Irtózatos dörrenés. Mindenki megrázkódik. Szűcs Eta iszonyút sikolt. Száll a mészpor a mennyezetről. Engem néznek mindnyájan. Tudom, hogy most rögtön kell szólnom valamit, pillanatnyi késle-

kedés nélkül, mielőtt magukhoz térnének a meglepetésből.

– Aki nem tartozik a főiskolához, fáradjon ki. Önöket senki nem hívta ide. Itt lincselés nem lesz. Mi tiszteljük a bátorságot és az elvhűséget, még ha téves elvekről van is szó. Kalinszki elvtárs, menjen haza. Ti pedig ne veszítsétek el emberi méltóságotokat.

Lechner Bubi lép előre. Nem éghet le Vali előtt.

– Nem úgy van az! – mondja. – Minek jött ide? Megmondtuk neki érthetően és kereken, hogy ide ne merje tolni a képét!

– Úgy van! Ez kihívás!

– Csak azt kapja, amit megérdemelt!

Ismét fenyegető a gyűrű Kalinszki körül. Meller Robi mellém húzódik, megbök.

– Tenni kell valamit, Gábor.

A zajban is hallani, hogy megdöngetik az ajtót.

– Ki az?

Nem látom innen a bejáratot. A kis Sipos hangját hallom.

– Kérem, tessenek várni. Egy kis türelmet kérünk.

Aztán idegen hangok:

– Niksz türelem. Puskát adjanak! Azt mondták, itt osztják!

– Mit állja el az ajtót? Ezért kapja a fizetést?

– Gyerünk, nyomás, édesapám! Éppen eleget vártunk. Igaz, nem tíz évet, csak hatot, de azt legalább smasszerrel, édesapám.

– Lódulj arrébb, öcsi, mert te mész a helyünkre, ha sokat ugrálsz!

Röhögés.

Nem is ismeretlenek ezek a hangok. Valahogyan ismerősek, de nem tudom, honnan.

Fölállok, hadd lássam, kik azok.

Aztán villámgyorsan leülök.

Schäffer és Agócs jön be az ajtón.

Most már zúg a fülem. Lövéseket hallok, de közben tudom, hogy csönd van, csak az idegeim játszanak velem. Na még egy Martinit. Érdekes, hogy még bírom. Miféle könyv ez? Jé, az *Apológia*. No nézd csak, apa és Platón. Jól összejöttek, nem mondom. Mi üthetett az öregbe? Amikor kilenc éve meglátta a kezemben, szokott flegmájával odavetette:

– Tudod, mi leszél te? A fölösleges tudományok doktora. Jegyezd meg: nem az a fontos, hogyan fordult föl kétezer-háromszáz és egynéhány évvel ezelőtt egy vénember, hanem, hogy megélhetés legyen a kezeden. A filozopterek legnagyobb hibája, hogy olyan fantazmagóriáknak tulajdonítanak abszolút jelentőséget, amelyek végeredményben a világ legmellékesebb dolgai. Hogyan hozok ki egy holdon iksz mázsza lucerna helyett ipszilon mázsát, ez igen, ez realitás. Megkonstruálni egy új bánya-gépet, feltalálni valamit, mit tudom én, akár a fűthető lavórt: ez már igen. Ez megfogható, tárgyi valóság. Megreparálni egy levált talpú cipőt, fiam, az több, mint betéve fújni az összes valaha élt ókori személy véleményét az istenekről meg a démonokról, vagy arról értekezni, létezik-e férfi és nő közt

eszményi barátság. Nem bánom, olvasd, ha kedved tartja, a *Védőbeszédet*, de törődni csak törődjél a hasznos dolgokkal, te bagolyfióka.

És most is azt mondom: talán nincs is annak a vénembernek a szavainál fontosabb. Attól tartok, nem is figyeltem rájuk eléggé. A lényegükre. Jó lenne úgy meghalni, mint ő. Olyan tisztán, olyan bölcsen és büntelenül, olyan – ez a jó szó – cselekvően. Mert mi az én halálom? Ítélet. Önbüntetés. A vezeklés egy neme. Ahogy Lafcadio a punktáit döfködté a bőre alá, úgy röpítem én magamba a golyót. Kinek teszek jót vele? Kinek a lelkét rázom föl vele? Senkiét. Az a vénember, mikor a bürök-poharat felhajtotta, bizonyára tudta, hogy általa az elmúlástól menti meg magát. Ha nem issza meg a mérget, akkor pusztul el. Egy izgága aggastyán lett volna a sok közül, s ma a kutya se tudna róla. De megitta, mert élnie kellett: ha elfelejtik, nem is élt.

Hány éve is, hogy nem gondoltam órá sem? Szókratészra pontosan olyan kevésbé gondoltam, mint a fából faragott kutyákra meg a többire. Mintha összes elfelejtett dolgaim ma adtak volna egymásnak találkozt a fejemben.

Igen, Szókratészt is elfeledtem. A sok hasznos és szükséges dolog közt elfeledkeztem a mellékesről, és most meg kell halnom. Én nem azért halok meg, amiért Szókratész. Én azért halok meg, hogy elfelejtsenek.

És ismét és újra: miért nem írtam Marikának?

Hogy a megunás elmélete mögött valami más és mélyebb rejtőzik, azt már tudom, vagy legalábbis sejtem. Délelőtt, amikor, ég tudja, miért, annyi idő

múltán eszembe jutott az egész, azt gondoltam, talán nem volt bátorságom megtudni, mi lett vele. Talán magamnak sem bevallottan attól féltem, ami bekövetkezett, s amit ezen a mai végzetes napon kellett végül – a sors büntetéseként – megtudnom? Lehetséges, de valahogy ez a válasz sem teljes. Kérdezzünk csak – ahogy Szókratész tenné – logikusan tovább: *miért* féltem én megtudni a folytatást? „Nemde, Gáborom – mondaná az athéni bölcs –, az ember csupán olyasmitől fél, ami a számára rossz, ami pedig jó a számára, annak örvend? – És hozzátenné: – Nos, akkor Zeuszra, barátom, azt kell hinned, hogy önnönmagadtól féltél, a benned lakozó rossz démontól, hiszen nyilvánvaló, hogy egy huszonegy esztendő fiatalember nem félhet egy ifjú hajadontól, akivel szerelembe esett. Mármost akkor eme rossz démon természetét kell földerítenünk, nemde, hogy megállapíthassuk, miben is áll a rosszassága, amely téged félelemre készítetett.”

Csakugyan: mi ez a démon, amely jelen van legkülönbfélebb dolgaimban, s amelynek léte folytán úgy kell éreznem, hogy még azok is fölöttem állnak, akikkel szemben tárgyilag igazam van?

Például apa. Vagy Kalinszki, akinek apja számtantanár volt Mezőhegyesen.

Aztán mégiscsak erőt veszek magamon. Ismét fölállok, lesz, ami lesz. Schäffer és Agócs mögött ott áll Kasztelli is, úgy látszik, a szomszédos zárkában üdülhetett.

– Szóval lesz puska vagy nem lesz? – kérdezi a kis Sipostól.

Az tanácstalanul tekintget felém. A többiek követik a feje mozgását. Schäffer lát meg először. Kimered a szeme.

– Maga...?!

Agócs is megismer, füttyent, lekapja a piszkos-fehér svájcisapkát a fejéről, aztán visszateszi. Fenyegetően indulna felém, de megakad a szeme a revolveremen, kénytelen szordínóra fogni az indulatát.

– Micsoda kellemes meglepetés, Poprádi... elvtárs.

Az utolsó szónak külön nyomatéka, gúnyos éle van. Szólnom kellene valamit, támadnom, erélyesen föllépnem, de nem jut eszembe semmi. Hát csak nézem őket, kis megjátszott hetykeséggel, s közben világosan érzem, hogy félek. A revolvért a tenyere-men tartom és gépiesen labdázom vele, hogy lássák az erőmet, de fél szemmel Kalinszkira sandítok. A marha, most kéne meglógnia.

– Hát maguk mit keresnek itt? – hallom a saját szavaimat, amint szinte agyam irányítása nélkül, önműködően játsszák le a helyzet partitúráját.

– Megmondtuk: fegyvert. De mit keres itt *maga*?

– Úgy van, erre feleljen! Maga miatt ettek hat évig a tetvek!

Kasztelli:

– Ez a csirkefogó jelentett föl bennünket!

A diákok elhűlve néznek hol rám, hol a három jómadárra. Szűcs Etelka a kisujját csücsöri szája elé tartja. Helm Gyuszi idegesen emeli föl a sarok-

ból a demizsonját, és hatalmasat húz belőle. A kis Sipos szaporán pislog. Vali főleg a jövevényeket nézi kíváncsian; a fekete Kasztelli úgy látszik, tesszik neki. Ő töviről hegyire ismeri az ügyet, elmeséltem neki már évekkel ezelőtt. Akkor hősként tisztelt érte, most azonban nyilván csak szánakozni tud rajtam. Nála már Bubi győzött, legalábbis átmene- tileg, új időknek új dalaival.

Meller szólal meg mögöttem.

– Ha följelentette magukat, bizonyára megvolt rá az oka. Poprádi Gábor nem beszél csak úgy a levegőbe.

– Persze – mondja Schäffer –, hogy a fenébe ne lett volna meg rá az oka. Mi ugyanis nem a múlt kedden kezdtük a forradalmat, kezicsókolom, hanem hat éve. Ez a koszos ávós buktatott le.

– Gábor nem volt ávós. – Mi ez? Vali megszólalt az érdekemben? Óriási. Vagy csak a lelkiismeretét akarja gyorstisztítani egy odalökött jó szóval? – Gábor csak kommunista volt.

– Halljátok? – Agócs a térdét csapkodja. – „Csak” komcsi volt. Jó, mi?

– Semmi „volt” – mondom, s most egészen nyugodt vagyok. Elkapom Helm Gyuszi értem szorongó pillantását, s teljesen magabiztosan folytatom: – Mondhatjuk jelen időben is. Egyébként, ha nem tudnák, kommunisták is ültek Rákosi alatt, éppen elegenden. Én magam például kényszermunkán voltam.

– Úgy kell magának – veti oda Agócs. – Legalább maga is beleszagolt a saját szennyesébe.

– Azt hiszi, ezzel megfőz minket? – kontráz Kasztelli.

Schäffer kiköp, csípőre teszi a kezét, és azt mondja:

– Menjen a rossz nyavalyába, míg szépen beszélünk.

Ráemelem a pisztoly csövét. Ösztönösen hátrál egy lépést. Tudom, hogy úgysem húzom meg a ravaszt. Azt is tudom, hogy meg kéne húznom.

Ebben a pillanatban trappoló, nehéz, futó léptek a folyosón. Az ajtó fölpattan. Egy bekecses ember áll kint. Kezében puska. Mögötte Szenk János, az igazi őrmester úr, már szintén puskásan.

– Itt a fegyver, bajtársak! – emeli meg puskáját a bekecses. Furcsán magas fejhangja van, mintha kukorékolna. – Lenn tárolják a földszinten. Mi a szentségnek tökölődtök itt?

Schäffer rám mosolyog. Vértfagyasztó a mosolya.

– Így már mindjárt más a helyzet. Igaz-e, Gábor-ka? Nézzétek csak ezt a deli fiatalembert, bajtársak. Ennek az az elképzelése, hogy helyesebb, ha mi a hűvösön csücsülünk.

– Nem erről van szó – mondom kényszeredetten.
– Én is a zsarnokság ellen vagyok.

– Ez egy vörös – toldja meg értelmesen az igazi őrmester úr. – Azt maszlagolták itt, hogy én öreg vagyok a fegyverhez. Én! Az anyjuk keservit.

– Igaz ez? – lép elém a bekecses. Mellette Schäffer.

Nincs időm válaszolni. Kalinszki lép váratlanul előre, megáll Schäffer előtt, de engem néz, hozzám beszél:

– Ostoba maga, fiam. Vagy így, vagy úgy. Itt hiába lavírozgat, mert kikészítik, látja. Mit mosak-

szik, hogy magát hova vitték? Kik előtt mosakodik? Nem mosakodni kell ezeknek, hanem ezt, ni!

Nem is hittem volna, hogy ez a vékony, gyomor-bajos ember ekkora pofont le tud zavarni. Schäffer megtántorodik, orrából vastag sugárban fröccsen ki a vér. Aztán egy rúgást kap a lába közé, hogy hangtalanul összecsuklik, leroskad a földre, mindkét keze az ágyékán, úgy gömbölyödik össze. Még vinnyogni sem képes, akkorát kapott.

Az egész egyetlen pillanatig tart. Aztán rárohanak az öregre. Ég tudja, hányan akaszkodnak rá: a bekecses, Szenk, Agócs a piszkosfehér sapkájával, Kasztelli s természetesen Bubi is, a mieink közül ezúttal ő egymaga.

A pisztolyt még mindig görcsösen szorítom. Mégsem lövök, sokan vannak. Kalinszkit nézem. Kalinszki is rám néz. Már nagy lila monokli van a szemem alatt.

Meller Robi hirtelen arrébb lódít.

– Gyerünk, Gábor... Gyorsan!

Kint vagyunk az ajtón. Iszkiri, futás. Folyosókanyar. Lépcső. Le. A nagyterem ajtaja nyitva, mindenféle népség hordja a puskákat. Varsa Frici széttárt karral sétál elém, mint egy bankpénztáros, akit kiraboltak. Riadt az arca, motyog valamit, nyilván mentegetőzik, nem hallom, futok, közben csak legyintek. Robi mellett.

Végre, a harmadik keresztutca. Most már kifújhatjuk magunkat, nincs a nyomunkban senki. Állunk, zihálunk.

– A mindenét – lihegi Robi.

Aztán elindulunk, tovább. Szó, ami szó, ez egy

kicsit meleg volt. Keresem a fésűmet, az ujjam valami papiroshoz ér. Persze. *Amerikanische Hängelager aus Stahlblech gepresst.* Függő gyám, gyűrűs kenésű persely. Megint meg kell állnom. Nevetek, a rekeszizmom idegesen rázkódik. Abba akarom hagyni; nem bírom. Meller aggódva néz rám, ezen muszáj megint nevetni. Aztán kimerülten nekidőlök a házfalnak, s átadom Robinak a paksamétát.

– Nesze. Fizess, ha tudsz.

Átveszi, nézi. Elvigyorodik ő is.

– Óriási vagy, cimbor. Tőled aztán potyoghatnak a cigánygyerekek. De tőlem is.

Benyúl a zsebébe, leméri a tenyerembe az öt darab szárazast.

– Mert csak nem hagyom ugye ilyenkor bent a könyvtár pénzét?

Rágyújtunk, összehunyorítunk, megyünk. Rendes fickó a Robi.

Aztán megáll:

– Itthon volnék. Feljössz? Főz az asszony neked is.

Megrázom a fejem.

– Majd máskor. Egyedül kell most lennem. Te se maradj otthon, lehet, hogy keresni fognak.

Megyek tovább, egyedül. Ta-ra-ram-pa-pam, ta-ra-ram-pa-pam... *Aus Stahlblech.* Végtére is nagy mázlim volt, az kétségtelen. Kalinszki... Már biztosan halott a szerencsétlen. Szegény Kalinszki. Ta-ra-ram-pa-pam... Az éjjel Valiról álmodtam valamit, de az meleg és puha volt, mint ott a szigeten, a tónál. Vali már kemény és hideg. Kalinszki is hideg lesz, szegény. Érdekes ez a dolog Vali és

Bubi között. Mióta mehet vajon? Lefeküdtek-e már? És mitől fél Vali? Tőlem? A féltékenységetől? A bosszúmtól? Vagy önmagától?

Mitől fél az ember?

Érdekes, ezután egy darabig egyáltalán nem tudom, mi történt. Azt se tudom, mennyi ideig lófrálhattam így, szinte egy másik világban. A nagy izgalomtól lehetett; elzsibbadtak az idegeim. Ez is egy fajta ájulás, az agy kikapcsol, vagy mit tudom én, úgy működik, mint közvetlenül elalvás előtt. Az emberben képsor pereg, aztán valamiféle zajra fölriadunk, s utána képtelenek vagyunk rájönni, mire is gondoltunk az imént.

Csakugyan: mitől fél hát az ember?

Amit akkor éreztem, a Kalinszki szobájában, amikor Agócsék bejöttek, az félelem volt. De nem a félelmetes félelem. Tudtam, mitől félek. Azt is tudtam, hogy fegyver van a kezemben, esély a szabadulásra. A haláltól féltem? Attól, igen, lehetséges. De akkor mitől van, hogy most, amikor pontosan tudom, hogy már csak ötvenkilenc perc, nem is egy egész óra van hátra az életemből, egyáltalán semmi félelmet nem érzek? Sőt: még jó is ez a tudat. Idefelé jövet, attól, hogy apát itt találom, jobban féltem. Nehéz lett volna megmagyaráznom, hogy azért mégsem neki van igaza.

– Na persze, beijedt az elvtárs – mondta volna.
– Ha kitör a patália, mégiscsak jobb fiatalúrnak

lenni, mi? Hamar hazajönni apukához, ahol nem bántják az embert a csúnya bácsik. He?

Apa. Eh, mit tudja ő! Annak, aki amúgy is halni indul, teljesen mindegy, elfogják-e valahol vagy sem. Ettől még haza is mehettem volna, Vermeshez. Nem azért jöttem én ide.

Különös, hányféle is a világ számára egyetlen ember. Paulának én már csak a kis Gabi úrfi maradok, apának hóbortos kölyök-lázadó, Mellernek megbízható fordító és jó haver, Komárnak kispolgári entellektüel, Valinak bukott hős és megcsalt szerető, a kis Siposnak atyaisten, aki érthetetlen módon kiűzetett a Paradicsomból, Vermesnek művelt, ám naiv dumapartner és kissé link albérlő... És így tovább. Persze mindegyik igaz is egy kicsit, de egyik se vagyok én.

És Marikának? Ég tudja, mi vagyok én még Marikának. Áruló, nyilván. Csak így egyszerűen: áruló. Most már amúgyis egyre megy.

Még egy Martinit. Máskor már régen hülye lennék ennyi alkoholtól, pláne éhgyomorra, most meg éppen csak zsibong egy kicsit a fejem. Hol is hagytam el? Igen, a félelem. Hogy úgy látszik, mégsem a haláltól fél a legjobban az ember. Ma délután például sokkal inkább szorongtam, mint délelőtt, a börtöntöltelékek előtt. Pedig délután és este barátok közt voltam, s biztos lehettem benne, hogy akár-mennyi bajuk van is velem, nem lőnek agyon.

Ez a legrosszabb: a félelmetes félelem. Az olyan félelem, amelynek nincs neve. Ezt éreztem én már kora délután is, fönt, a nászi palotában.

Valahonnan távolról és lentről géppuska kelepel. Fantasztikus, hiszen ez a Vár. Hogy kerültem én ide? A Ruszwurm. Pedig úgy jövök, mint akinek valami konkrét elintéznivalója van. Hányszor ültünk itt Marikával annak idején! Miért vagyok itt? Hová készültem? Világosan emlékszem, hogy már a Nap-hegyen elhatároztam: feljövök a Várba. Csak elfelejtettem, miért.

De hát ez elképesztő! Tulajdonképpen arra sem emlékszem, hogy a Nap-hegyen is jártam, csak arra, hogy ott határoztam el. Az ember, úgy látszik, különél befelé meg kifelé.

A Mátyás-templom. Egyszer vasárnap délelőtt idejöttünk, meghallgatni a Kilencediket.

Marika. Megint Marika.

Most már tudom: miatta jöttem ide. Valami elintézetlen dolgom van Marikával. De micsoda?

A Halászbástya. Gyönyörűen helyreállították, a szögesdrótnak persze már híre-hamva sincs. Érdekes: azóta se voltam itt. Miért nem? Miért nem jöttem én soha ide? És miért nem írtam többé Marikának?

Szaladok föl a lépcsőn. Teljesen néptelen a tájék. Lent egyre több géppuska szól. Ki az ördögnek jutna ilyenkor eszébe fölcaplatni a Halászbástyára? Füstös a város, ős van. Messzebb ágyú dörög.

Ősz. Milyen régi emléknek rémlik most a nyár, a július, a Balaton. Vali jókedvű volt, és folyton az ágyba akart menni, de még ott is annyit politizált, hogy az már nevetni való volt. Talán csak akkor nem papolt a központi bizottságban folyó vitákról, a huszadik kongresszusról meg a Pécs vidéki

urán helyesebb felhasználásáról, amikor teniszezünk.

Tenisz. Így ismerkedtünk meg, a Bányagépgyár pályáján. A gyártól kaptam leszerelésem után az első munkát, s az üzemfejlesztéssel megbízott mérnök, aki a fordítást adta, hívott ki játszani. Vali a szomszédos pályán először az edzővel ütögetett, aztán megjelent Búzás főmérnök úr, a nagybácsi, azzal már szettelt. Vali gyors volt, és nagyon erős tenyerest ütött, a fonákja azonban suta volt és gyöngye.

Egyszerre fejeztük be a játékot. Búzás bement a büfébe, Vali az öltöző felé indult. Az én mérnököm diszkrétan hátramaradt és várt. Akkor szólítottam meg a lányt, amikor a keze már az öltöző kilincsén volt.

– Ha van kedve egy Poprádi Gábor nevű ismeretlennek szívességet tenni, akkor, kérem, jöjjön ki vásárnap reggel is. Hálából megtanítom fonákot ütni. Mindezt érdekből teszem, csupán, mert tetszik nekem.

Az arca, amint visszafordult, egyszerre fejezett ki méltatlankodást és évődést. Egy pillanatig nem tudta eldönteni, melyik mellett maradjon. Aztán óvatosan ezt kérdezte:

– Poprádi Gábor, az maga?

Bólintottam. A nehezen túl voltam, ezek után már csak beleegyezés jöhetett. Hanem a fordulat, amely itt következett, igazán meglepő volt.

– Én nem szoktam sem igent, sem nemet mondani. Vagy megteszek valamit, vagy nem. Majd észreveszi.

A hang határozott volt, de hozzá esetlenül kísértő karemelés társult, így tűnt el Vali az ajtó mögött.

Vasárnap, amikor kimentem a pályára, már ott volt. Egy barátnőjével ütüztetett. Ismét ugyanazzal a karlendítéssel üdvözölt, egyéb semmi. De észrevettem, hogy a barátnője alaposan szemrevételez. Tehát már be lettem konferálva. Aztán kijött a barátnő partnere, s Vali facér maradt. Akkor szólt oda nekem:

– Hát ha tényleg van kedve a fonákomhoz, gyérünk.

Miért tesz úgy, mintha kegyet osztana? – gondoltam. Elismerten jóképű srác voltam világéletemben, a nők kilencven százaléka bukik rám; hát akkor? Hogy ő sem tartozik a fennmaradó tíz százalékhoz, azt már a másik lány nézéséből is megállapíthattam. Ilyen Vali: még a legapróbb dolgokban sem szereti kiadni magát. Ő aztán sohasem fogja a rövidebbet húzni.

Fél. Mégpedig azért fél, mert nem ismeri a saját összetételét. Legfőljebb ha gyanítja. Azon felül nem tudja, melyik cselekedete mire vezet. És sosem fogja tudni. Őt csak az érdekli, ami kívül van, ami látványosan történik. Főleg az imponál neki, ami éppen erősnek és diadalmasnak látszik. Aki jobban tud fonákot ütni. Aki mögött több fegyveres áll.

És én? Ismerem-e a saját összetételemet?

Kalinszkiének talán semmi baja nem történt volna, ha nem kérdezem meg tőle, mi volt az apja. Megmenthettem volna Kalinszkit. Aztán már hiába lőttem a levegőbe, hiába szónokoltam, a törés át-

szakadt. Ő pedig meglóghatott volna, és nem lógott meg. Cselekedett: leütötte Schäffert, magára vonta a bekecsest meg a többit. Az én kezemben pisztoly volt. És én lógtam meg. Én, én, én.

Eh, marhaság: ha ott maradok, végül engem is kinyírnak. Az kinek lett volna jobb? Robi még idejében fölismerte a helyzetet. Gyávaság volt, avagy bölcsesség? Na, Poprádi Gábor, felelj: melyik? Felelj: mi az összetétele?

Valami akkor is szorongással töltött el, amikor Jacqueline levelének megérkezte után hét telt hétre, s még mindig halogattam a választ. Eleinte azt hazudtam magamnak, hogy bizonytalan vagyok a francia helyesírásban, ahhoz pedig, hogy szótárral üljek neki, se kedvem, sem időm. Később más lelkiismeret-hessentőt eszeltem ki: mi a csudának levelezni valakivel, akit soha életemben nem látok viszont? Kicsi Jacqueline, milyen rajongással csüggyött rajtam! Én voltam számára a megvalósult szocializmus, személyesen.

– *Tu sais*, az apám azt mondta nekem: eriggy, és jól figyelj, mert mindenről pontosan be kell számolnod, amit csak látsz, ami veled és körülötted csak történik.

Akkor mondta ezt Jacqueline, amikor a Naphegy egyik tisztásán hevertünk, éjszaka, a koreai táncosok díszbemutatója után, félig még An Szen-hi varázslatos mozdulatainak, félig saját fiatalságunknak és egymásra találásunknak mámorában.

– *Mais alors, bien entendu*, azért mindenről mégsem számolok majd be, *hein?* – És úgy csillogott a szeme, olyan dévaj fintorra rándult a szája, ahogy

csak francia nőé tud: a szerelmi cinkosság nyílt és kihívó vállalásával.

– Jó lenne örökre itt maradni veled – súgta. – Itt, ezen a domboldalon. Mindig nyár volna, és mindig ketten lennénk, te meg én.

– Egy hét múlva már otthon leszel Saint-Denisben – mondtam, s hanyatt fektemből bámultam az augusztus éji csillagokat. – Apád és a barátai majd elhívnak maguk közé a bisztróba, hogy mesélj nekik. Te el fogod mondani az embereket, a jókedvüket, a gyárat, a bölcsődéket, az ifjúság találkozóit, An Szen-hi táncát. Rólunk senki nem fog tudni. Ez az éjszaka elbújik mindenki elől. Elölünk is. Csak egy kis síró fájdalom marad majd belőle. Aztán az sem. Eltelnek az évek, férjhez mégy. És ez az éjszaka akkor is hallgatni fog. Talán, egyszer, a gyereketek esküvőjén, néhány pohár bor után majd elpirulsz, és odafordulsz a férjedhez: „Volt egyszer régen egy fiú, Budapesten...” És nem fogod tudni többé ennek a dombnak a nevét. Csak elérzékenyülsz egy kicsit, és táncolsz az uraddal, aki legyint majd, hahotázva ugráltat és a fenekedet veregeti. És te arra gondolsz majd, hogy istenem, milyen fiatalok voltunk. Ennyi az egész.

– Úgy beszélsz, mint egy öregember. Nem érted, hogy szeretlek?

– Te is tudod, hogy így lesz. A szerelem a fajfenntartási ösztön alapján létrejövő logikai zavar. Ennek során az ember elutasítja az időt, s közben az eszével pontosan tudja, hogy nem lehet.

Hajnalig vitatkoztunk a szerelemről, az ösközösségről és a hegeli triászról, a lenini hármassza-

bályról és a kommunista társadalom lehető ellentmondásairól, amelyek azonban fölöttébb távoliaknak tetszettek. Közben rengeteget csókolóztunk; szerencsére a rakpart, amerre jártunk, teljesen kihalt volt.

Aztán elutazott, és én nem írtam neki. Mit is írtam volna? Hogy Gádoros elvtársat, a főszerkesztőnket letartóztatták? Hogy egyszerre minden megváltozott, mindenki gyanús lett, hogy apám miatt engem is visszaminősítettek tagjelöltté?

Lehet, hogy meg kellett volna írnom neki. Habár úgyse kapta volna meg.

Innen nem lehet odalátni, a Nap-hegyre. Érdekes, onnét jövök, s nem gondoltam az egészre, csak itt. Szóval ezért volt ez az út. Két domb, két meg nem írt levél.

A gépfegyverek egyre hevesebben kattognak. Mi lehet most odalent? Hogy baj van, az kétségtelen. Abból, ami a főiskolán történt, látnivaló, hogy a felkelésben, úgy látszik, a szélsőjobb lett a vezérszólam. Lehet, hogy már engem is keresnek? Szegény Vermes, alaposan be lehet ijedve. Talán még baja is eshet miattam. Úgy látszik, mégis neki volt igaza. *Nekem egy olyan forradalom nem gílt, ahol engem gyilkolnak meg. Vagy magát.*

Komárék sem érezhetik most jól magukat.

Marika.

Mi lehet most Marikával? Érdekes: Vali nem is fáj; még féltékeny sem vagyok Bubira. Marika fáj. Illetve valami fáj, ami ott romlott el, s amiről nem tudom, micsoda.

Néha nem az fáj az embernek, amit éppen elveszít.

A friss sebet néha meg sem érzi az ember. A régi seb, az sajnó.

Amikor öt éve, ötvenegy őszén, munkaszolgálatos koromban ott feküdtem azzal a jelentéktelen kis kőműveslánnyal a Nagyerdőben, nem Marikára gondoltam, hanem Jacqueline-ra. Nagyon hasonlított hozzá az a lány, s valamiféle izgalmas játék volt az idővel, visszakerülni egy kicsit a saját, Marika előtti múltamba. Sokat persze nem tudtunk beszélni egymással, az a lány aligha hallott harangozni az ősközösségről vagy a hegeli triászról, gondolatvilágát jórészt egy falujabeli fiú – az első – emléke, valamint öreg pallérja szerelmi okvetetlenkedése töltötte ki. De az arca annyira a Jacqueline-é volt, hogy egy idő után már csak őt láttam magam előtt, valányszor föl akartam idézni a saint-denis-i lány képét. S az ölelésükben is volt némi hasonlóság: mindketten keményen és eltökélten tapadtak a testemhez; habár gyanítom, hogy mindketten másért: Jacqueline azt szerette volna, ha egy életre magába préselheti, mint valami konzervbe, azokat a percek; a kis malterhordóban pedig, azt hiszem, csak a rutinos szolgálatkészség dolgozott. Mindegy, lehunytt szemmel a Nap-hegyet képzelhettem magam köré; csak néha, nagy ritkán sajduult meg bennem ennek a helynek az emléke. A Halászbástyaé.

Meg azé az édenkerti, júliusi délutáné, amikor a Vadsóska utcában először maradtunk kettesben Marikával.

Komárnak a kerületi pártbizottságon volt értekezlete, Komárné meg reggel leutazott a nővéréhez Sajókútra. Addig csak afféle félig pajtásias, félig a

helyzetből adódóan pajzán kapcsolat volt köztünk: egy-egy futó kis puszi reggel, fürdőszobába menet vagy onnan jövet, ha éppen senki nem látta; egy-egy tréfának induló, majd komolyabbá váló, de nyomban menekülésben végződő csók; egy-egy merészebb mozdulat, s a nyomában Marika sikkantása, penderülése, nyelvöltése: ez volt minden. Komárné előbb vette észre, mi készül, mint mi magunk.

– Hallja-e, Gábor – mondta egyszer, mikor váratlanul rajtakapott egy igazán ártatlan puszin –, ami azt illeti, rosszabb külsejű albérlőt is kommentálhatott volna nekem a sógor.

Marika vérvörösen állt mellettem, de durcásan szembefordult az anyjával.

– Azt mondta nekem egyszer, édesanyám, hogy azt akarja: nekem legyen meg mindenem, ami jó csak a világon van. Hát most miért zsémbel énvelem? Nekem így jobb, hogy Gábor nem egy trotty.

Komárné pukkadózott a nevetéstől.

– Nézd csak, miből lesz a cserebogár. Na hiszen, csak meg ne bánd ezt a nagy jódolgod!

Nekem meg odaszólt egy óra múlva, amikor Marika elment hazulról:

– Vigyázzon rá, Gábor. Ha leérettségizett is, azért gyerek ez még.

Gyerek? Igazán nem tudom, mennyire gyerek egy tizennyolc éves, százhetven centi magas lány, a röplabda-válogatott keret tagja. A melle olyan volt Marikának, hogy a férfi nézők a láttán egészen elfeledkeztek a labdáról. Persze az anyák szemében a lányok még a harmadik férj után is gyerekek. Én azonban nem voltam anya, inkább férfi, ha fiatal is,

s nem akartam megelégedni azzal, hogy én is csak néző legyek.

Akkor délután azt hittem, egyedül leszek otthon, úgy volt, hogy Marika elmegy egy barátnőjéhez. A hazaúton egyre csak Schäfferéken járt az eszem, nem tetszett a nagy barátkozásuk. Törtem a fejem, mitévő legyek. Szóljak Komárnak? Vagy várjak még, mi lesz?

Veszem a kulcsot, nyitom az ajtót, bemegyek. Csönd.

Keresztülvágok a fürdőszobán. Az én szobámban káprázatos rend fogad, tisztaság, a papucsom szép katonásan az ágy alatt, az ágy meg, akár a kocka; irataim, könyveim glédában az asztalon. Tetejükön egy nagy rajzlap, a következő szöveggel:

Gabi!!! Te rendetlen! Nem bírtam nézni a szobádat, kitakarítottam. Nem érdemled meg. Ki az a Jacqueline Bresson? Te dög.

M.

A rajzlap alján a levélboríték, a saint-denis-i levél borítékja. Ég tudja, honnan halászta elő a nagy rendcsinálás közben.

El kellett mosolyodnom. Büszke is voltam, persze. Szóval Marika féltékeny. A válogatott Marika a válogatott mellével, énrám féltékeny. Na nem nagyon, az a fogalmazásból is érződik. Főleg azért nem nagyon, mert Franciaország biztonságosan messze van. De állt volna csak egy magyar női név a borítékon!

Megfordítottam a rajzlapot, és ráfirkáltam a választ:

A levéltitok szent és sérthetetlen. Egyébként az il-

lető egy nagyon helyes francia kislány, sokkal szebb nálad, vedd tudomásul, azonkívül pedig ő az én örök szerelmem. A szobát kösz, puszi az orrodra.

G.

Az idősebb Komárék szobáján keresztül vittem a rajzlapot a Marikáé felé. Úgy sincs itthon senki. Lenyomom a kilincset, belépek. Rémült sikkantás, én ösztönösen visszaugrom, behúzó az ajtót. Marika volt benn, anyaszült meztelenül, a tükröt meg a fésűt kapta rémületében maga elé.

Dobol a halántékom az izgalomtól. Mit tesz ilyenkor az ember? Csak nem fogok most megfutamodni? Nagy mamlasz is lennék.

Mély lélegzetet veszek, benyitok ismét.

– Gabi! Megőrültél? Tessék kimenni!

Összegunnyaszkodik, hogy jobban elfödhesse magát a karjával. De hiába.

Állok, nézem. Dobol a halántékom.

– Gabi, az istenért, légy szíves!

Állok, nézem. Marika arca, akár a pipacs.

– Szép vagy.

Elpityergi magát.

– Szemtelen fráter! Tessék kimenni!

– Szép vagy, Marika.

Közelebb lépek; ő hátraugrik.

– Állj föl.

– Nem.

– Állj föl.

Dacosan megrázza a fejét.

– Marika – mondom egészen halkan.

Rám emeli a könnyes szemét.

– Nem hallottalak jönni.

– Marika.

Megfogom a könyökét. Fölhúszom magamhoz. Megrogyan a térd. Érzem, remeg egy kicsit az enyém is.

– Gabi, meg vagy örülve... Mit akarsz?

Akkor már csókoltam, haraptam a nyakát, belefúrtam a fejem a tarkója pihéi közé, kezem a mellét kereste, viharosan. A rajzlap levitorlázott a padlóra.

– Gabi! Jöhet valaki...

Fölkaptam a karomba, úgy vittem át az én szobámba. Vele jött a tükör is meg a fésű. A rajzlapért külön kellett átmenni.

Egy hét múlva fedeztük föl a nászli palotát.

Azt hiszem, Marika azzal követte el a hibát, hogy nem titkolta valami sokáig a viszonyunkat az anyja elől. Vali bezzeg szemrebbenés nélkül állta az anyja vizslató nézéseit, pedig Soltészné eléggé ízléstelenül mustrálgatott bennünket, épp csak, hogy meg nem kérdezte, van-e köztünk valami. Valitól persze nem áttallotta meg is kérdezni, többször is, de Vali ilyenkor mindig egy nagyvonalú legyintéssel intézte el a dolgot.

Marika más volt. Ő még az én kedvemért sem akart bujkálni, fondorkodni. Amit tett, vállalta. Egy napon aztán, a nászli palota felé menet, kibökte:

– Gabi. Megmondtam édesanyának.

Elengedtem a kezét. Tökéletesen értettem, mire vonatkozik ez a „megmondtam”, de nem akartam hinni a fülemnek. Ilyet még nem látott a világ.

– Micsodát mondtál meg?

– Ezt. A kettőnk dolgát.

Egy darabig hallgatagon mentünk. Aztán itt lent balra, a Julián-barát szobránál megkérdezte:

– Haragszol?

Mit válaszoljak? Ostoba helyzetbe kerültem a főbérlőim előtt, ezért akár meg is haragudhatnék, szent igaz. Mégsem harag volt bennem, inkább elképedés. Ilyet még nem látott a világ. Hogy egy lány csak úgy megmondja az anyjának.

– És mit szolt?

– Azt hiszem, rémesen odavolt, de nem mutatta. *Gondoltam én*, azt mondta. Meg hogy baj ne legyen belőle, túlságosan fiatalok vagyunk. Meg még, hogy csak édesapa meg ne tudja, agyonver.

Mentünk tovább. Azon az estén Marika még inkább doromboló cica volt, mint máskor, de még így sem igen tudott felvillanyozni. Még a legforróbb pillanatokban sem voltam képes megszabadulni a kényelmetlen érzéstől, hogy miképp állok oda ezután Komárné elé.

Az asszony nagyon rendesen viselkedett. Egyetlen szót se szolt a dologról. Sőt ezt követően mindig megkínált a friss befőttből, s ha kávéfőzött a férjének, nekem is hozott egy csészével. Úgy tekintett, mint jövődöbeli vejét, s ő piszkálta Komárt is addig, míg csak át nem segített a homokfúvó-szekrényhez, ahol többet kereshettem.

De azért mégsem tett jót, hogy a közös titok feszültsége ezután hiányzott a viszonyunkból. A lányok szerelmében ez az édes cinkosság a legjobb, a legizgatóbb. A férjes asszonyoknál is megtalálja az ember. A viszonyok kilencven százalékat titkolni kell valaki elől. S Marika éppen ettől fosztott meg

engem. Szeretkezésünk félig-meddig legális aktussá lépett elő, mintha csak férj és feleség lettünk volna. Még aránylag Komár miatt kellett vigyáznunk, de ez nem volt túlon túl érdekes, szerintem ő még örült is volna, hogy én vagyok az, és nem más, valaki idegen. Nagy volt nála a becsülete: a Kasztelli-Schäffer-Agócs-ügy hullámai még nem ültek el. Az agyonverés persze csak Komárné képzeletében élt reális fenyegetésként, férjének egy négy évvel korábbi kijelentése alapján, mikor is a tizennégy esztendőös Marikát hazakísérte tizenhét esztendőös lovagja; valójában Komár vajszívű és meglehetősen modern gondolkodású ember volt, abból a munkásfajtából, amelyik még nem felejtette el a hajdani segédidő gyér testi örömeit.

Marika vidám volt, nevetős, könnyű volt a lelke. Nekem meg egyre nehezebb a magamé.

Amikor beállt a tél, még örültem is, hogy hideg van, kevesebbet kell fölkaptatnunk a Várba. Marika szüntelenül unszolt, faggatott, mi van velem, miért nem törődöm vele jobban. Komárné néha bosszantóan tapintatoskodott: amikor a férjének tovább volt dolga este a gyárban, színtelen hangon bejelentette, hogy moziba megy, vagy hogy most szomszédolna egy órácskát. Nem mondom, Marika mindig megtalálta a módját, hogyan élessze föl bennem a kívánságot, de azért hiányzott valami az egészből; az, ami az elején megvolt benne: a vadászat izgalma.

Tavasszal történt, hogy Komárnénak ismét Sajókúton akadt dolga, s történetesen a férje is bent volt a kerületi pártbizottságon, éppen úgy, mint azon a

júliusi napon, amikor elkezdődött. Fáradtan vergődtem haza a gyárból; emlékszem, hattól délután kettőig voltam műszakban, már a homokfúvó-műhelyben. Dühös is voltam magamra, hogy még mindig nem bírok többet elérni kilencvenöt százaléknál, pedig úgy éreztem, nem lehet ügyesebben célozni a pisztollyal, gyorsabban végigszaladni a sűrített levegő kilőtte éles homoksugárral a forgórészek lapjain. Élveztem a munkát, ahogy a sötét rozsdafoltok helye szép ezüstösfehérré tisztul, s mérgelődtem, amiért még hetek múltán sem birkózom meg egyetlen emberre kirótt mennyiséggel. Pedig mellettem az öreg szaki, aki betanított, százhuszszázharminc százalékot is elért.

Megyek be a fürdőszobán keresztül a szobámba. Káprázatos rend fogad, tisztaság. A papucsom szép katonásan az ágy alatt, az ágy meg, akár a kocka. Irataim, könyveim glédában az asztalon, tetejükön meg egy rajzlap, a következő szöveggel:

Emlékszel? Ha van hozzá kedved, eljátszhatjuk újra.

M.

Micsoda hülye vicc, gondoltam. Mire jó ez? Keresztülmentem az öregek szobáján, benyitottam Marikához. Sikkantás fogadott, Marika meztelenül állt a szoba közepén, és fésülködött. Elmosolyodtam. Na jó, egye fene, játszunk el.

Visszaléptem, behúztam az ajtót. Eszembe ötlött, milyen veszettül dobolt akkor a halántékom. Aztán ismét benyitottam. Marika már készült a szerepére, de rosszul adta elő: még a fél lábam se lehetett a szobában, máris elkiáltotta:

– Gabi! Megörültél?

Össze is gunnyadt, de nem hajolt olyan mélyre, s inkább csak jelezte, hogy a karjával elfödi a testét.

– Tessék kimenni! Szemtelen fráter!

Ennivalóan aranyos volt.

– Szép vagy. Állj föl!

Dacos fejrázás. De már áll is föl, meg se várja, hogy melléje lépjek és magamhoz emeljem. Most nem pityereg: szélesen mosolyog, és megint áthozza a karomban a fésűt meg a tükröt.

Elönt a szerelem hulláma. Újra érzem a halántékomat lüktetni, ahogy ott fekszik Marika a sezlonon. Olyan mohón siklik végig a testén a kezem, mintha először érinteném. A szemünket se hunyjuk be, merően nézzük egymást az utolsó pillanatig. Aztán én rágyújtok, ő meg befordul a falnak, és egyszerre csak rázza a zokogás.

– Marika! Az istenért, mi bajod?

Hüppög, nem felel.

– De hát mi van veled?

Semmi válasz.

– Marika! Hallod?

Csupa könny, amint felém fordul.

– A rajzlap...

Először nem értem, mit akar. De hirtelen befúrja a párnába a fejét, és úgy zokogja:

– A rajzlap... Nem is írtál rá semmit...

Akkor szerettem bele másodszor Marikába.

És eljöttek a meleg nyári napok, s mi ismét fölzárandokoltunk ide. Aztán váratlanul beköszöntött a baj, s nyomban utána az én behívóm.

Azt hiszem, most is őt szeretem.

Kezdek fájni. Szólnom kellett volna Paulának, hogy gyűjtsen be. Még ez a töméntelen ital sem segít. Pedig más megoldás nincs. Elég sokáig leszek hideg, legalább erre a háromnegyed órára ne legyek az.

Konyak. Egy jó slukk a Napóleonból, az majd fölmelegít.

Így, ni.

Furcsa: ha a Halászbástyán nem határozom el, hogy tüstént a Vadsóska utcába megyek, akkor talán sose gondolom végig ezt az egészet; nem is vagyok akkor most itt, s meg se halok ma este. De elhatároztam. S az is én voltam, aki elhatározta, mint ahogy az is én voltam, aki nem írt Jacqueline-nak, nem írt Marikának, s elpucolt Agócsék elől, a Kalinszki szobájából.

Azt mondják az egzisztencialisták, hogy az embernek tehertétel a szabadsága. Mert végtelen lehetőség közül mindig bármelyiket választhatja, de csak egyet. Azt azonban muszáj.

Marhaság. Abban, ahogyan egy ember kiválasztja a maga létét a lehetőségek végtelen halmazából, már eleve benne van a meghatározottság. A vérmérsékletéé, az osztályáé, a hormonjaié, az agysejtjeié, a jelleméé. Még tán az emésztéséé is. Nem ott van a bökkenő, ahol ők mondják. Nem ott van.

Kopogás.

– Ki az?

Paula hangja:

– Én vagyok az, Gabi úrfi. A méltóságos úr keresi a Gabi úrfit telefonon.

Zsebre vágom a pisztolyt.

– Megyek.

Úgy látszik, ez mégis elkerülhetetlen. Különben ez is mindegy. Majd mondok valamit.

Paula megy elől, én utána. A lépcső most kibíratatlanul recseg, de legalább elnyomja a lövések zaját. A korlátba fogódzom, mert egy kicsit bizonytalanul állok a lábamon. Különösen, hogy lefelé kell menni.

– Halló – szólok a kagylóba.

– Csakhogy! – hallom apa hangját. – Már háromszor kerestelek Andor bácsinál. Félttem, hogy valami ökörségbe keveredté. Egyébként nem is ezért telefonáltam haza. Most mondja Paula, hogy ott vagy.

Csönd. Nem felelek.

– Valami baj van?

– Ugyan, mi lenne? – mondom gyorsan. Magam se tudom, miért és hogyan, de az az érzésem, hogy a nagy, gömb alakú lámpa a hold, én pedig a Lapos-réten állok és telefonálok. Nincs semmi baj. Nem én fekszem a Lapos-réten. Nem én fekszem a parkban.

– Igen, azt hiszem, helyesen tetted, hogy hozzánk jöttél éjszakára. Biztonságosabb. Annak is most örülök először, hogy Ilonék vidékre költöztek. Mi?

Morgok egyet.

– Izé – köszörüli meg a torkát az öreg a drót túlsó végén –, ha szabad kérdeznem, te most tulajdonképpen melyik oldalon állsz? Vermes motyogott valamit, de nála mégsem akartam faggatózni.

Csönd. Mit válaszoljak? A zsarnokság ellen vagyok. De Agócs és Kasztelli is ellene van. Kalinszki

mellette volt. S én mégis a Kalinszki pártján állok Agócs meg Kasztelli ellen. Viszont Meller Robival vagyok, vagy legalábbis voltam, szegény Kalinszki ellen. Lennék most is, ha Kalinszki élne. Meg ha én is élnék. Kalinszki, akinek apja számtantanár volt Mezőhegyesen, soha föl nem vett volna engem a főiskolára. Megöltem Kalinszkit. A kérdésemmel. Meg a futásommal. A többi már csak technika, ahhoz egy ismeretlen bekecses is elég. A Kalinszki pártján voltam, és megöltem Kalinszkit. Ő ellenem volt, és feláldozta magát értem. Hirtelen egy szempárt látok. Egy halott szempárt a parkban. A fene sem ismeri itt ki magát.

– A Szókratész oldalán állok – mondom kínomban a telefonba.

Apa beleröhög a kagylóba.

– Esküszöm, nem is rossz. Mindig is hülye voltál. Na jó, sietek, ki van osztva a lap, várnak. Szólj Paulának, ha kell valami. Majd holnap beszélgetünk.

Holnap? Holnap nem beszélgetünk. Nem is lesz holnap, apa téved. Nagy csönd lesz holnap, beszéd és lövések nélkül. Vadsóska utca nélkül. Önutálat nélkül. De addig jó volna legalább tisztába jönni az egésszel. Nézzük csak, hogy is áll ez a dolog a lehetőségekkel? Ez így túlon túl szimpla, ahogy ők mondják. Hogy a szabadságunk a börtönünk. Szép paradoxon, de azért bocsánatot kérek... És a törvényszerűségek? Még a zsigereink is törvényszerűek. Ja, azok igen, mondják ők. De teljesen mindegy, mit mondanak, mert ha ezt megállapítottuk, még mindig nem vagyunk sehol. Az, hogy a szabadság a szükségszerűség felismerése, már valamivel

jobb, de ezt már tudjuk vagy százhusz éve. Már mint az eszünkkel. A zsigereinkkel még nem. A tudat reflexeivel még nem.

Meg különben sem ez a kérdés. A szükségszerűséget végtére egy gyáva is fölismerheti. Vajon szabad lesz-e?

Ilyen bődült ökörséget. Most nekiállok filozofálni. A tetem, amely a bársecszekrény meg az asztal között hever majd elnyúlva, azon töpreng, hogyan is kell élni. Gyönyörű.

Az ember nem képes szabadulni magától.

Itt állok, és nem tehetek másként. Ahogy megmondattott. Akkor se tehettem másként, amikor ég tudja, hány kilométerrel a lábamban, elmentem délután a Vadsóska utcába.

Nem én döntöttem így. Csak engedelmeskedtem egy törvénynek.

Egy törvénynek, aki én vagyok.

Csikorog a kavics a talpam alatt. Vadsóska utca. Öt éve, hogy utoljára jártam erre. Vittem a papundekli katonaládát lefelé. Még Ilon kereste elő a kulipintyóból. Anya keresztelte el így azt a kis sufnit, amely a kamra meg az előszoba közt bújt meg, afféle családi lomtárként. Onnan, a kulipintyóból kereste elő Ilon azt a viharvert ládát. Ládát? Doboz volt az inkább, még Komárné kötötte meg rajta a spárgát. Ott van most is nálam, az öreg Vermes la-

kásán, egészen belepte a penész. Néhány broszúra, azt hiszem, most is kallódik a fenekén.

Itt jöttem lefelé az úton, Marika mellettem. Azt énekeltük, hogy *Virágzik a rózsa*. Nagyon szomorúan mentünk. Hajnal volt, sietni kellett, este sokáig voltunk fönn, előbb még elzarándokoltunk a nászi palotába, aztán Komárné borosdemizsont tett az asztalra, muskotályt, még Sajókútról hozta magával. Nagy vacsorát is főzött, pörköltet, rogyásig. Nehezet, mélyet aludtam aztán, de igen keveset, s cserepes szájjal gajdoltam Marikával lefelé menet:

*Virágzik a rózsa,
zúgnak patakok.
Nem tehetek róla:
szerelmes vagyok...*

Ez volt a dalunk. Időnkint megfogtam Marika kezét, meglóbáltam a karját, de ez csak amolyan művidámság volt, remegett a szánk széle.

Pörköltet főzött Komárné előző este. Sokat.

Vadsóska utca... Többet én azóta itt nem kaptattam fölfelé. Elfelejtettem ezeket a villanypóznákat is, pedig ismertem mindahányat, szinte személyesen. Amelyiknek a fehérre meszelt részén az a hasadás van, az a fele út. Valami autó ment neki egyszer. Egyik este úgy jöttünk itt föl Marikával, hogy megálltunk a jobb oldalon mindegyiknél, és csókolóztunk. A hasadásosnál duplán. Némelyiket, ha egyedül jöttem haza éjszaka, meg is tiszteltem néha, amúgy kutyamód; de gondolni azóta se gon-

doltam rájuk. Fantasztikus, micsoda raktár az ember feje.

Csikorog a kavics. A kőtörmelék is csikorgott a nászi palotában, onnan tudtuk, fölmászott-e más is.

*Virágzik a rózsza,
zúgnak patakok. . .*

Mióta füttyülök? Na nézd, mi mindent csinál az ember, mi mindent tud az ember, s nem is tudja. Nem tudja, mit csinál; nem tudja, mit tud.

Itt legalább csönd van. Csak a kavics csikorog a talpam alatt. Idáig nem hallatszik föl a gépfegyverkattogás. Semmi sem hallatszik föl. Pedig odalenn most biztosan áll a bál. Mi lesz ebből, ki tudja?

Kalinszki már bizonyára halott. Talán már akkor megölték, amikor Meller Robitól elbúcsúztam a házuk kapuja előtt. Én öltem meg. Én.

Ő legalább belerúgott Schäfferbe. Egyet elintézett, cserébe önmagáért.

Mi lehet most ott lenn? Nyilván elszabadult a pokol, ahogy Vermes megjósolta. *Itt még nagy gyilkolások lesznek.* Igaza volt. Ez nem az, amit mi akarunk. Vajon Helm Gyuszi meg a kis Sipos meg Szűcs Eta meg a többi tudja-e már, hogy nem erre szerződünk?

Csikorog a kavics. Minden lépés olyan, mint egy villámgyors távoli gépfegyversorozat.

Most majd benyitok a kis kertkapun, végigmegyek a rozsdás bokrok között a feljáróig. Ha kulcsom lenne, most benyitnék, végigmennék az elő-

szobán, a fürdőszobán, hazamennék, és ledöglőnék egy nagyot aludni.

Aludni, aludni, aludni. Hogy ne tudjak semmiről, és hogy ne legyek ennyire éhes.

Tényleg: éhes vagyok. Most veszem csak észre. A gyomrom pokolian szorít. Nem ettem ma még semmit. Pörköltet főzött Komárné, hozzá krumpelit.

Rágyújtok. Persze ez is marhaság, bagózni, föl-felé menet. De muszáj. Egyszerűen nem menne nélküle.

Nincs kulcsom. Kívülálló vagyok; vendég. Mindenütt vendég vagyok. A dolgaim félbemaradtak, nincsenek is dolgaim. *Aus Stahlblech gepresst*. Ez az én dolgom. Gyűrűs kenésű persely, ez a dolgom. És aztán? Ezért élek én? Vagy ezért az ötszázért, itt a belső zsebemben? Nincs kulcsom semmihez. Magamhoz a legkevésbé. Még egy cipőt se reparáltam meg soha, ahogy apa annak idején mondogatni szokta. Senkinek semmi jót nem tettem soha. Legföljebb rosszat. Miért történt ez így? Jacqueline-nak nem írtam, Marikát elhagytam, Kalinszkit megölttem. Legalább az öreg Vermesnek kéne valamit vinnem enni. Úgyis tartozom neki a félhavival.

Csikorog a kavics.

Az már ott a Komárék kapuja. Kissé sötétedik, de odáig azért még ellátok. Lehet, hogy csak azért, mert tudom, hogy ott van. A kis kertkapu, a kanyarban.

Férjhez ment-e Marika? Meglehet, egy ismeretlen nyit ajtót. Megkérdezi:

– Kit keres, kérem?

Mit mondok akkor? Hogy tulajdonképpen valami nagyon fontosat keresek, valamit, amit könnyelműen elvesztegettem? Mondjam, hogy nézze, megbocsásson, én önmagamát keresem, uram? Azt fogja hinni, megőrültem. Mondjam azt, hogy Komár Marikát keresem? És álljak ott megbélyegzetten, miközben ő gúnyosan végigmér: *Azonnal küldöm a feleségemet?*

Mindegy. Be kell mennem. Látnom kell Marikát. Bármilyen áron.

A kapu kilincse egy kicsit megnyikkan, ahogy lenyomom. Azelőtt nem nyikkant meg. Most egy kicsit akad is, nehezebben jár, mint azelőtt. Meg kéne olajozni. Lehet, hogy már nem is Komárék laknak itt? Esetleg kijön egy vadidegen:

– Komárék? Ja igen, emlékszem. Ők már régen elköltöztek innen, hogy hová, nem tudom. Már évek óta mi lakunk itt.

A feljáró. Öt lépcsőfok vezet föl a kertből. Ezt is mennyire tudom, ezt az öt lépcsőfokot. És erre se gondoltam öt teljes éve. Micsoda raktár az ember feje.

És ha elvitték őket? Ha már itt voltak értük az Agócsok, a Kasztellik, a Schäfferek, a frissen szabadult bekecsesek, az egykori őrmester urak?

Megmarkolom a pisztolyt, kiveszem a zsebemből. Nem félek. Akárki van benn, most nem félek. Kalinszki sem félt.

Komár kiemelt munkáskáder, kommunista. Bizonyára érte jönnek, ha egyszer az egész átfordult az ellenkezőjébe. Lehet, hogy már benn is vannak a házban. Lehet, hogy kínozzák Marikát.

Megnyomom a csengő gombját. Végigfut a jól ismert, gyors kolomprázásra emlékeztető, mély csengőhang a házon.

Aztán csönd. Óriási csönd. Semmi nem mozdul. Teljes némaság.

Megint csöngetek. Semmi. Várok, kezemben a pisztoly.

Egyszer csak eszembe jut a régi csöngetésem. Talán csak óvatosak, talán csak lapulnak, a biztonság kedvéért. Talán nekem, az én számomra mégiscsak van itthon valaki. Öt lépcsőfok volt, ötöt is csöngettem, valahányszor itthon felejtettem a kulcsot. Öt csöngetés: erről mindenkinek tudnia kell, hogy én vagyok az, ha még Komárék laknak itt, s ha egyáltalán van itt valaki, ebben a néma házban.

Újra megnyomom a csengőt. Rövideket csöngetek, ötöt egymás után.

Semmi.

Aztán mégis. De lehet, hogy csak a fülem játszik velem, az elkeseredett figyelestől. Mintha léptek mozdulnának, óvatosan, aztán mintha egy picit megroppanna benn a padló.

Újra csöngetek. Ötöt.

Most már semmi kétség: határozottan ajtónyitást hallok. Valaki, aki mostanáig a nagyszoba kilincsénél állt és fülelt, kijön az előszobába.

Görcsösen markolom a revolvért.

Kulcs zördül, megnyílik a bejárati ajtó, Komárné áll mögötte. A tekintete kékesszürke és hideg, mint egy dupla csövű puska.

– Látom, megkapta a fegyveres kiképzést, mióta utoljára találkoztunk – mondja, s fejével a piszto-

lyom irányába bök. – Szintén felkelőnek méltóztattik lenni?

– Á, dehogyis, Komár néni – hebegek, s érzem, hogy el is vörösödöm. – Nem azért jöttem én.

Gyorsan elteszem a revolvért. Állunk, szemben egymással. Nem tudom, mit mondjak. Aztán kinyögöm:

– Csak attól féltem, valami baj lehet. Gondoltam, nem árt vigyázni.

Komárné szeme jéghideg.

– Tessék. Jöjjön be.

Belépek. Mintha évek óta csak rám vártak volna, minden székből egy-egy emlék kel föl. *Hát eljöttél*, mondják. *Tudtuk, hogy el kell jönnöd*. Üres a nagyszoba, de egyszerre mégis minden itt van most: a viták Komárral, Marika sikkantásai, Komárné beföttje, az ingaóra a falon. A nagyasztal, a búcsúvacsora, a sajókúti muskotály. Csak a székeken van új huzat. Itt hoztam át Marikát kétszer is a karomban. Igen, itt van minden, ebben az időtlen némaságú szobában. Még a régi hangok is itt vannak. Az utolsó estén énekeltünk. A *Virágzik a rózsá-t*. Komárné is dalolta, csillogott a szeme a bortól.

Komárné szeme most jéghideg.

– Üljön le. Mi tetszik?

– Eljöttem.

Nagy ég, milyen suta baromságokat mondok. Eljöttem. Naná, nem jöttem el. Ilyen ökörséget. Érzem, gyöngyözik a homlokom. A tenyerem is merő egy víz.

– Marika?

– Nincs itthon. Elment az apjával.

Kényes egy helyzet. Ha legalább Komárné nem tudott volna a viszonyunkról. De sajnos mindent tudott. A *Virágzik a rózsá*-t is. A terhességet is.

– Mikor jön haza?

Komárné szeme, mint a hideg acél.

– Nem tudom. Azt se lehet tudni, visszajönnek-e.

Ketyeg az ingaóra a falon. Mennyit ketyegett, amióta utoljára itt jártam? Irtózatosan sokat. Azt mondja Komárné, nem lehet tudni, visszajönnek-e. Persze, biztosan elbújtak valaki ismerősnél, hátha keresik majd őket. De lehetetlen, hogy ne jöjjenek vissza. Majd csak elmúlik ez is. Én is visszajöttem. Sokára, de visszajöttem. Ugyanaz itt minden. A falióra is ugyanaz. Gémeskút van ráfestve, meg legelő gulya, akkor is tudnám, ha nem néznék oda. Jól ismertem én ezt a gémeskutat. Mégse jutott eszembe soha, azóta sem. Ketyeg az óra, ketyeg, ahogy akkor is ketyegett, amikor alatta vittem Marikát a karomban.

Komárné mereven ül a székén, és néz. Egy kicsit megöszült, s az orra melletti ránc vastagabb lett. A szeméből meg eltűnt a régi játékos fény. Azt mondja, nem biztos, visszajönnek-e Marikáék.

– De hát hova mentek?

Ketyeg az óra. Komárné firtatva néz, nem válaszol mindjárt.

– Lementek a kerületi bizottságba. Védik a párt-házat.

Úgy érzem, megfordul velem a szoba. Persze, a pártház. Most már megindulhatott a támadás. Valiéknek délután kell csatlakozniuk. *Nézd, Gábor, ez az utasítás. A felkelés vezetői így határoztak.*

Ott van már bizonyára Agócs is, a piszkosfehér svájcisapkájával, meg Kasztelli meg Lechner Bubi meg Szenk János, az igazi őrmester úr, meg az a kis hülye srác is a tanműhelyből, az a Vakulya vagy hogy a csudába hívják. Meg Helm Gyuszi és a többiek. Az én csapatom. És lövik majd a pártházat, mert ez az utasítás. Lövik majd Komárt és Marikát.

Talán már nem is él Marika. Látom, amint sápadtan fekszik, melléből nagy szirmot hajt a vér.

*Virágzik a rózsa,
zúgnak patakok.
Nem tehetek róla:
szerelmes vagyok...*

Végigpereg arcomon a könnyem. Nem sírtam gyerekkorom óta, s nem sírok tulajdonképpen most sem, csak pereg a könnyem. Nem bírom megállítani, nem is akarom.

Komárné most is fagyosan néz, éppen csak egy kis csodálkozással.

– Kedves Komár néni... Ne haragudjék énám.
– Szeretném most megcsókolni a kezét, de érzem, hogy ez ide nem illő és nevetséges volna. – Ne haragudjék, szeretném még egyszer megnézni a volt szobámat, ha már itt vagyok.

Éppolyan mereven áll föl, mint ahogy ült. Megfordul, lassan indul az ajtó felé. Most látom csak, hogy kontyba van rakva a haja. Azelőtt divatos rövid frizurát hordott. Igaz, most már ötvenkét éves, eljárt az idő fölötte. Komár is elmúlt hatvan, Ma-

rika pedig most már huszonnégy. Nem merem megkérdezni, férjhez ment-e azóta.

Komárné kinyitja az ajtót, és maga elé enged.

Belépek. Az asztalnál egy fiúcska ül, háttal az ajtónak. Amennyire látni, egy képeskönyvet böngész.

Kiadták vajon a szobát Komárék? Az albérlő gyereke ez a kisfiú? Vagy Marikáé? A szoba teljesen megváltozott; a sezlonnal átellenes falnál kis rácsos gyerekágy áll. A szoba közepén, a padlón, az egyik szék lábánál nagy, pöttyös labda árválkodik.

A fiúcska csak félig fordul hátra, s félénken veti rám a szemét.

– Ez jó bácsi, Lacika, nem kell félni tőle. Mutatkozzál be szépen neki.

A gyerek még bizalmatlan, durcásan visszatemetkezik a képeskönyvbe. Nem, ez nem lehet idegen gyerek, Komárné hangja egészen nagymamás volt. Ez csak Marika gyereke lehet. Szóval mégis férjhez ment. Vajon kihez? Már ekkora gyerekük is van. Valahogy fáj ez most. De hát mit akartam volna? Hogy várjon rám? Hogy a semmire várjon, a bizonytalanra?

Nem is várhatott valami sokat. Ez a kisfiú már elég nagyocska. Én bevonultam, Marika meg rögtön összeállt valakivel, s azon melegiben hozzá is ment.

– No, kisfiam, Lacikám – kérleli a gyereket Komárné. – A bácsi azért jött, hogy meglássa, be tudsz-e szépen mutatkozni neki.

– Szevasz – mondom a kicsinek tüntető egyenjósággyal, és ráhunyorítok. – Akkor hadd mutatkozzam be elébb én: Gabi bácsi vagyok. Hát te?

Szégyenlősen, de már kis bujkáló mosollyal szegi le a fejét, s lefelé motyogja, szinte a saját nyakába:
– Komár Lacika vagyok, négy és fél éves.

Tíz óra harminckettő. Még huszonnyolc percem van. Nem iszom többet, nem kellenek mankók, rá tudom szánni magam így is, remélem.

Valami lényeges, alkati hiba lehet bennem. Azt hiszem, gyáva vagyok. Nem írtam Jacqueline-nak, óvatosságból, s ezt az óvatosságot lustasággal álcáztam. Nem írtam Marikának, mert úgy látszik, félek valamit egészen és végérvényesen vállalni, s kizárni az összes többi lehetőséget. Ezt a félelmemet is lepleztem, s elhitettem magammal, hogy meguntam Marikát. Négy és fél éve apa vagyok, s nem tudtam róla. Marika mindent vállalt, feltétel nélkül: megszülte a gyereket, nevelte, s lemondott a férjhez menésről. A kerületi pártházba is lement, hogy védje; még az a tény, hogy kicsi gyereke van, se tarthatta vissza. Én pedig megpucoltam a Kalinszki szobájából. Nekem is rúgnom kellett volna, mint Kalinszkinak. Nálam revolver is volt, s nem mertem rásütni senkire. Jellemző, hogy a Vadsóska utcában azt hittem, Komár és Marika elbújtak valakinél. Ők bezzeg nem gyávák, nem bújnak el, ha baj van.

Ég tudja, hányadszor olvasom már ezt a passzust itt a *Védőbeszéd*ben anélkül, hogy halvány fogal-

mam lenne arról, mit olvasok. Folyton a mai nap eseményei tolakodnak elé. Kezdem hát előről:

„Ne haragudjatok rám, ha kimondom az igazat: nem is lehetséges, hogy biztonságban maradhasson bármely ember, aki... bármilyen sokasággal nemesen szembeszáll, és megakadályozza azt a sok igazságtalanságot és törvényteleniséget, ami a városban történik... Hadd tudjátok meg, hogy én a haláltól való félelmemben senkinek sem szoktam engedni az igazság ellenére, viszont, minthogy nem engedek, könnyen el is pusztulhatok.”

Valaha ez volt a bibliám. Mintha az idő földtani rétegei teljesen betemették volna az ifjúság boldog, felelőtlen korszakát, amelyben könnyű a hősiesség, és megrendülés nélküli a halál. Minden súlyosabb, mint amilyennek látszott; eltűnt a gyönyörű kor, a faragott kutyáké meg a *Vá-lenciáé*, el a gémeskutas falióráé is; úgy látszik, ennek a szörnyűséges napnak kellett fölvirradnia, hogy a sors mindezt egyszerre a szemem elé teregesse. Mindazt, amiben hittem – és amit elfelejtettem. Mert én mindent, mindent elfelejtettem, ami a saját, már megvalósult lehetőségem volt. Elfelejtettem, mert engem mindig a megvalósulatlan lehetőség vonzott; az az élet, amelyet nem éltem meg, s amely más, mint a már megélt. Csak egyetlen dologban ragaszkodtam következetesen a saját legigazibb keréknyomomhoz. Az eszemmel rajongva hódoltam ugyan Szókratész emberségének, de mindig a biztonságot választottam inkább, ha az igazság képviselte veszedelmesnek vagy kockázatosnak bizonyult.

Így van. Ez vagyok én.

És ezért vagyok kevesebb Marikánál, Komárnál, Kalinszkinál. Még apánál is.

Az emberben kétféle törekvés él. Szeretné megőrizni a saját kialakult kereteit, ragaszkodik hozzájuk, és védelmezi őket. Ez az egyik törekvése. A másik: szétvetni a megunt és bénítónak érzett kereteket, és új keréknyomot vájni magának a végtelen térségen. Akiben csak az első van meg: nyárspolgár. Akiben csak a második: kalandor. Azt hiszem, én az utóbbi csoportba tartozom, de a rá jellemző merészség nélkül. Ebben az egyben közönséges nyárspolgár vagyok. Gyáva kalandor, hm, úgy látszik, ilyen is akad a világegyetemben. A rossz démon, amely arra készítetett, hogy féljek önmagamtól: a saját gyávaságom. A gyáva ember a legveszedelmesebb. Különösen önmagára nézve. Mert csak az utolsó órájában meri magának megvallani a gyávaságát, addig különféle részigazságokkal leplezi, mint én.

Most megint félek magamtól. Sose tudtam, hogy gyáva vagyok.

A haláltól is félek. Még huszonöt perc. Apa most biztosan jókedvűen pöfékel Bényei doktoréknál, s besöpri a zsetonokat. Irgalmatlan, ahogy pókerezik. Paula lefeküdni készül, fölveszi azt a szőrös, szürke papucsát. Á, a szőrös, szürke papucs, az már régen volt. Elnyűtte azóta bizonyára, apa már ötször is vehetett neki azóta másikat. Előbb kellett volna megnéznem, amikor előttem slattyogott lefelé a lépcsőn. De nem néztem oda.

Mindent előbb kellett volna.

Apa nyer, Paula lefekszik. Marika meg harcol.

Fél napja áll az ablakban, és tüzel. Tölt, tüzel. Tölt, tüzel.

Oda is tüzelnek, az ablakra. Ott van Vali meg Lechner Bubi, odatüzelnek az ablakra, Marikára. Apa besöpri a zsetont. És én folyton egy nyitott szemű halottat látok.

Mi lehet vajon a páncélosokkal? Folyik-e még, és kik között folyik az ütközet? Irtózatos, mi lehetett odalenn. Csak akkor volt egy kis csönd, amikor én mentem be a pártházba, Komárnétól jövet.

Vajon akkor is gyáva voltam?

Futok, mint az őrült.

Nem érdekel az se, ha szitává lőnek. Agócsból se félek, a bekecsestől se. Szeretem Marikát, ezt tudom csak.

A sarkon pulóveres férfi dugja ki fejét az egyik kapu mögül. Csikket szív. Csodálkozva néz rám, aztán a hátam mögé. Azt hiszi, üldöznek. Nem lát mögöttem senkit, hát elfricskázza a csikkjét, de csak vár és les tovább, hátha mégis történik valami. Elrohanok mellette, be a sarkon, egy kicsit fékezek az iramból, csakugyan marhaság ennyire szaladni, még a végén bajom lehet belőle. Fáradt is vagyok nagyon, sok volt a hegymászás, az éhezés meg az izgalom mára.

Apa vagyok, apa. Lacika az én fiam. Az én fiam. Az én fiam. Hogy ezt eddig nem tudtam! Hogy sen-

ki nem mondta! Igaz is: ki mondta volna? Évek óta senkit nem láttam a régiek közül.

Komár néni milyen gúnyosan nézett rám. Nem szólt az égadta világon egy szót se, csak nézett. Én meg se bírtam nyikkanni, még kérdő tekintetem is megtorpant feleúton a levegőben. Mit játsszam meg magam? Értek én mindent nagyon jól, ne csapjuk be egymást. *Komár Lacika, négy és fél éves.* Zavart mosollyal fordultam vissza a gyerekhez, s megsimogattam a fejét. Erre elém tartotta a képeskönyvét, s azt mondta:

– Vau-vau.

Egész kutyacsalád volt a képen. Egy nagy, kerek fejű kutya és sok kicsi.

– Milyen szép vau-vau! – mondtam rá. – Ez itt a papa, ez a nagy, ugye? A kiskutyák apukája.

Lassan megcsóválta a fejét.

– Nem, nem az apukájuk. Nekik nincs apukájuk. Ez a kutyamami. Édesanyu mondta.

Ismét könny gyűlt a szemembe, nem mertem rápillantani az asszonyra. Kínomban a sezlont kezdtem nézni, s egyszerre megint láttam rajta Marika meztelen testét, a remegő száját, amint hüppögve mondja, félig a párnába:

– A rajzlap... Nem is írtál rá semmit...

– Hát én megyek is – böktém ki esetlenül. – Bemegyek Marikához.

Hogy kimondtam, már újra rá mertem nézni Komárnéra. Ő nem szólt, csak állt és méregetett, hideg, fürkésző szemmel. Aztán odafordult a kisfiúhoz:

– Köszönj szépen, Lacika. A bácsi elmegy.

Rám nézett a gyerek, de köszönés helyett azt mondta:

– Mondd meg édesanyunak, jöjjön haza.

Innen már hallatszanak a lövések. Hány óra lehet? Lassan már be is sötétedett, észre se vettem. A gyomrom pokolian szorít, kellett volna valami harapnivalót kérnem az asszonytól. Utoljára pörköltet főzött, egy kondérral. *Virágzik a rózsza.*

Egy géppisztolysorozat. Ez már bizony egészen közel van. Ott a kanyarodó után van a pártház. Mi lesz, ha a délelőttiek elém állnak, és azt mondják:

– No, barátocskám, most aztán nem lógsz meg. Gyere csak szépen ide a fához!

Ráröhög majd Agócs Kasztellira, a bekecses meg már löki is át a kötelet az ágon.

Nem érdekel, ez sem érdekel. Szeretem Marikát, bejutok hozzá. Utóvégre revolverem is van.

Két, kabát nélküli ember, magas nyakú pulóverben, zakóban, az egyiknek micisapka van a fején. Gépfegyvert cipelnek a pártház előtti park felé. Kicsodák lehetnek vajon? Munkások? Aligha. A lóversenytér meg a Garay piac környékén látni ilyen alakokat. Snóbliznak, káromkodnak, röhögnek. Vörös arc, rekedtes, durva hang. Na és? Akkor tán már nem is lehetnek munkások? Sok mindent összemaszlagoltunk mi magunknak ezekben az években. A munkásosztály persze csupa sztahanovistából áll. És a részeges anyagmozgatók, görbe mellékesből élő kocsikísérők? A bakalátókörrű emberek? Akik a fizetésen, a fröccsön meg a focin kívül legföljebb ha a rihéikről tudnak beszélni, döngve verik a mellüket, hogy ők magyarok, köpködve szidják a cigá-

nyokat, a zsidókat, és gépfegyvert cipelnek, ha úgy adódik – ezek nem léteznek? Annyi eszük vagy becs-vágyuk sincs, hogy legalább egy sajtológép mellé lehetne őket állítani. Kicsodák ezek? Bűnözők? Áldozatok? Vagy mindkettő? Ki foglalkozott valaha is velük? Írt róluk az újság? Pedig itt élnek közöttünk, s ha valami rés keletkezik a társadalom falán, tüstént kidugják a fejüket, akár a gyom.

Aztán majd fölállítják a gépfegyvert a parkban, és lövik a bentieket. Akik értük éltek és miattuk halnak.

Ismét gyorsabban lépkedek, megelőzőm őket.

– Segíthetnél, pajtikám – hallom. – Kurva nehéz egy dög ez.

– Hát tegye le és füstöljön egyet. Majd könnyebb lesz mindjárt.

Sietek tovább.

– Nézz oda, de nagy a pofája – hallom. – Ez is egy szemét ávós lesz.

Megfordulok. Tombol bennem a düh.

– Ávós a keresztanyja. És ha még egyszer ilyen hangon merészel pofázni az egyetemi század parancsnokával, lelövöm, mint egy rühös kutyát. Vagy lesz itt fegyelem, vagy nem, a szentségit!

Most már nyugodtan folytatom az utat. Vissza se fordulok többet, elhallgattak úgyis. Ezeknél csak az használ, ha az embernek nagyobb a dumája, mint nekik. Ez a fontos: a fellépés. Érzem, hogy erős vagyok. Bejutok Marikához. Be én.

A park szélén nagy a nyüzsgés. Kíváncsiskodók tömege. Nem tágítanak, pedig idefelé is lőnek, bentről. Igaz, ide, a hosszú park túlsó végébe azért nem-

igen érkezik golyó. Az előrébb húzódott ostromlókra kell a töltény.

– Mi van itt? Mi történik? – kérdezi egy puha kalapos, ballonkabátos férfi, jókora sajttal a hóna alatt. Egy egész malomkerék trappista, ahogy nézem. Szorít a gyomrom kegyetlenül.

– Egy rakás ávós van benn – bök a fejével a pártház felé egy mindentudó suhanc.

– Mind el kell égetni elevenen! – sipítja egy fogatlan, fekete kendős asszony. Ismerősek a vonásai, de nem tudom, honnan. Hórihorgas termete hirtelen még inkább a tömeg fölé magasodik: fölállt egy padra. – Gyilkosok! – fenyegeti meg öklével a pártházat, de csak félfordulatot tesz a törzsével hátra, az épület felé, hogy jelezze: az előtte állókhoz intézi szózatát. – Gyilkos söpredék! Megöltétek a fiamat! – Újabb félfordulat, nehogy az előtte állók magukra vegyék a vádat. – Szegény kicsi gyerekem! Megölték ezek a vadállatok! – Hirtelen hangváltással egészen halkán, közelebb hajolva a körülötte állókhoz: – Képzeljék, az a szegény gyerek elment békésen tüntetni a főiskolával, és sose jött haza többé! Soha többé! – Fölvisítva: – Megöltétek a fiamat! Ki adja vissza nekem az én Imrémet?

Hirtelen derengeni kezd, ki ez az asszony. A főiskola meg Imre. . . Igen, csakis ő lehet az.

– Mióta halott a fia, Siposné? – kérdezem.

Rám néz, de nem engem lát, eszelős a tekintete.

– Három napja, kedveském. Három napja, hogy meggyilkolták ezek a . . .

Nem hagyom, hogy újra kiabálni kezdjen. Közbevárok.

– Imre nem halt meg, Sipos néni. Ma találkoztam vele a főiskolán.

Irtózatosan ordít, de kezébe temetett arccal és nemet rázva a fejével. Aztán megint elsipítja:

– Meghalt! Igenis meghalt! Megölték a gyilkosok! – Hirtelen ismét halkán és értelmesen: – Maga főiskolás? Nem is hiszem. Maga idősebb annál. Hazudik.

– Nem hazudik – mondja mellettem egy szenvedélyes hang. Helm Gyuszi áll mellettem. Úgy szorongatja a demizsonját, mintha fegyver volna. – Én is beszéltem ma Imrével.

Ismét elborul az asszony. Kezébe temeti az arcát, és nemet ráz a fejével. S megint csak fölvisít:

– Megölték! Elevenen kéne megégetni őket!

De mi már arrébb lépünk.

– Szegény – mondja Gyuszi, aztán mosolyogva nyújtja a demizsont, húzzam meg. Csillog a szeme, úgy látszik, időnkint ő is kortyolhatott belőle jócskán. Megtörlöm az üveg száját, emelem a farát, akkor mondja Gyuszi:

– Ne sajnáld, Gáborkám, ingyenes. A sógor hozta, valódi sajókúti.

Egy pillanatra le kell engednem az üveget. Ma aztán minden összejön. Fölnézek a pártházra. Egy puska torkolattüzét kapom el éppen. Lehet, hogy Marika volt. *Vau-vau*, mondta Lacika. *Ez a kutya-mami, nekik nincs apukájuk*, mondta.

Fölkapom a demizsont, meghúzom. Kortyolok veszettül, folyik a bor a számba, a szám mellé, szinte harapom, annyira jólesik.

Sajókúti.

– Úgy örülök, hogy látlak – mondja Gyuszi érzelmesen. – Délelőtt nagyon félttem, el akartak kapni benneteket. Nem tudtam, mi van veled.

Iszom.

– Szétment a banda – folytatja. – Azok az alakok az ablakkilincsre kötötték föl Kalinszkit. Rémes volt. Nagyon féltettelek, Gábor.

Leveszem az üveget a számról, de nem szólok. Azért jólesik, hogy van, aki félti az embert. Rámossolygok Gyuszira.

– Csak a Bubi meg a Vali jöttek ki ide. Én csak úgy civilben vagyok. Varsa hazament, Szűcs Eta elájult, fölmostuk, hazament ő is. A kis Sipos meg nem mert hazamenni, félt, hogy kikap otthon. Napok óta valami haverjánál alszik. A nagy forradalmár. Most aztán itt van, ni.

Fejével a kendős asszony irányába bökö. Azt már tuszkolják elfelé.

– Egy revolvert azért hoztam. Nem árt az – kacsinth Gyuszi. – Hát te?

Visszaadom neki a demizsont.

– Én most bemegyek. Oda.

Követi a tekintetemet, aztán rám néz, hogy megbolondultam-e. Biztonság kedvéért ismét arrafelé pislog, van-e ott még valami, ahová be lehet menni. De nincs. Csak a kerületi pártbizottság épülete komorlik a sötét park végében.

Erre már leteszi a demizsont a földre Gyuszi, éppen csak, hogy rá nem ül.

– Viccelsz – mondja.

– Nem én. Én is hoztam egy revolvert. Ahogy mondod: nem árt.

Mosolyognom kell, úgy eltátja a száját. Málé egy kölyök ez a Helm Gyszi, de jó fiú.

– Ne szédíts – mondja. Vékony, érzékeny ajka megremeg. – Kinyírnak.

– Kicsoda nyír ki?

Végignézi a parkon, megvakarja a fületövét.

– Hát ezek, ni. Vagy amazok. Mindegy. Neked akkor aztán édes mindegy.

Szó, ami szó, ez igaz. Akkor aztán édes mindegy. De most erő van bennem. Még érzem a diadalomat, hogy sikerült lehurrognom azt a két gépfegyverest. Meg a Gyszi alázatos áhítata is erőssé tesz.

– Ne kuvikolj. Bemegyek, és kész. Be *kell* men-nem. El kell intéznem valamit, mégpedig azonnal.

Utat török a tömegben. Közben gyors oldalpil-lantásokat vetek jobbra-balra, nincs-e a közelben Agócs vagy valamelyik másik. Szerencsére teljes a sötétség, a lámpák nem égnek, az ember legföljebb a közvetlen szomszédját látja.

Gyszi elkapja hátulról a karomat.

– Gábor! – Elcsuklik a hangja. – Ne menj... Ne menj oda.

Mi az isten. Ez tisztára meghülyült. Vagy többet ivott a kelleténél. Mit akar ez? Még majd leáll itt nekem bőgni.

– Ne menj, Gábor, hallgass rám... Maradj itt. Én... én nem engedlek oda.

– Szedd össze magad. Ne csinálj jelenetet, kérlek. Azzal csak árthatsz nekem.

– Gáborkám, könyörgök!

Nem válaszolok, törtetek tovább. Most már ke-

vesebben vannak, itt már nincsenek bámészkodók. Itt már csak fegyveresek vannak.

– Akkor veled megyek én is.

Bánom én, mit csinál ez az ökör. Oda megy, ahová akar.

A fegyveresek jobbról-balról a földön hasálnak, jobbra a padok mögött. Nekem is kúsznom kéne; itt, a murvás gyalogút kellős közepén már senki nem áll. Jó célpont lehetek most Marikának.

A puskások bizalmatlanul néznek föl rám.

– Feküdj, te marha! Lelőnek! – súgja az egyik. Én csak megyek előre.

– Állj meg, Gábor!

Megyek tovább.

Torkolattűz villan az egyik ablakban. A golyó a fülem mellett füttyül el. Ösztönösen a földre vetem magam. Érzem, hogy beletenyerelek valakibe. Az meg se nyikkan. Fölébe hajlok, megemelem a fejét.

Irtózáttal hőkölök hátra.

Vakulya Miska fekszik előttem, holtan. Szája sarkából vékonyka vércsík húzódik az álláig.

Vakulya Miska. Vakulya Miska ipari tanuló, aki élni akart.

Lövések ropognak az ablak felé, ahonnan az imént kilőttek. Mintha most tompa jajdulást is hallanék abból az irányból.

Meggunnyadt testtel szaladok tovább, az épület felé. Marika is valahogy így gunnyadt össze, amikor rányitottam, annak idején.

– Gábor! Megőrültél?

Ki kiált? Marika vagy Helm Gyuszi? Úgy lát-

szik, kezd a fejembe szállni a bor. Hiába, na, egész nap nem ettem egy falatot.

A tér túlsó sarkán nagy mozgolódás. Annyit a sötétben is sikerül kivennem, hogy egy behemót valaminek szorít helyet a tömeg. Mi az? Ágyú? Ennek a fele se tréfa. Meg kell majd mondani Komárnak, hogy esztelenség, amit csinálnak. Meg kéne lógniuk valahogy, amíg nem késő.

Ágyú az, csakugyan. Már látni a csövét is, kirajzolódik a világosabb háttérből.

És ha éppen akkor kezdenek ágyúzni, amikor benn vagyok?

Most még talán van idő. Meg kell mondanom nekik, hogy ki kell szökniük onnan. Élniük kell. Marikának élnie kell. *Mondd meg édesanyunak, jöjjön haza.*

Szaladok tovább. Jelet kéne adnom nekik, hogy ne lőjenek. Meglátják-e a zsebkendőmet? Az fehér ugyan, de olyan sötét van, hogy kétséges, észreveszik-e. A Vadsóska utcában könnyű volt: öt csöngetés. Itt hogyan adjam tudtukra, hogy én vagyok az? Ha legalább egy zseblámpám volna. Leadnám, hogy: *Ne lőj, itt Poprádi*, ez kevés betű, talán kétszer is le tudnám adni. Marika ismeri a morzejeleket, tanulta őket a szabadságharcos szövetségben, akkoriban néha így is leveleztünk, morzejelekkel. De ez se volna jó; ezek az alakok itt körülöttem kiszúrnák a jelzéseimet, s itt helyben lepuffantanának. Marad hát mégis a zsebkendő.

– Ember! Hova megy? Mit csinál?

Tagbaszakadt, erősen borostás képű, ötven kö-

rüli férfi ugrik elé, és oldalra ránt, az egyik bokor mögé. Kitépem magam a markából.

– Hagyjon békén. Az én dolgom.

– No ne mondja. Talán bizony oda akar menni, közéjük.

– Ördöge van – mondom. – Oda.

Egészen közel lép hozzám, tíz centiről bámul az arcomba. Törött az orrcsontja. Kisüsti szaga csap meg.

– Ember! Maga teljesen kislétszámú? – böködi meg a homlokát. Aztán hirtelen megváltozott hangon: – Vagy talán közéjük tartozik? No nézd csak, maga, úgy látszik, egy egész szép zsíros fogás.

– Ide figyeljen – szűröm ki a fogam közt a szót –, mondanék én magának valamit. Kopjon le, de gyorsan.

Egy pillanatra meghökken, mint előbb az a két gépfegyveres, aztán nevetni kezd, erőltetetten és rekedtesen, de úgy, hogy azért ne hallatsszék megszire.

– Ez jó, úgy éljek. Hogy kopjak le. Kinek néz maga engem? Hallod, Franci, mit mond nekem a doktor úr? Hogy kopjak le. Hát azt hiszi, egy viccs pali vagyok én? Vagy talán a velszi herceg öméltóságához van szerencsém? Esetleg az ENSZ-megbízott úrhoz?

Hirtelen átvillan a fejemen egy név. Ez itt biztosan valami fejes, ennek nagyot kell mondani. Bubi említette azt a nevet délelőtt, a nagyteremben. Gyors mozdulattal megfogom elől az ismeretlen grabancát, és szinte belehajolok a képébe, hogy a szemem kis híján a törött orrnyergéhez ér.

– Hallotta maga már azt a nevet, hogy Dudás? Morog egyet, mint a jóllakott oroszlán, csak éppen esetlenebbül.

– Na és?

– Hát én vagyok az unokaöccse, ha éppen a kilétem érdekli. Egyébiránt van egy kis privát elszámolnivalóm odabent, jó lesz, ha nem ugrál. Csak bízza szépen rám, hogy mit csinállok. Érthető?

Még mindig hülyén pislog, nem tudja, egyszeriben hogy szálljon le a magas lóról anélkül, hogy megütné magát.

– Hogy maga? Az unokaöccse? Hallod, Franci, ki van itt? Azt mondja, ő a Dudás unokaöccse.

– Hát akkor hagyd a nyavalyába – hallatszik az egyik távolabbi bokor felől egy magas, kukorékolásszerű hang. Meghül ereimben a vér. Ráismerek erre a hangra. Ez a délelőtti bekecses. Ha ez most idejön...

– Biztos, hogy igazat beszél? – fordul ismét hozzám a töröttorrú. – Mivel igazolja magát?

– Velem – lép oda váratlanul Gyuszi, akiről hirtelenében egészen megfeledkeztem. – Én aztán csak tudom. Ő az összegyეთemi felkelő ifjúság vezetője, én meg a helyettese. Papírral sajnos nem szolgálhatunk, egyelőre verekedni kellett, nem értünk rá gépirónőknek kurizálni. Most hoztak át teherautón Csepelről. Különben ha rám hallgat, zöld utat hagy neki. Ismerem a pacákat, akit el akar intézni, egy rohadt spicli, megérdemli, hogy a falhoz kenjék. Ha akarja, addig itt maradok kezesnek.

Fantasztikus, mi lakik ebben a fiúban, ki se nézné belőle az ember ezt a találékonyságot. Most rám

néz azzal a kutyahű szemével. Mi az istennek csinálja ezt? Az ajka megint megrándul, szinte észrevétlenül. Sokat ihatott ma. Mindegy, a töröttorrút leszerelte, ez a fő. Az most újra hozzám fordul:

– Nem fél, hogy kinyírják a komcsik?

– Engem? Korábban kell ahhoz fölkelni, édesapám. – Most nagyon érzem az erőmet. Csak Gyszin nem tudok eligazodni sehogy sem. Ahelyett, hogy mentené az irháját, ahogy tudja, belemegy az ilyen veszedelmes játékokba. Nem érek rá sokat töprengeni, egyéb dolgom is van. – Szóval szent a béke? – kérdezem a töröttorrútól. – Na jó, rendben van, csak maguk, ha lehet, ne lőjenek addig.

Vállat von.

– Felőlem. . . Ha át akar dobni, rosszul jár. Meg maga is – fordul Gyszihoz. – No hát eriggyen – szól oda végül nekem békülékenyen.

Még hallom, amint hátraszól:

– Franci, tüzet szüntess, add tovább. Mi aztán ráérünk. Onnan ember élve ki nem jön.

Gyszi meg kontráz neki:

– Ilyen vagány fickót még nem látott a világ, én mondom magának. Nem fél ez az atyaistentől se. Délelőtt majdnem megtépték, hát azt hiszi, el bírták kapni? Volt-nincs, mint a kámfor. Ez most bemegy, elintézi a manuszát, aztán kijön, hogy még a haja szála se görbült meg. Elhiszi? Ha nem, húzza csak meg ezt a jóféle sajókútit, aztán csak figyeljen. Mert ez egy olyan fiú, hogy én a tűzbe is elmennék érte. Mit, mennék! Hiszen ott is vagyok, nem igaz? Ennek, szakikám, egyetlen élete van: a forradalom. Ha ő azt mondja, hogy. . .

Ez tisztára belémszédült. Nyilván égis magasztal még perceken át. Persze kell most ez a szakadatlan pofázása, a töröttorrú itt nyilván a góré, agyon kell dumálni. Csak nekem aztán valahogy ki is kell jönnöm onnan, nem hagyhatom ott a pácban Gyuszit.

És Marikának is ki kell jönnie velem. De mit mondunk, ki ő, és mi a fenét csinált odabenn? *Onnan ember élve ki nem jön.* Majd azt mondom, fogva tartották és kínozták. Igen. Ez az. És én szabadítottam ki. Úgy kijövünk, mint a pinty. Még tapsolni is fognak hozzá.

Kijönni? Hiszen még be se jutottam. Görcsösen emelem a zsebkendőm kezemet a magasba. Most érhetett el hátulra is a töröttorrú parancsa, mert egy-csapásra csönd áll be. Furcsa most ez a nagy csönd, a fülem már hozzászokott az állandó lövöldözéshez. Az is furcsa, hogy most miattam van ez a nagy csönd. Ekkora hatalmas lehet hát egyetlen embernek, egyetlen elhatározásnak?

Lehet, hogy ostobaság, amit itt művelek. Kockára teszem az életemet, és miért? Hogy kihozzam Marikát? Hiszen én nem is ezzel indultam ide; a Vadsóska utcában még csak annyit tudtam, hogy látni akarom, akármilyen ostromló gyűrűn kell is átverekednem magam. Most meg már minduntalan az motoz bennem, hogy ráveszem őket: lépjenek meg. Miért? Azért-e, mert örültség, amit tesznek? Mert így csak elpusztíttatják magukat? *Onnan ember élve ki nem jön.* Nem inkább azért-e, mert én nem akarok ottveszni? Lám, már csinos elméletem is van a kijövetelhez: nem hagyhatom cserben Helm Gyuszit. Úgyes kis ideológia. Jó trükk, a lélek szé-

pen becsapja magát. De hát vigyázzunk, azért ez sem igaz; elvégre én csakugyan nem hagyhatom cserben Gyuszt! Neki köszönhetem, hogy idáig eljutottam. És ha nem neki köszönném, akkor is kötelességem volna megmenteni. Akárhogy vesszük is, ő most túsza a töröttorrú meg a bekecsezés kezében. Hát mi az igazság? Énünknek melyik rétege, melyik érve az igaz?

Vajon valóban azért akartam-e idejönni, hogy lássam Marikát? Vagy ezzel is csak áltattam magam? Nem arról van-e szó, hogy szégyelltem magam Komárné előtt, s be akartam bizonyítani neki: én is helyt tudok állni, ha kell? Közben ránéztem a régi sezlónra, az emlékezéstől elöntött a régi szerelem hulláma, s a szégyen, a bizonyítani- vágyás meg ez a fölmelegített érzés együttesen adta a számra a szót:

– Bemegyek Marikához.

Aztán már ragaszkodtam ehhez. Marika előtt, no meg az öreg Komár előtt is meg akartam mutatni, hogy van bennem kurázsia. De még náluk is inkább önmagamnak akartam megmutatni. Marhaság, hiszen itt állok a két harcoló sereg között, s lám, nem félek. Leszereltem a két gépfegyverest, átjatszottam magam az ostromlók vezérkarán, miattam hallgatnak a fegyverek. Pont énbennem ne volna kurázsia? *Ilyen vagány fickót még nem látott a világ...* *Nem fél ez az atyaistentől se...* Az a baj, hogy túlságosan lelkiismeretes vagyok.

Közben óvatosan lépegetek előre a murvás sétányon, zsebkendőzöm kezem a magasban. Lebegtetem is a zsebkendőt, hogy jobban lássák. Bizonyára látják,

hiszen innen már én is kiveszem az egyes tárgyakat.

Az már a lépcsőfeljáró.

Sötét van a házban. Kinn a téren is sötét van.

Sötétség és félelmetes csönd.

Idegcsítően ketyeg ez az óra. Háromnegyed tizenegy. Az utolsó negyedórám.

Eddig nem is féltem ettől az utolsó néhány perctől, csak most fog el az iszonyat. Verejtékes a tenyerem, pedig úgy fázom, hogy szinte vacogok. Ezt már ismerem: mindig így izzad a tenyerem, ha kutya-szorítóba kerülök. Így izzadt ma este a pártház folyosóján, s így akkor is, amikor arra készültem, hogy bejelentsem apának: elköltözöm. Még inkább, amikor már egymással szemben álltunk, lenn, a dolgozószobában, a hosszú falon kifeszített, nagy lucernatérkép előtt. Apa akkor írta a lucernatermesztés kézikönyvét, amiért a Kossuth-díjat kapta. Meghallgatott türelmesen, aztán hátratette a kezét, úgy sétált föl-alá apró termetével a lucernásfal mentén. Olyan volt, mint hadvezér, aki rossz csatajelentést kapott az adjutánsától.

– Két eset lehetséges – mondta végül, és homlokára tolva a szemüvegét, megállt előttem. – Az egyik, hogy szégyelled az apádat, tekintve, hogy manapság ugyebár nem *comme il faut* dolog egy volt földbirtokos fiának lenni, és a Rózsadombon lakni, emeletes villában. Ma a lemeberdzsek és a

piszkos köröm a sikk. A másik eshetőség, hogy erre a lépésre valakik kényszerítenek, hogy kicsodák, nem firtatom, mindenesetre olyanok, akiknek, gondolom, világnézetednél fogva van rád befolyásuk. Az első esetben szánakozom rajtad, mert micsoda világnézet az olyan, amely ilyen olcsó kárpótlást követel cserébe a megmászhatatlan tényekért? Attól talán másnak a fia leszel, hogy eztán a szomszéd kerületben lesz az ágyad és a szekrényed? Ha meg a másik föltevésem a helytálló, úgy megint csak szánakozom rajtad, mert micsoda világnézet az olyan, amely nem belülről, hanem kívülről, intézményei révén kényszerít cselekvésre?

– Nézd, apa – próbáltam társalgási hangszerelésben folytatni a vitát –, senki nem tehet arról, hogy milyen környezetbe születik bele, ez világos. De úgy gondolom, hogy forradalmár számára egyszer elérkezik a perc, amikor döntenie kell a saját sorsáról. Nem lehet a reakció sok ellen harcolni, és közben az ő fedelük alatt élni.

– Köszönöm – mosolygott gúnyosan. – Ezt jól megkaptam. Mindenesetre feltűnő, hogy a te számodra ez a bizonyos perc éppen akkor érkezett el, amikor kirúgtak a laptól. Nem gondolod?

Akkor is így kiütött a verejték a tenyeremen. Mit felelhettem volna? Hogy csupán a körülmények véletlen egybeeséséről van szó? Vagy hogy talán éppen ez a lépésem bizonyítja leginkább forradalmár mivoltomat? Hiszen éppen akkor szántam el magam a polgári kényelemmel való szakításra, amikor a rendszer érdemtelenül, ártatlanul sújtott!

Apa mindig hajlamos volt, hogy engem rossznak

gondoljon. Ha anya vagy Ilon jelen lett volna, bizonyára megvédelmez. Ők mindig tudták, hogy jó vagyok.

Ilyesmik villantak át a fejemen, de nem szóltam semmit. Sarkon fordultam és betettem magam mögött az ajtót. Emlékszem, először tiszta erőből be akartam vágni, de közben eszembe jutott, hogy az ilyesmiért apa mindig feldühödik. Hát csak nyeltem egyet, s úgy éreztem, hogy végleg beigazolódott: helyes innen mielőbb elköltöznöm. Aki polgár, az csak polgár módjára képes gondolkodni.

És most nem tudom, anyának és Ilonnak volt-e igaza. Nem tudom, csakugyan olyan polgári gondolat volt-e, amit apa akkor megpendített. Vajon csak a dühtől verejtékezett akkor a tenyerem? Hiszen már a beszélgetésünk előtt is merő víz volt, mikor még csak szorongtam, mi lesz. Apától mindig féltem. Azért féltem tőle, mert igaza volt. Nem politikai értelemben, persze: lelkiileg vagy erkölcsileg, nevezzük akárhogy.

Pokoli, hány rétege van a léleknek. Tökéletes igazságokat küld föl a tudatnak, s valahol, valamikor, esetleg esztendőnk múltán, esetleg csak egy tenyér izzadásából derül ki, hogy ami fönn, a tudatban tökéletes igazság színét öltötte, az voltaképpen csupán szájalmas kulissza volt egy teljesebb és eldugottabb alapigazság előtt. Él az emberben egy önimádó közlekedési rendőr, aki csak az olyan járműveket ereszti át a tudat országútjára, amelyeknek visszapillantó tükrében szépnek, okosnak, vonzónak, lovagiasnak és mindenekelőtt büntelennek láthatja magát. Ez a közlekedési rendőr állította ben-

nem is pirosra a lélek lámpáját, amikor apa rám dudált, amikor kimondatlanul is gyáva számítással vádolt, s most már igazán nem tudom, okkal-e vagy ok nélkül. Hiszen valóban megmagyarázhatom akkori viselkedésemet úgy is, ahogy ő látta. Kirúgtak a laptól a származásom miatt? Csakazértis bebizonyítottam, hogy én az új rendhez tartozom, méghozzá annál inkább kapaszkodom belé, minél inkább érzem süllyedni talpam alatt a biztosnak vélt fedélzetet.

De hát nem voltam-e kommunista?

Igen, az voltam, meggyőződéses kommunista; a világnézetem kétségkívül kommunista világnézet volt. De a bennem élő gyáva még ezt a világnézetet is bekapcsolta öncsalásainak áramkörébe; ez volt a tökéletes igazság, amely leplezni volt hivatott a gyávaságot. Ez volt a lélek kulisszája.

És éppen ez az igazi, a tökéletes gyávaság: amikor gyávák vagyunk önmagunk előtt beismerni a saját gyávaságunkat. Ez a félelmetes félelem: amikor félünk megtudni a saját félelmünket. Amikor a forradalmi eszméktől és elvektől kezdve mindent saját jellemhibáink elkendőzésére fordítunk, méghozzá öntudatlanul, pusztán tudatalattink kényelmes automatizmusa révén. Elköltöztem hazulról, amikor kiestem a sajtóból? Bizonyítani akartam, hogy érdemes vagyok a kegyelemre. Bementem Marikáékhoz, amikor megtudtam, hogy Lacika él? Bizonyítani akartam, hogy méltó vagyok a becsülésre. Elmenekültem Kalinszki szobájából, s ehhez megszerkesztettem a megfelelő ideológiát, amely szerint nem gyáva voltam, hanem csak bölcsen óvatos. El-

határoztam, hogy nem maradok benn az ostromlott épületben, mert féltettem az életemet, s ehhez is táltam egy tökéletes igazságot: hogy nem hagyhattam Helm Gyuszt a pácban. Csakugyan nem hagyhattam; ezért volt az igazság tökéletes. Persze, ha mindenáron benn akartam volna maradni, akkor nyilván azzal hessentettem volna el a lelkiismeret furdalását, hogy Helm Gyuszt a kutya se hívta, ő ugrott önszorgalmúlag fejest ebbe az örültségbe, hát egye is meg, amit főzött. És ez is igaz lett volna.

És ugyanezek a reflexek működtek bennem akkor is, amikor elszakadtam Marikától. Egyszerűen nem lettem volna képes elviselni, hogy a Komár-kikötőben való horgonyvetéssel bezárult az életem, hogy többé senki mással nem csókolózhatok a Nap-hegyen vagy a Várban, csak Marikával, hogy többé senki másnak nem ismerhetem meg a mellét, a combját, az ölelését; hogy soha többé nem érezhetem magam a nyílt tengeren. Félttem Marikát egészen, százszázalékosan, mindenki mást kizáróan vállalni, hát ezt is megmagyaráztam könnyedén azzal, hogy meguntam őt. De – és ez az érdekes az egészben – nemcsak megmagyaráztam: mivel félttem a kikötőtől, csakugyan meg is untam. Megtámadhatatlanul igaz volt minden jelenség bennem és körülöttem; igazságokkal takartam el a félelmet, igazságokkal takartam el azt, aki valójában vagyok.

Istenem, milyen förtelmesen rohadt az ember.

Nem: Komár nem az. Marika sem. Kalinszki sem volt rohadt, pedig ő is becsapta magát: ő is bizonyítani akart. Értelmiségi származású volt, hát nem vette föl az értelmiségi származásúakat. De

amikor elmenekülhetett volna, ott maradt. Ki hívta, hogy odajöjjön? Ha szép csöndben megül otthon a fenekén, mint az öreg Vermes, hát most is él. Ő meg odajött, s ott is maradt. De előbb ütött. És ez a lényeg.

Én is ütöttem. Eggyel én is végeztem. De nem úgy, mint Kalinszki, nem olyan egyértelműen. Az a démon, amely énbennem lakozik, nem engedi, hogy bármit is egyértelműen tegyek.

Annak, ahogy Agóccsal végeztem, szintén volt egy másik kiterjedése.

– Maga kicsoda?

Elég magas, enyhén pocakosodó, vörös orrú férfi kászálódik ki egy fedezékül oldalára fektetett íróasztal mögül. Az asztal mellett még egy wertheimkassza is hever, mögötte két hasaló, katonaruhás alakot látok.

– Komár elvtársat keresem.

– Azt kérdeztem, kicsoda maga.

Rám fogja a géppisztolyt.

– A nevem aligha mondana valamit. Elégedjék meg annyival, hogy jóbarát vagyok.

Lejebb engedi a golyószóró csövét.

– Mit akar Komár elvtárstól? És hogyan jött itt át, ha olyan jóbarát?

– Nézze, ne vitatkozzunk. Bevallom magának, hogy tulajdonképpen nem is Komárt keresem én elsősorban, hanem a lányát, Marikát. Egyébként,

ha ez megnyugtatja magát, Poprádi Gábornak hívnak.

A férfi füttyent egyet.

– Maga az? Magáról már hallottam.

Egy hang hirtelen kettévágja a beszélgetést. A szintén sötét lépcsőfeljáró felől harsan föl; az üres előcsarnok furcsán visszhangozza a szavakat.

– Ki jött, Zelenka elvtárs?

– A Komár Marika volt vőlegénye. Szólj már nekik.

– Minek? Csak maradjanak a helyükön. Inkább az elvtárs jöjjön fel, ha nem fél.

A sötétben is elmosolyodom.

– Miért félnék? Ha egyszer idejövet se féltem...

Indulok a lépcső felé. Csikorog talpam alatt a töméntelen üvegszilánk. Az egész kapu üresen táng; szétlőtték. Ahogy végighaladok az előcsarnokon, csak a lépteim csikorgását lehet hallani, valószínűtlenül hangosan. Megint a Halászbástya jut az eszembe: ott csikorgott ilyen ijesztően és árulkodóan a kőtörmelék.

Egy emelet választ el Marikától.

Az ismeretlen megvárja, míg odaérek hozzá, aztán szótlánul megfordul és caplat előttem fölfelé. Az emeleten jobbra indulunk. Dermedt csönd honol mindenütt. Furcsa elképzelni, hogy kinn a parkban ágyú áll, Vali meg Lechner Bubi valamelyik pad alatt hasal, Helm Gyuszi meg rólam lelkendezik a töröttorrúnak. Nyilván Agócs, Kasztelli meg Szenk János, az igazi őrmester úr is itt lebzsel valahol a ház előtt. Schäffer aligha.

Konganak a lépteink a folyosón.

Időnkint egy-egy árnyék lép ki a folyosó menti hivatali szobákból, s átsuhan a szemben levő helyiségbe. Valahol sebesült nyöszörög. Enyhe jódszagot érzek. Mögöttem két ember egy nagy ládát cipel. Alighanem lőszer van benne. Mindez jóformán nesz nélkül történik, ajtó sem csapódik sehol. Az ajtók egyébként mindenütt nyitva állnak, nyilván, hogy gyorsabban lehessen ki- és behordani, amire szükség van.

Kísérőm most hirtelen megáll az egyik bal oldali szoba küszöbén. Ez a szoba tehát a parkra néz, mégpedig az épületnek azon a szárnyán, ahová a két pulóveres a gépfegyverrel iparkodott.

– Józsi – szól be a szobába kísérőm –, gyere csak!

Egy nagy test sziluettje mozdul el az ablakkeretből.

– Mi kell?

– A rejtély megoldódott. A fehérkendős téged keres. Gondolom, ismeritek egymást.

A nagy test ott áll előttem. Egyszerre zseblámpa fénye vakít el. Hunyorognom kell.

– Te...?!

Ennyit mond Komár, én még ennyit se. Állunk. Az a férfi, aki a kaputól fölkísért, Komárhoz fordul:

– Kellek?

Komár nem válaszol rögtön. Mereven néz. A zseblámpa változatlanul a szemembe világít.

– Nem – hangzik végre a lassú felelet, de mintha visszafojtott düh remegne benne. – Nem, köszönöm – ismétli meg Komár, aztán nagyot sóhajtott. Nem tudom, miért sóhajtott. Talán azért, mert már régen várt erre a találkozásra, most meg, hogy bekövet-

kezett, már nem látja értelmét. Már nem tőlem van számonkérni-valója.

A férfi, aki fölkiért, sapkájához emeli a kezét, és visszafelé indul. Most látom csak, hogy tányérsapka van rajta.

– Te...? – kérdezi ismét Komár, mint aki még mindig nem akarja elhinni, amit lát. Aztán lassan, oldalozva elindul a folyosón, a lépcsővel ellentétes irányban. A zseblámpa fényét állandóan érzem az arcomon. Esetlenül ballagok Komár mellett. A szomszédos szoba előtt megáll Komár, és újra szembefordul velem.

– Volt képed idejönni?

Nem tudok mit válaszolni. Kihallom hangjából az apa fájdalmát.

Suttogva beszél, de kétségbeesett indulattal.

– Nem sülsz le a pofádról a bőr?

Nem tudom, hová kapkodjam a fejem a zseblámpa pász mája elől. Szeretném megmondani, hogy már ágyú is áll a téren, s hogy menekülniük kell, a fegyverek rövidesen megint ropogni kezdenek, s akkor már nincs menekvés. De nem bírok kinyögni semmit.

Vakít a zseblámpa. Olyan az egész, mintha harmadfokú vallatás volna.

– Ezek küldtek? A díszes haverjaid? Na hiszen, gondolom én, miért nem lönek. Jó okuk van rá, igaz? Hát halljam: miért küldtek?

– Az istenért, ez nem igaz!

Eltakarom a szememet, de hirtelen átvillan rajtam, hogy Komár ettől azt hiheti, hazudok, hát inkább továbbra is tűröm a már szinte fájó fényt.

– Fönn voltam Komár néninél. Ma tudtam meg, most, talán háromnegyed órája... Csak nem gondolja rólam...?!

A zseblámpa vakít.

– És magát, Komár elvtárs – köszörülöm meg a torkom –, magát nem bántja a lelkiismeret? Amikor bevonultam, maga a füle botját se mozdította, az sem érdekelte, hova kerültem, mi van velem. Pedig maga akkor már szervezőtitkár volt, megtehetette volna, hogy szól az ügyemben. Maga ismert engem, tudta, hogy ki vagyok.

Cigarettáért tapogatok a zsebemben. Rágyújtok. A kezem egy kicsit remeg. Érzem, hogy ide nem illő most erről beszélni. És mintha magam se hinném. Félek a választól. Félek. A tenyerem izzad.

– Tudod, komám – mondja lassan Komár, s végre elkattintja a zseblámpát –, sokra megy ám teveled az emberiség.

Gyorsan közbevágozok. Addig jó, amíg én beszélhetek. És most különben sincs idő a lelkiéletre.

– És magával tán sokra megy? Azzal, hogy itt fölfordul potyára, sokra megy? Értse meg, lenn már ágyú is áll, gépfegyverek, minden. Teljesen kilátástalan, amit tesznek. Ostoba hősiesség. Póz. Ez mire jó?

– Szóval ezért jöttél. No, ezért kár volt. Tudod, én úgy tanultam, komám, hogy aki fegyverrel támad ellenünk, arra nekünk is fegyverrel kell mennünk. Én, öcsém, ott irtom ezeket, ahol érem. Ezt az elméletben, ha nem tévedek, úgy nevezik, hogy osztályharc. Abban meg el is lehet esni, szent igaz. Mit akarnál? Hogy sunyjam le a fejem, és lapul-

jak? Abból nem esznek a tisztelt barátaid, komám.

Eldobom a cigarettát.

– És amikor kényszermunkára vittek? Akkor tán nem lapult?

Kis szünet után felel Komár.

– Tudod, kiskomám, én nem vagyok párttag. Akkor zártak ki. Mert elmentem miattad a kormányig.

Hallani a sebesültek nyögéseit. Akárha én nyögnék.

– Mert szót emeltem érted. Egy osztályidegenért. Kár volt, komám. Most már tudom, hogy kár volt.

Csönd van. Kínos csönd. Fölbolydul bennem minden, egy pohár vizet innék, sürgősen, vagy meghúznám a Helm Gyuszi demizsonját, de persze szégyellnék most bármit is kérni.

Én eddig úgy gondoltam Komárra, ahogy nekem kényelmes volt. Rossznak akartam látni, Marika miatt. Hogy teljes legyen a lelki fölmentésem.

Izzad a tenyerem.

Komár nem szól. Ez a csönd így rosszabb, mint a zseblámpa szembe világító fénye. Most kéne megmondani, miért is jöttem. Én kimenteném innen; igen, azt mondanám a töröttorrúnak, hogy őt meg Marikát itt kínozták. És el is bújtatnám őket, Andor bácsi egy szót se szólna, vagy csak ennyit:

– Ajvé. Csak baj ne legyen ebből is.

Mégsem azt mondom, amit kigondoltam. Úgyis hiába mondanám.

– Bocsásson meg – motyogom, mintha Komár

az apám volna. – Bocsásson meg... Én ezt nem tudtam.

Komár nem válaszol. Csönd van a folyosón, csak a túlsó kanyar felől szüremlik idáig a nyögés, a jajszó. Kint is csönd van, halálos csönd.

Alig bírom kipréselni a kérdést:

– Marika...?

Szó nélkül sarkon fordul és elballag a harmadik ajtóig, amely ferdén szemben nyílik attól a szobától, amelyből ő maga előjött. Marika tehát nem a homlokzatot, nem a park felőli oldalt védi, hanem a hátsó frontot, amely egy beépítetlen dombocskára nyílik. Ezt a dombot is úgy ismerem, mint a rossz pénzt: az ég tudja csak, hányszor vártunk itt esténként Marikával Komárra. Furcsa arra gondolni, hogy azon a dombon most golyószórós felkelők tanyáznak.

Megáll Komár az ajtó előtt, és némán a szobára mutat. Aztán visszasétál a saját őrhelye felé. Nem is köszön.

Belépek a nyitott ajtón.

Dobol a halántékom.

Istenem, több, mint öt éve nem láttam Marikát. Akkor láttam utoljára, amikor kialvatlanul, cserepes szájjal, egymás kezét lóbálva gajdoltuk a *Virágzik a rózsá-t*, a bevonulás hajnalán, a Vadsóska utcában, lefelé menet. Nem engedtem eljönni a lakatnyáig. Minek? Hogy a bajtársak aztán hetekig vele ugrassanak? Különben sem szeretem az érzélgős dolgokat. Gondoljuk azt, hogy a Vadsóska utca alja már honvédségi terület, ahová nőknek tilos a belépés. Jobb volt így; egyedül akartam lenni. Leg-

alább egy fél óráig, legalább a villamoson. Akár a léghajósna, hogy tovább röpködhessen, ki kellett dobálnom magamból az elmúlt hetek lelki zsákjait.

Hát én kidobtam. Kidobtam mindent.

Több, mint öt éve ennek.

Az ablak világos keretéből itt is egy sziluett válik ki. Sapkás nő feje. Az öltözké kezeslábas lehet. Kissé előredől, a párkányra, háttal az ajtónak.

Marika.

Halkan, óvatosan közelítek hozzá, mintha tojásokon lépkednék, hogy ne vegyen rögtön észre. Egy picikét megroppan a padló, de ő nem hallja, a feje már kívül van a szobán, fülét a kinti hangok töltik be. Még közelebb settenkedek. A válla mögött látok a dombocskára, ahol annyit csókolóztunk, Komárra várva. A felhők között, egy kis égi tisztáson a hold félkaréja látszik, fénye beüzüstözi a domb enyhe hajlatait és mögöttük a bérházak sorát. A dombon apró emberek nyüzsögnek; a tökéletes csöndben föl-fölhallatszik egy-egy hegyesebb rikantás, hangosabb szó.

– Kérdezzétek már meg az öreget, mi a keserves istennyila lesz! – ez a mondat teljesen tisztán kivehető. Nem tudom, melyik apró alak ordította melyiknek; a hang mindenesetre ismerős: ha nem tévedek, ez Szenk János őrmester úr hangja. Rögtön utána már érkezik is a válasz:

– Várjatok! Agócs előremegy az öreghez, mindjárt megtudunk mindent.

Agócs. Kimereszttem a szemem, hogy sikerül-e meglátnom. A holdat egy pillanatra felhőfoszlány takarja el, a domb sötétbe borul. Mégis kimeredt

szemmel figyelem a bal oldali lejtőt; Agócsnak, ha meg akarja kerülni az épületet, arra kell elhaladnia; a jobb oldali lejtő vége zsákutca, azt csak a szerelmesek keresik föl nyáron, meg a gyerekek télen, szánkázni. Az öreg: ez alkalmasint a töröttorrú lesz; tűzszüneti parancsából ítélve, ő lehet az ostromló csapat vezére, esetleg a felkelők kerületi parancsnoka. Ha Agócsnak sikerül vele beszélnie, akkor esetleg Helm Gyuszt is ott találja, megtudhatja a nevemet, leleplez a töröttorrú előtt, Gyuszt egyből kinyírják, s elkezdődik a cirkusz előről, azzal a különbséggel, hogy most én is benn szorulok az egérfogóban. A hold ismét előbukkan, én görcsösen erőltetem a szemem, hogy meglássam, ha valaki a bal oldali lejtőn kúszik, közben már káprázik a szemem, s önkéntelenül teszek egy lépést, hogy jobban lássak.

Marika villámgyorsan fordul meg.

– Ki vagy?

Ebben a pillanatban látom meg a fehér svájcisapkát a dombtetőn. A hozzá tartozó test hasal, tehát Agócs a kockázatosabbnak vélt futás helyett a lassúbb, ám biztonságosabb kúszást választotta. Nem tudja, hogy ezúttal számára ez a hátrányosabb.

– Légy szíves, add kölcsön a puskádat – mondom, éppen csak egy pillantást vetve Marikára, s azonnal visszafordítom tekintetemet a fehér sapka felé. A kezemet egyidejűleg kinyújtom a puska fogadására. – Nagyon kérek, add ide, nekem csak revolverem van.

– Gabi... – suttogja dermedten, és főlegyeneseedik. – Gabi!

Két kezébe fogja a fejemet, végigsimít a hajamon.

– Mégis velünk vagy? Gabikám!

Majd bizonytalanabbul:

– Hogy kerülsz te ide? Hogy jöttél be?

Agócs a lejtő közepéhez közeledik. Meg kell akadályoznom, hogy eljusson odáig, ahol az épület sarka már eltakarná. A másik oldal, a homlokzat felőli, tehát a park, már nem adna olyan kedvező lehetőséget, mint a kopár lejtő, Agócs ott könnyebben találhatna fedezéket a rozsdás lombok és padok szövevényében. Fölpillantok az égre: egy felhő közeledik lassan a hold irányába. Másfél percem lehet, hogy cselekedjem.

– A puskát! – mondom sürgetően. – Nem érted?

Nem akarok ilyen rideg, szinte már goromba lenni, de egyszerűen nem tehetek mást. Nincs idő semmiféle magyarázkodásra, Agócs elhagyta a dombtető és a lejtőnek innen látható utolsó pontja közti táv felét. Közvetlenül az előtt a pont előtt, ahol a ház sarka elvágja a további kilátást, a lejtő kissé szembefordul az ablakkal. Ez volna a legalkalmasabb hely; Agócsnak itt egyszerűen semmiféle fedezéke nem lehet. Legfőlőbb annyit tehet, hogy hirtelen fölugrik és lerohan, de ezt már a dombtetőn is megtehetette volna, s nem valószínű, hogy a kúszás biztonságos lelkiállapotáról éppen a legkövesebb, tehát legzajosabb, egyszersmind legvilágosabb útszakaszon mondana le. Sajnos, a felhő úgy látszik, egy kis szellőkést kapott, gyorsabban iramlík a hold felé. Már egy teljes percem sincs.

– Gabi! Rám se nézel? Szólj már egy szót!

Megrázom, hogy a szufla is megáll benne.

– Puskát adj! De gyorsan!

A fehér svájcisapka talán öt méterre van a lejtőkanyartól. Csak legalább világos lenne még, amikor odaér.

– Mit rázol így? Most tűzszünet van – mondja dühítő naivitással Marika. – Édesapa azt mondta, ellenforradalmár lettél. Igaz ez? Ugye nem? Gabikám, ugye legalább ez nem igaz?

Legalább. Az anyád mindenségit, legalább. Legalább húsz másodperc, és mehetünk temetkezni. Odanézek Marika mögé a sarokba. Ott áll a puska. Ha minden jól megy, meg is van töltve. Fölkapom.

– Mit csinálsz? – kérdezi Marika. – Ne örülj meg, most akarsz löni? Úgy látszik, történhetett valami, mert egy negyed órája abbahagyták. Meglehet, híre ment, hogy már érkezik a budaörsi páncélos hadosztály; idehívtuk őket. De ha most te provokálsz ezeket...

Lerázom a karját, kitámasztom a puskát a párkányra, magam is odahajlok. Agócs most ér a kanyarba, háromméternyi szemből kell kúsznia. A felhő pillanatokon belül a hold elé ér.

– Gabi!

Nem kapkodom el a lövést. Nyugodtan célzok, pontosan a fehér sapkára. Látom ezt a sapkát a Kalinszki szobájában. Látom, amint odaugrik Kalinszki elé. Nem remeg a kezem, lassan kísérem a kúszó alakot, amíg a legmegfelelőbb helyre nem ér.

Aztán meghúzom a ravaszt.

Pokoli dörrenés. A domb mögötti bérházsor úgy visszhangozza, mintha onnan is tizenkét helyről tüzeltek volna. A puska jókorát rúgott a vállamon, de

nem érdekel. A lejtőt nézem, ahol Agócs mozdulatlanul fekszik, fejjel lefelé. Két karja, amely mostanáig előírás szerint végezte a kúszás műveletét, kettőfelé csapva. A fehér sapka lassan elsötétedik.

S nyomában hirtelen elsötétedik minden. A felhő a hold elé úszott.

Marika gyorsan leguggol a belső ablakpárkány alá. Én csak oldalt húzódom. Lenn irtózatossággal hangzavar, ordítozás. A dombon lévők persze nem tudhatják, hogy a lövés Agócsot találta; onnan nem lehet a halottig látni. Csak azt tudják, hogy az épületből, mégpedig ebből az ablakból kilöttek. Úgy látszik, azon tanakodnak, tartsák-e magukat továbbra is a tűzszüneti utasításhoz, vagy torolják-e meg nyomban a merényletet.

Egyelőre nem lőnek.

Egyelőre nem tudják, hogy egyik emberük meghalt. De percekben belül megtudják. A lövést persze a töröttorrú is meghallotta, meg a többiek is, a parkbeliek. Ők nyilván azt hiszik, hogy Dudás unokaöccse most intézte el a páciensét, amint ígérte. Valójában ez is történt, habár egy kicsit másképpen, mint ahogy ők képzelik.

Az ajtóban megjelenik Komár.

– Mi történt? – kérdezi ijedten.

– Semmi – mondom könnyedén. – Az egyik disznó megkapta a magáét.

Komár értetlenül mered rám. Aztán Marikára néz, aki még egyre az ablak előtt guggol.

– Nincs semmi baj – mondom.

Komár megcsóválja a fejét. Aztán eltűnik a folyosón.

Most már rámosolygok Marikára. Büszkén és bátorítóan. Mint Kalinszki énrám, búcsúzól.

Marika csak most egyenesedik föl újra. Ő is oldalt húzódik, a szemben lévő falhoz.

– Minek jöttél? – kérdezi.

– Látni akartalak.

Kis csönd van.

– Velünk vagy?

– Láthattad.

Csőnd. Behallatszik a dombon lévők kiáltozása.

– Velem is? – lehelet Marika.

– Veled is.

Csőnd.

– Velem is maradsz?

Bólintok, de közben kifelé fülelek. Hány percünk lehet, hogy mindent elintézzünk? Ezek nem várnak örökké. Ha most nem érkezem vissza igen sietősen a menekülőt játszva, aki agyonlőtt benn valakit, és most szökik a megtorlás elől, akkor a töröttorrú ráeszmél, hogy lóvá tették, elintézi Gyuszt, és elkeseredett dühvel indítja meg újra az ostromot, de most már ágyúval.

– Olyan régen várlak már – mondja Marika.

– Öt éve. Már azt hittem, hiába. Édesanya gyűlöl téged, azt mondta, sose jössz vissza. De én tudtam, hogy ez nem lehet igaz.

– Lacika vár – mondom. – Kér, hogy siess haza.

Szinte röpül a karomba. Mellemre bújik, sír, de közben nevet is rám.

– Olyan jó, hogy eljöttél. Olyan nagyon jó.

– Ez mind szép, kicsim, de sietnünk kell. Azon-

nal el kell tűnnünk, a parkban ágyú áll, s ha három perc alatt nem érünk oda, vége a világnak.

– Hogyhogy oda? Hova oda?

– Ez most bonyolult. Bízd rám, én átviszlek a gyűrűn. Téged is, apádat is. Szólj neki. De siess, mert minden másodperc késés végzetes lehet. El is bújtatlak mindkettőtöket. No, indulj már.

Ámulva néz.

– Te el akarsz menni innen?

– Jól figyelj – mondom ideges gyorsasággal. – Itt maradni annyi, mint meghalni. Ne felejtse el: Laci-ka vár, megüzenete. Ezen felül, ha nem érkezem pillanatokon belül a parkba, agyonlövik a barátomat. Érthető? Itt tíz perc múlva csak a kopár falak maradnak, azok sem egészben.

– Te el akarsz menni innen?

– Nem jössz?

– Gabi, ezt nem mondod komolyan.

– Akkor szervusz. Én nem hagyom megölni magam, csak úgy potyára.

Odalököm a puskát a sarokba.

– Gabi!

– Isten áldjon.

– Azt mondtad, velünk vagy.

– De azt nem mondtam, hogy hülye is vagyok.

Belém kapaszkodik.

– Gabi! Legkésőbb negyedóra múlva itt vannak a budaörsiek!

– Hogy bekaparjanak? Negyedóra múlva itt kőkövön nem lesz! Azonnal indulnom kell!

– Gabikám!

Kinn vagyok az ajtón.

– Azt mondtad, velünk vagy!

Rohanok végig a folyosón, a lépcső felé. A törött-orrú már biztosan előgombolta magának Gyuszit.

Hallom, hogy Marika is szalad, mögöttem.

– Gabi! Maradj velem! Hallod?

A lépcső. Irgalmatlan fáradtság van az izmaimban, de azért a sötétben is futva megyek le rajta. Marika utánam. Talán mégis meggondolta magát, és velem jön. Ez lenne a legjobb.

– Gabi! Várj!

A sötét előcsarnokban állunk. Zihálva nézzük egymást.

– Jössz?

– Ne menj el, Gabi! Ezt nem teheted. És ha lelőnek?

– Őrült vagy. Szervusz.

Sarkon fordulok, egyenest a kijáratnak. Csikorog talpam alatt az üvegcserép.

– Áruló! – kiáltja sírva Marika.

Az oldalára fektetett íróasztalnál Zelenka lép elélem.

– No mi az? Hova, hova?

– Majd bemondom a címet a sofőrömnek.

A műhelyoktató nincs valami tréfás kedvében.

– Maga azt hiszi, hogy csak úgy korzózhat itt? Egyszer be, egyszer ki?

– Ezen még gondolkodom. Addig is üdvözlöm a tanműhelyi lányokat. Viszlát.

Kilépek a törött kapun. Futok. Futok, Gyuszi felé. És ha Zelenka utánam lő? Nem, ez valószínűtlen, elvégre Marika is ott van. *És ha lelőnek?* Lehet,

hogy árulónak tart, de lepuffantani azért mégsem enged.

Mégis jó, hogy már elértem a fákat. Már Gyuszit is látom. Előtte áll a töröttorrú meg a Francinak nevezett bekecses, az utóbbi csípőre tett kézzel, fenyegetően.

Most mit tegyek?

Addig nem léphetek oda, míg a bekecses ott van. Irtózatoss helyzet. Óvatosan meghúzódok egy bokor mögött, nehogy egyikük is észrevegyen. Zsebembe nyúlok; a pisztoly a kezembe siklik. Lelőni őket? Semmi értelme, a többiek azonnal széttépnének.

– Ezt itt majd én kezelésbe veszem – hallom a töröttorrút. – Te csak menj, és szólj az embereknek, hogy pontosan két perc múlva ösztűz.

A bekecses a mutatóujjával tiszteleg, s eltávolodik. Ha most azonnal ott termek, talán megmenthetem Gyuszit. Viszont azt kockáztatom, hogy a bekecses közben visszatér és leleplez. Ha itt maradok, talán meglóghatok, de akkor Gyuszit kinyírják. És ha odamegyek és lelepleznek? Azzal Gyuszi sem ér semmit; az neki nem vigasz, hogy velem is elbának. Tehát még mindig jobbnak látszik, ha itt maradok. Mi az ördögnek kereste magának ezt a marha?

– No, édes virágszálam, gyöngyvirágom, hát rá akartuk szedni a derék, öreg parancsnok bácsit, mi? – lép a töröttorrú Gyuszi elé. Gyuszi rémülten hátrál, szeme, akár ígézett nyúlé a kígyón, a töröttorrú revolverén.

– Dehogyis, kérem – dadogja elcsukló hangon –, dehogyis...

– Hát, akkor mégis hol az a szentéletű kisangyal haverod mi? A Dudás unokaöccse? Szép kis mese. Talán sakkozik, igaz? Vagy udvarol.

– De... az a lövés... – motyogja Gyuszi –, az a lövés talán nem is az ő lövése volt... Talán éppen őt lőtték le, mit tudom én... Én igazat mondtam, esküszöm! A színtiszta igazat mondtam, ne bántson!

– Hát ide figyelj, apuskám. Engem aztán nem sokat izgat, ő lőtt-e, nem ő lőtt-e. Ez nekem smafu, világos? Ha ő lőtt, akkor már itt kéne lennie. Ha nincs itt, akkor nem is lesz, tehát a tüzet megindítjuk. Ha őt lőtték le, akkor pláne megindítjuk. Ez tehát egyre megy, világos? Ami pedig téged illet, apuskám, te lebuktál. Mert ha valaki az összegytemi felkelő ifjúság vezetőjének a helyettese, az, ha már puska helyett demizsonnal megy a csatába, legalább nem úgy viselkedik, mint egy szaros kölyök, és nem rimánkodik kegyelemért. Szóval megakartál etetni, mi? Hát idesüss: egy perc múlva össz-tűz, addig sajnos téged eltakarítlak az útból.

– Ne...! Az istenért, ne! Itt van az igazolásom a hátsó zsebemben!

– Nem kapkodunk a tűzszerszámhoz, apuskám. Ilyesmivel nem rázzuk át a parancsnok bácsit. Éppen elég volt. Jól tudjuk, hogy igazolás nincs, mert még nem jutott időtök a gépíróknak kurizálni. Nahát, hátra arc!

Gyuszi sírva mozdul.

A bekecses már biztosan a park túlsó felén jár. Most kell előkészíteni a bokor mögül, és zihálva ledarálni: „Az anyjuk úristenit, elkaptak ezek a sze-

metek, alig tudtam ellógni” – aztán adni a meg-
hökkenetet: „Hát ez micsoda? Megőrült? Mit csi-
nál? A saját embereinket akarja kinyírni? A szent-
ségít, tegye el azt a stukkert, mert holnapra egészen
más helyen találja magát!” Igen, ez így jó lesz, a
töröttorrú majd hápog egyet, azzal mehetünk.

Mozdulok, hogy előlépjek, mert Gyszi élete már
csak pillanatokon múlik. A két perc is vészesen le-
telőben.

Ám ekkor meghallom a kukorékoló fejhangot,
egészen közlelől.

– Kóser, főnök, a Kuksi elvitte a parancsot az
ütegehez. Mi az ördög, ez itt még él?

– Nem kell idegeskedni.

A töröttorrú kissé megemeli a revolverét.

Gyszi iszonyatosat ordít, hátraugrik, kezét vé-
dekezően tartja az arca elé.

Dörrenés.

Gyszi védekező karja lehull. Egy tizedmásod-
percig olyan képet vág, mint aki nem hisz a szemé-
nek. Aztán elvágódik, mint a zsák. A szívét talál-
hatta a golyó.

Dermedten lapulok a bokor mögött. Minden
gyalázatosan elromlott. Elkéstem, előbb kellett vol-
na előbújni. De hát a bekecses! Ha előbb mászom
ki innen, most egyikünk sem él, nemcsak Gyszi, de
én sem.

Tehetetlen dühvel markolom a revolvert. Le kéne
lőni ezeket, éppolyan könnyörtelenül, mint ahogy ők
tették Gyszival. De persze könnyű ezt mondani.
Fél perc se telnék bele, a körös-körül hasalók szitává
lyuggatnának.

Tehetetlen vagyok, ide vagyok zárva, e mögé az istenverte bokor mögé. Se hátra, sem előre. Másodpercek lehetnek csak, s indul az ösztűz. Még csak menekülnöm sem lehet. Nincs merre.

Gyuszi előttem fekszik, öt lépésnyire. Ezt az öt lépést kellett volna megtennem, bármi áron. Öt lépést.

Elkéstem vele.

Tompa dübörgés hallatszik. Ez nem az ösztűz. Tompa rengés, reszket tőle a levegő. A töröttorrú fölkapja a fejét, homlokráncolva fülel. Itt a parkban csak én tudom, hogy a budaörsi páncélos hadosztály érkezik, Marikáék védelmére.

Ebben a pillanatban eldördül az ágyú, letelt a két perc. A pártház homlokzatán két ablak közt egy szabálytalan alakú harmadik keletkezett; téglák potyognak, óriási porfelhő. Puskák ropognak mögöttem, előttem; a parkbeliek az épület felé kúsznak, onnan meg viszonozzák a tüzet. Az általános zajban is hallani a mindinkább közeledő dübörgést. Egyszerre újfajta dőrej is hallatszik; alkalmasint az élen haladó páncélosok is rákezdték. A támadók két tűz közé szorultak.

A parkban két-három helyen lövések csapódnak be. A felől a sarok felől, ahol félórája Sipos néni kiabált, jajveszékelést hallani. A töröttorrú lóhalálában szalad hátra. A többiek vele.

Most előmászhatok. Végre. Öt lépés. Gyuszi már nem tud semmiről. Egy kicsit arrébb a félrebillent demizson. Odalépek, meghúzom. Nagyokat nyeldeklek, mohón. Körülöttem dühöng a csata. Előttem, a lábamnál, egy halott.

Én élek. És iszom. Iszom a sajókútit.

Kalinszki jut megint az eszembe. Meg kellett volna tennem azt az öt lépést. Előbb kellett volna megtennem. Hiszen azért hagytam ott Marikát a sötét házban, ezért az öt lépésért. És megint gyáva voltam. Ott gunnyasztottam a bokor mögött, és hagytam, hogy megöljék Gyuszit. *Talán sunyjam le a fejem, és lapuljak, mi?* Ezt mondta Komár. *Az osztályharcban el is lehet esni, szent igaz.*

Gyuszi elesett. Kalinszki is elesett. Izzad a tenyerem.

Gyuszi feje egy kicsit félrecsavarodott estében. A szeme nyitva, most valószínűtlenül nagy, mintha fürkészően figyelne. Engem néz. Tudja, hogy elárultam, mindent pontosan ért, és most engem néz. Többé nem tehet semmit, csak ezt az egyet, de ez rosszabb, mintha hirtelen megszólalna.

Futni kezdek, mint az eszelős. Balra kiloholok az utcára, s meglátom a véget nem érő páncélos kígyót, amint a park túlsó oldalán fölfelé indul, a domb felé. Egy-egy páncélos kiválik a gyűrűből, és felém közelít. A támadók rövidesen teljesen körül lesznek zárva.

– Magyar testvérek! Ne lőjetek! – ordítja a páncélosok felé a töröttorrú, s kétségbeesetten kaszál a karjával. – Aki magyar, velünk tart!

Ismét balra kanyarodom. Föl a kisutcán, a felső bérházsor felé. A dombocskát innen nem látni, de a dübörgésből meg a dörgésből ítélve meglehetősen forró lehet arra a levegő.

Futok.

A sarkon jobbra. Most éppen mögöttem van a

dombtető, ahonnét Agócs elindult a halálba. És jobbra lent fekszik egy másik halott, aki mindent lát.

Az utcát keresztben páncélos zárja el. A kerítések mentén osonok. Megnőtt bennem a félelem, mint a halottak szeme. Már nem tudom, merre járok. Ez már nem lakott vidék, a bérházak elmaradtak, jobbra-balra gyümölcsösök feketéllnek. A rét enyhén emelkedik. Kétfelől hűvös borzongás szalad végig a fákon. Szemben hidegen ragyog a hold, és fürkészően figyel.

Aztán iszonyatosat ordítok. Kalinszki lóg felakasztva az egyik gyümölcsfán. Ide-oda himbálódzik, ahogy a szél fújja, mint valami torz árnyék, kísértetiesen és a halottak ijesztő közönyével.

Elkapom róla a tekintetem, de hiába. Érzem, tudom, hogy ott van, és engem néz.

Kegyetlenül erős a hold fénye, mintha nem is ős volna. Olyan, mint a Komár zseblámpája. Mégis inkább oda nézek, inkább a holdra, mint erre a rettenetes, sárga arcra, ezekbe a hüllőszerű szemekbe. Tébolyítóan süt a hold. Mintha egy fehér svájcisapkára kéne várnom.

Fújtatok, kapkodom a levegőt. Egyszer ez már megtörtént. De mikor, hogyan? Úgy látszik, berúgtam. Megpróbálok nyugodtan és értelmesen gondolkozni. Ez a Lapos-rét, persze, idejártunk gyerekkorunkban ródlizni Ilonnal. Lentről, a park felől ágyúszó hallatszik. Kalinszki? A szél meg a holdfény játéka az egész. Valahol egy nyitott ablakban rádió szól, valaki éppen szónokol, de a szavakat nem lehet kivenni, csak a patetikus hangsúlyt. Mint

amikor üvegajtón keresztül nézi az ember a táncolókat, de csak a groteszk rángatódzást látja, a zenéből egyetlen hang se szűrődik ki hozzá.

És mégis Kalinszki lóg ott. Mégis Kalinszkit himbálja a szél azon a fán. Hiába tudom, hogy csak káprázat, mégis ő az, és mégis lát engem. Nem bírom.

Hangosan jajgatva kaptatok fölfelé. És eszembe jut: persze, ugyanitt történt, még gyerekkoromban. Ilon beteg volt, egyedül szöktem ki ródlizni, elég későn, már úgy nyolc és kilenc óra közt, éppen csak kétszer akartam lecsúszni. Anyának meg se mondtam, tudtam, hogy a pusztá gondolatért is kikapnék. A Lapos-rét éppolyan néptelen, éppoly hátorborzongatóan elhagyatott volt, mint most, a gyerekek már mind hazamentek vacsorázni, lefeküdni, s így valahogy a ródlizás se volt olyan jó, mint amikor teli a lejtő szánkókkal és kurjongatással. Egyedül suhantam a végtelenben, az este és a hó magányosságában. Szorongás fogott el, s elhatároztam, hogy csupán egyetlenegyszer siklom le, aztán hazamegyek. És amikor leértem, a lejtő alján ott feküdt a döglött kutya, nyitott szemmel, mintha engem várt volna. És olyan volt ez éppen, mintha büntetés lenne, amiért kiszöktem otthonról, a biztonságos fényből és melegből, a szörnyekkel teli fagyos estébe. Akkor kaptattam így, ilyen hangos hörgéssel-jajgatással föl, a szülői ház, a fából faragott kedves és meghitt kutyák, az édes otthon, az oltalom felé.

Nincs többé oltalom. Én már nem lelek nyugtot a földön. Engem már kivet a világ. Nincs biztonságos fény és meleg sehol. Talán még otthon sem. Anya

halott, s én mindenütt azt a himbálódzó alakot fogom látni, meg azokat a védekező kezeket, a kutya nyitott szemét; a dörrenést fogom hallani mindenütt, s nem szabadulok többé Gyusztól, aki engem vár késő este az elhagyott lejtők alján.

Három perc múlva tizenegy.

Még egy konyak, aztán gyerünk. Nem lesz nagy kár értem. Poprádi Gábor, élt huszonhét évet. Vajon eltemetnek-e? Azt mondják, az öngyilkosokat a temető árkában ássák el. Eh, hát nem mindegy?

Csak ahhoz legyen bátorságom, hogy megtegyem. Legalább ehhez az egyhez.

Le kéne menni még egyszer a faragott kutycsaládhoz. *Nekik nincs apukájuk.* Lovagolni kéne még egyszer a nagy kutyán.

És elkezdeni onnan, előlről.

De nem lehet. Tudom, hogy nem lehet. Túl sok hazugság van mögöttem, és túl sok halott. *Áruló,* mondta Marika.

A kutyákat is elfelejtettem. A gyerekkort is elfelejtettem. Szókratészt is.

Az ám, Szókratész.

„Nem beszélsz helyesen, ember, ha azt hiszed, hogy olyan férfinak, akiben csak egy kis érték is van, az életbenmaradás vagy meghalás eshetőségét kell mérlegelnie, és nem csupán azt vizsgálnia, mikor valamit mível, vajon igazságos vagy igazságtalan, derék vagy rossz emberhez illő dolgot cselek-

szik-e. . . Mert igazság szerint úgy áll a dolog, athéni férfiak: ahová valaki egyszer odaállt. . . ott kell maradnia szerintem, és szembeszállnia a veszéllyel, és nem szabad a halállal vagy bármi mással jobban törődnie, mint a gyalázattal.”

Mindez szép, de van itt lényegesebb elintéznivaló is. Ötszáz forint van nálam. Végre szereztem egy kis pénzt, és már nem látom hasznát. *Hängelager aus Stahlblech*, jóságos Isten, hol van ez már. Száz ebből Vermesé, négyszáz meg azé, aki akarja. Tiszta marhaság, ennyiből legalább négy kurvát hozhattam volna ide. Az vidámabb búcsú lett volna, mint ez az ókori vénember. No mindegy. Erre a cédulára mindenesetre ráírom, hogy „Vermes Andoré”. Így, ni. Paula majd elviszi az öregnek. És kire hagyjam a többit?

Lacika.

Úgy van. „Komár Lacikának, Budapest, Vadsóska utca 18.” Nem sok. Ennél igazán többet kellett volna. Szegény apád volt, fiam.

Istenem, Marika. Mi lehet veled? Azt hitted, most kaptál vissza, pedig most veszítettél el. Szegény kicsi Marikám, miért botlottál éppen belém?

Izzad a tenyerem. Rettenetesen félek.

Nem lesz erőm hozzá, érzem. Gyáva vagyok. Talán jobb is, ha megpróbálok mégis életben maradni és jóvátenni mindent. A világ is többet érne ezzel. Holnap elmegyek a pártházba, és harcolok Marika meg Komár oldalán. Ha kell, a helyükre állok. Vagy meghalok. Az mégiscsak méltóbb halál.

Vagy ezt is csak kibúvónak szánom? Ez is hazugság? Hiszen pontosan tudom, hogy oda még egy-

szer be nem juthatok. Késő. Már elkéstem minden-
nel.

Istenem, ha legalább még egyszer hihetnék ön-
magamnak! Ha nem látnám minden szép igazság
mögött már mindig csak az örökös gyávaságomat!

„Mert sem pörben, sem háborúban, sem nekem,
sem senki másnak nem szabad csak azon mester-
kednie, hogy a halált bármi módon is, de kikerülje.
Hiszen a csatákban is gyakran világos, hogy kike-
rülheti az ember a halált, ha fegyvereit elhányja,
vagy ha esdekelní kezd üldözöihez; és sok más esz-
köz is van még mindenféle veszedelemben arra, hogy
az ember a halál elől megmeneküljön, ha elég vak-
merő mindent tenni és mondani. Hiszen nem is ez
a nehéz, athéni férfiak, megmenekülni a haláltól,
sokkal nehezebb megmenekülni a bűntől. Mert ez
gyorsabban fut a halálnál.”

Lesz-e erőm?

Tizenegy óra.

Országos *Budapest, 1962 – Szigliget, 1984*

Szépirodalmi Könyvkiadó
Felelős vezető Illés Endre igazgató
A kiadvány az Alföldi Nyomdában készült,
Debrecenben, 1986-ban
Munkaszám: 6515.66-14-2

Felelős vezető Benkő István vezérigazgató

Felelős szerkesztő Fábián Katalin

Képszerkesztő Kiss Marianne

Műszaki vezető Ginács László

Műszaki szerkesztő M. Beck Anna

A fedél Engel Tevan István munkája

A szerző fényképét Kaiser Ottó készítette

Megjelent 6,32 A/5 ív terjedelemben

Sz 4248-h-8687

ISBN 963 15 2993 2

OSZK

16,- Ft

ZK

Értyi Könyvtár